

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN 18-20 YAŞLARINDAKİ GENÇLERİN
PSİKOSOSYAL GELİŞİM ÖZELLİKLERİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Fatma KARADEMİR

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

ANKARA

2022

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN 18-20 YAŞLARINDAKİ GENÇLERİN
PSİKOSOSYAL GELİŞİM ÖZELLİKLERİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Fatma KARADEMİR

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Zeynep ÇETİN**

ANKARA

2022

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN 18-20 YAŞLARINDAKİ GENÇLERİN
PSİKOSOSYAL GELİŞİM ÖZELLİKLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Öğrenci: Fatma KARADEMİR

Danışman: Doç. Dr. Zeynep ÇETİN

Bu tez çalışması 14.12.2022 tarihinde jürimiz tarafından "Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı" nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU
(Hacettepe Üniversitesi))

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Zeynep ÇETİN
(Hacettepe Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Fatma ELİBOL
(Sağlık Bilimleri Üniversitesi)

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

19 Aralık 2022

Prof. Dr. Müge YEMİŞCİ ÖZKAN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezimin aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

14/12/2022

(İmza)

Fatma KARADEMİR

i

ⁱ“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir. Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Doç. Dr. Zeynep ÇETİN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Fatma KARADEMİR

TEŞEKKÜR

İlgi duyduğum ve hakkında çalışmak istediğim bu konuyu paylaştığım ilk andan itibaren beni destekleyen ve yüksek lisans tez sürecimi birlikte yürüttüğüm danışman hocam Doç. Dr. Zeynep Çetin'e teşekkür ederim. Ayrıca, Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimim boyunca mesleki gelişimimi destekleyen bütün hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmakta olduğum İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığına ve Çocuk Gelişimi Bölümü Başkanı Doç. Dr. Mehmet Sağlam'a destekleri ve bu süreci benim için kolaylaştırdıkları için, Doç. Dr. Osman Tayyar Çelik'e verilerin analizi konusunda sabırla verdiği destek için teşekkür ederim.

Akyurt Anadolu Lisesi'nde öğrenciyken okul kurucu müdürümüz olan, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. İbrahim Baz Öğretmenime veri toplama sürecimdeki yardımları ve sonsuz desteği için teşekkür ederim.

Kilis 7 Aralık Üniversitesi ve Gaziantep Üniversitesi TÖMER müdürleri, akademisyenleri ve çalışanlarına veri toplama konusundaki yardımları için teşekkür ederim. Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Özpay'a alanyazında sığınmacı ve mülteci kavramlarının yanlış kullanımı konusunda verdiği bilgiler ve bu tezin daha doğru şekilde yazılmasına katkı sağladığı için ayrıca teşekkür etmeliyim. Zorlu veri toplama sürecimde her bir katılımcıya ulaşmamda katkı sağlayan daha birçok dernek ve vakıf çalışanına, öğretmene, akademisyene teşekkür ederim.

Süreç ne kadar uzamış olsa da bana hep güvenen arkadaşlarıma, hocalarıma destekleri için teşekkür ederim.

Bugünlere gelmemin en büyük mimarları, her anımda olduğu gibi eğitim-öğretim hayatımın da her bir basamağında hep yanı başımda olan ve beni hep destekleyen canım aileme elbette en büyük teşekkürü borçluyum.

Ve son teşekkürüm yüksek lisans öğrenimime başlamamda, akademik kariyerime attığım ilk adımda, tezimi tamamlamamda ve hayatımdaki nice zorlu kararda benim motivasyonumu, inancımı, kararlılığımı diri tutan, en büyük destekçim, yol arkadaşım Emad'a...

Savaşın Çocuklarına...

ÖZET

KARADEMİR, F., Türkiye'ye Göç Eden 18-20 Yaşlarındaki Gençlerin Psikososyal Gelişim Özelliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022. Göç, dünyanın önemli gündemlerinden biri durumundadır. Dünyanın birçok yerinde insanlar zorlu koşullar nedeniyle göç etmek durumunda kalmakta, bu durum bireylerin gelişimini çeşitli yönlerden etkilemektedir. Bu çalışmada, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan 18-20 yaşlarındaki Türkçe bilen gençlerin psikososyal gelişimlerini Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı çerçevesinde, bütüncül olarak değerlendirmek ve çeşitli demografik değişkenlerle ilişkilerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu nedenle, nicel araştırma yöntemlerinden faydalanılmış ve kesitsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma örneklemini; Suriye (n=281), Irak (n=4) ve Afganistan'dan (n=2) savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan, 2021-2022 yıllarında Türkiye'de bulunan, 18-20 yaşlarındaki Türkçe bilen 287 genç birey oluşturmuştur. Çalışmada veri toplamak için "Demografik Bilgi Formu" ve "Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği" kullanılmıştır. Değişkenler ve ölçek puanları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla, (değişkenlerin dağılım özellikleri dikkate alınarak) bağımsız örneklem t-testi, tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) ve Kruskal-Wallis Testinden faydalanılmıştır. Sonuç olarak; ölçek puanları arasındaki farkın cinsiyete, Türkiye'de bulunma süresine, annenin öğrenim düzeyine, babanın öğrenim düzeyine, babanın Türkçe bilme durumuna, gelir düzeyine göre anlamlı olmadığı görülmüştür. Katılımcının eğitim düzeyi, annenin Türkçe bilme durumu ve başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki kurma düzeyine göre ise ölçek puanları arasındaki farkların anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonuçları göz önünde bulundurulduğunda; savaş nedeniyle göç eden gençlerin psikososyal gelişimlerini destekleyecek eğitsel, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda destekleme, önleme ve erken müdahale çalışmalarının yapılması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Gençler, göç, psikososyal gelişim, savaş, Suriye

ABSTRACT

KARADEMİR, F., Examination of the Psychosocial Development of Youth Ages 18-20 Immigrant to Turkey in Terms of Various Variables, Hacettepe University Graduate School of Health Sciences Child Development and Education Program Master Thesis, Ankara, 2022. Migration is one of the important agendas of the world. In many parts of the world, people have to migrate due to difficult conditions, which affects the development of individuals in various ways. In this study, it was aimed to evaluate the psychosocial development of Turkish-speaking youth aged 18-20 who migrated to Turkey due to the war, within the framework of Erikson's Psychosocial Development Theory, and to determine their relationship with various demographic variables. For this reason, the cross-sectional survey model, which is one of the quantitative research methods, was used. The sample of the research consisted of 287 young individuals aged 18-20 who migrated to Turkey from Syria (n=281), Iraq (n=4) and Afghanistan (n=2) due to the war, were in Turkey in 2021-2022, and knew Turkish. "Demographic Information Form" and "Erikson's Psychosocial Development Periods Scale" were used to collect data in the study. Independent sample t-test, one-factor analysis of variance (One-Way Anova) and Kruskal-Wallis Test were used to examine the relationships between variables and scale scores (taking into account the distribution characteristics of the variables). Overall, it was seen that the difference between the scale scores was not significant according to gender, length of stay in Turkey, mother's education level, father's education level, father's Turkish proficiency, and income level. However, it was concluded that the differences between the scale scores according to the education level of the participant, the mother's level of knowledge of Turkish, and the level of social relations with individuals from other nationalities were significant. Considering the results of the study, it can be recommended to carry out support, prevention and early intervention studies in educational, economic, social and cultural fields that will support the psychosocial development of young people who migrated due to war.

Key Words: Youth, migration, psychosocial development, war, Syria

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
TABLolar	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Kapsam	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	5
1.3. Araştırma Soruları	6
1.4. Araştırmanın Varsayımları	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	7
2. GENEL BİLGİLER	8
2.1. Göç Kavramı	8
2.2. Göçmen, Mülteci, Sığınmacı, Şartlı Mülteci ve Geçici Koruma Kavramları	8
2.3. Savaş Nedeniyle Göç Eden Bireylerin Dünyadaki ve Türkiye'deki Durumu	10
2.4. Sosyal Gelişim Kuramları	12
2.4.1. Psikoseksüel Gelişim Kuramı	12
2.4.2. Sosyo-Kültürel Gelişim Kuramı	15
2.4.3. Sosyal Öğrenme Kuramı	16
2.4.4. Ekolojik Sistemler Kuramı	17
2.4.5. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı	18
2.5. Göç ve Psikososyal Gelişim İlişkisi	27
2.6. Araştırmanın Hipotezleri	31
3. YÖNTEM	33

3.1. Araştırma Modeli	33
3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme	33
3.2.1. Araştırmanın Evreni	33
3.2.2. Araştırmanın Örnekleme	33
3.3. Veri Toplama Araçları	36
3.3.1. Gönüllü Katılım Formu	36
3.3.2. Demografik Bilgi Formu	36
3.3.3. Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği	36
3.4. Verilerin Toplanması	37
3.5. Verilerin Analizi	38
4. BULGULAR	41
4.1. Verilerin Uygunluğu	41
4.2. Betimsel Analiz Bulguları	42
4.3. Hipotezlerin Sınanmasına Yönelik Analizler	46
5. TARTIŞMA	67
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	85
7. KAYNAKÇA	89
8. EKLER	97
EK-1: Gönüllü Onam Formu	
EK-2: Demografik Bilgi Formu	
EK-3: Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği Kullanım İzinleri	
EK-4: Basıklık Çarpıklık Değerleri Tablosu	
EK-5: Etik Komisyon İzni	
EK-6: Tez Orijinallik Raporu	
9. ÖZGEÇMİŞ	

SİMGELER VE KISALTMALAR

- EPGDÖ** : Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği
OYB : Okuma Yazma Bilmiyor
TSSB : Travma Sonrası Stres Bozukluğu
UNHCR : United Nations High Commissioner for Refugees

TABLOLAR

Tablo	Sayfa
3.1. Katılımcılara ait demografik bilgiler	34
4.1. Katılımcıların cinsiyetleri	42
4.2. Katılımcıların Türkiye’de bulunma süreleri	42
4.3. Katılımcıların ve ebeveynlerinin öğrenim düzeyleri	43
4.4. Katılımcıların ebeveynlerinin Türkçe bilme durumu	44
4.5. Katılımcıların gelir düzeyleri	44
4.6. Katılımcıların başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki düzeyi	45
4.7. Erikson’un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği Puanları betimsel istatistikleri	45
4.8. Cinsiyete göre EPGDÖ puanları bağımsız örneklem t-testi sonuçları	47
4.9. Türkiye’de bulunma süresine göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri	48
4.10. Türkiye’de bulunma süresine göre EPGDÖ puanları One-Way Anova Testi sonuçları	49
4.11. Katılımcı öğrenim düzeyine göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri	50
4.12. Katılımcı öğrenim düzeyine göre EPGDÖ puanları Kruskal-Wallis Testi sonuçları	51
4.13. Annenin öğrenim düzeyine göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri	52
4.14. Annenin öğrenim düzeyine göre EPGDÖ puanları One-Way Anova Testi sonuçları	53
4.15. Babanın öğrenim düzeyine göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri	55
4.16. Babanın öğrenim düzeyine göre EPGDÖ puanları Kruskal-Wallis Testi sonuçları	56
4.17. Annenin Türkçe bilme durumuna göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri	57
4.18. Annenin Türkçe bilme durumuna göre EPGDÖ puanları bağımsız örneklem t-testi sonuçları	58
4.19. Babanın Türkçe bilme durumuna göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri	59
4.20. Babanın Türkçe bilme durumuna göre EPGDÖ puanları bağımsız örneklem t-testi sonuçları	60

4.21.	Gelir düzeyine göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri	61
4.22.	Gelir düzeyine göre EPGDÖ puanları One-Way Anova Testi sonuçları	62
4.23.	Başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki düzeyine göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri	63
4.24.	Başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki düzeyine göre EPGDÖ puanları Kruskal-Wallis Testi sonuçları	64

1. GİRİŞ

1.1. Kapsam

Son yıllarda dünya genelinde artan çatışma, şiddet, insan hakları ihlalleri, ekonomik krizler gibi nedenlerle yaşanan göçler artmakta; bu problemlerin yaşandığı ülkelerle refah düzeyi yüksek ülkeler arasında yer aldığı için göç hareketliliğinde bir geçiş noktası olan Türkiye’de sığınma ve düzensiz göç hareketi sayısında da artış yaşanmaktadır. (1) Hukuki anlamdaki farklılıklarından dolayı sığınmacı ve mülteci kelimelerinin birbiri yerine kullanılmasının doğru olmadığına altını çizen Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees; Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, UNHCR)(2), mülteciyi; “eziyet, çatışma, saldırı veya toplum huzurunu ciddi şekilde bozan diğer durumlarda, geldikleri ülkelerin dışında bulunan ve bunun sonucu olarak da ‘uluslararası koruma’ talebinde bulunan kişiler” olarak tanımlamaktadır. Sığınmacı ile mülteci arasındaki fark ise, sığınmacı olan kişinin mülteci olduğu iddiasıyla ülkesini terk etmesi, fakat mültecilik statüsü başvurusu sonuçlanmadığından yasal olarak mülteci olarak kabul edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Mülteci ve sığınmacı kelimeleri farklı anlamlara gelmekle birlikte, göç etme nedenleri ve yaşadıkları zorlu süreçleri benzerlik göstermektedir. Ekim 2021 itibariyle Türkiye’de yaşayan 4 milyon mülteci ve sığınmacı olduğu bildirilmiştir. (3) Fakat, kavramsal anlamda bakıldığında bu bireylerin Türkiye’de sığınmacı ya da mülteci olarak nitelendirilemeyeceği söylenebilecektir. Çünkü Türkiye’de sığınmacı ve mülteci kavramları 1951 Cenevre Sözleşmesi ve sonraki protokoller ile yalnızca Avrupa ülkelerinden göç eden bireyler için kullanılmaktadır.(1, 4) Türkiye’ye savaş nedeniyle göç eden bireylerin büyük çoğunluğunu Suriye, Irak ve Afganistan’dan göç eden bireyler oluşturmaktadır.(5) Bu ülkelerden gelen bireyler için sığınmacı ve mülteci kavramları kullanılmadığından, kullanılan farklı ifadeler söz konusudur. Türkiye’ye gelen bu bireylerin 3. bir ülkeye mülteci olarak yerleştirilene kadar bizim Türkiye’de kalmalarına izin verilmiş olanları şartlı mülteci(6); Geçici Koruma Kanunu ile haklarında herhangi bir yasal statü işlemi yapılmadan, buldukları zor durumdan dolayı Türkiye’de geçici olarak kalmalarına izin verilenleri ise geçici koruma altındaki birey(7) olarak isimlendirilmektedir.

Savaş nedeniyle göç eden bireylerin şiddet, yakınların kaybı, barınma ve beslenme problemleri, eğitimi bırakma gibi olumsuz yaşantılara tanık oldukları bilinmektedir.(8, 9) Özellikle savaş nedeniyle yaşanan göçlerin şartları ve zorlukları göz önünde bulundurulduğunda; bu bireylerin beklenmedik şekilde kültürel, sosyal, ekonomik çevrelerini değiştirmeleri; işlerini, eğitimlerini, yakınlarını vb. terk etmek durumunda kalmaları onların sosyal gelişimleri üzerinde önemli etkilere neden olabileceği düşünülmektedir. İnsanın sosyal gelişimi ile ilgili farklı kuramlar ortaya konmuştur. Bu kuramların ortak noktaları bulunmakla birlikte ayırt edici özellikleri söz konusudur.

İnsanın sosyal gelişimini etkileyen faktörler konusundaki ilk kuramlardan biri Freud'un Psikoseksüel gelişim kuramıdır. Kuramda, 0-6 yaş dönemindeki yaşantıların bireyin sosyal gelişimini şekillendiren etkileri olduğu belirtilmiştir.(10) Freud'un oral, anal, fallik, latent, genital olmak üzere beş dönemde incelediği gelişim dönemleri; bireyin sosyalleşme sorunlarıyla karşı karşıya kalarak bu sorunları çözmeye çalıştığı yaşantıları içermektedir.(11)

Vygotsky ise kuramında, sosyal gelişimin kültürel çevreden bağımsız düşünülemediğini vurgulamıştır. Sosyo-Kültürel Kuram olarak adlandırılan bu kuramda, başta aile ve daha sonra içinde bulunulan tüm çevre çocuğun öğrenmesi, kişilik ve sosyal gelişimi için son derece önemlidir.(12)

Sosyal gelişime dair bir başka kuram ise Albert Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramıdır. Bu Kuram, bireyin öğrenmelerinin ve gelişiminin sosyal etkileşim ve iletişim içinde gerçekleştiğini savunmaktadır. Bu nedenle bireyin sosyal ve kültürel çevresi büyük önem taşımaktadır.(11)

Ekolojik Sistemler Kuramı ile Bronfenbrenner, bireyin yaşamı boyunca iletişim ve etkileşim içinde bulunduğu iç içe geçmiş ve birbirinden bağımsız olmayan sistemlere nasıl dahil olduğunu ve insan gelişimi üzerinde bu sistemlerin etkilerinin önemini açıklamıştır.(13)

Murray (14), yeni bir dil ve kültür öğrenmek zorunda olan göçmenlerin sosyal izolasyon ve ayrımcılıkla karşılandığını, bu nedenle savaş ve çatışma ortamından gelen mültecilerin psikososyal sorunlar açısından önemli bir risk altında olduklarını belirtmekte ve Erikson'un psikososyal gelişim aşamalarının mülteciler üzerindeki etkilerini anlamak için yararlı bir çerçeve sunduğunu ifade etmektedir.

Psikososyal gelişim kuramı, Erik Erikson'un bütün insanların evrensel temel ihtiyaçlara sahip olduğunu ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda gelişimin evrensel olarak aynı sırayı izleyen sekiz evreden oluşan bir süreç olduğunu öne sürdüğü kuramıdır. Kurama göre gelişim biyolojik, psikolojik ve toplumsal süreçlerin bir bütünüdür. (15, 16)

Psikososyal gelişimin, savaş nedeniyle göç etmiş olan çocuk ve gençlerin karşılaştıkları belirtilen sorunların etkilerine açık bir alan olduğu düşünüldüğünden, bu gelişim alanının desteklenmesi önemli görülmektedir. Bu çalışmada kuramın ilk 5 aşamasına odaklanılacaktır:

Güvene karşı güvensizlik duygularının çatışmasının yaşandığı evre ilk aşamadır. Bu aşamada ihtiyaçları zamanında, tutarlı ve sıcak bir şekilde karşılanan bebek dünyanın güvenli bir yer olduğuna dair bir inanç geliştirir ve aynı zamanda kendine güven duygusu geliştirir. İhtiyaçları zamanında, tutarlı ve sıcak bir şekilde karşılanmayan bebekler ise kendilerini değersiz hissederek özgüvensiz yaşayacaklar, dünyanın ise güven duyulmayacak bir yer olduğu düşüncesiyle güvensizlik duyguları geliştireceklerdir.(15, 16)

Özerkliğe karşı utanç ve kuşku aşamasında yürümeye başlayan ve tuvalet alışkanlığını kazanmaya çalışan çocuk için benlik saygısı kaybı olmadan kendini kontrol edebilecek ortam sağlanırsa özerklik duygusu oluşacaktır. Aşırı ebeveyn kontrolü, öz denetim kaybı, anal iktidarsızlık gibi durumlar ise çocuğun kendinden şüphe ve utanç duyguları geliştirmesine yol açacaktır.(15, 16)

Girişimciliğe karşı suçluluk aşaması dilin mükemmelleştiği, çocuğun ebeveyniyle özdeşleşmeye başladığı, sosyal rolleri öğrendiği ve sorumluluk almaya başladığı aşamadır. Bu aşamada çocuğa denetimli olarak verilen sorumluluklar ve merakla sorduğu sorulara aldığı yanıtlar onun girişimcilik duygusunu geliştirecektir. Kısıtlanan ve soruları yanıtsız bırakılan çocuklar ise suçluluk duygusu geliştireceklerdir.(15, 16)

Çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu çatışmasının yaşandığı aşamada çocuk artık okul döneminde. Sosyal yaşama katılan çocuk hem sosyal hayatta hem de okulda başarılı olmak için uğraşır. Ebeveyn ve öğretmenlerin rehber olduğu, desteklediği, takdir ettiği çocuklar başarı duygusu geliştirirken; desteklenmeyen ve yaptıkları

olumsuz olarak eleştirilen çocuklar kendilerini yetersiz görecekler, aşağılık duygusu geliştireceklerdir.(15, 16)

Benlik bütünlüğüne karşı rol karmaşası aşamasındaki ergen, başkalarının kendisinde gördükleriyle kendi yeteneklerinin eşleşmiş olduğu bir ego kimliği geliştirme sürecindedir. Bu süreci başarıyla tamamlayan bireyler benlik bütünlüğüne ulaşırken; sosyal çevresi ile kendi içinde uzlaşmayan gençler rol karmaşası yaşayacaklardır.(15, 16)

Geniş çerçevede bakıldığında; göç, tek başına sosyal bir olgudur. Savaş, şiddet, afet gibi nedenlerle yerinden edilen bireyler için göç öncesi, sırası ve sonrasında kültürel ve dilsel çevrelerinin değişmesi ve yaşadıkları zorlukların etkisiyle bu sosyal olgunun psikososyal gelişim üzerine etkileri merak konusu olmaktadır. Alanyazında, savaş nedeniyle göç etmiş olan çocuk ve gençlerin psikososyal gelişimlerini bütüncül olarak değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Alanyazında mevcut çalışmaların (sosyal uyum, sosyal destek algısı, dışlanma, eğitim problemleri, dil problemleri, psikolojik problemler gibi) sosyal gelişimin tek bir yönüne odaklanarak incelendiği çalışmalar olduğu görülmektedir. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı; sosyal etkileşime vurgusu ve kültüre duyarlılığı yanında, evre anlayışıyla psikososyal gelişimi açıklayan bir kuram olması nedeniyle diğer sosyal gelişim kuramlarını kapsayıcı özellikler göstermektedir. Aynı zamanda; diğer sosyal gelişim kuramlarından farklı ve önemli olarak gelişimin doğumdan ölüme dek devam eden bir süreç olduğunun belirtilmesi ve kazanımların sonraki aşamalarda olumlu yaşantılarla telafi edilebilir olması nedeniyle bu çalışmada Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı tercih edilmiştir. Gelişimi bütün bir yaşam boyunca inceleyen, diğer sosyal gelişim kuramlarını hem içeren hem de onları kapsayan bir özellik gösteren, konuya dair daha önce tek bir yönü ile ele alınmış olan sosyal gelişim çalışmalarının kavramlarını da kapsayan bu kuramın bu çalışmaya bütüncül bir değerlendirme fırsatı sunduğu düşünülmektedir. Bu çalışma, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan 18-20 yaşlarındaki Türkçe bilen gençlerin psikososyal gelişimlerini Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı çerçevesinde, bütüncül olarak değerlendirilmeyi ve çeşitli demografik değişkenlerle (cinsiyet, Türkiye'de bulunma süresi, öğrenim düzeyleri, ebeveynlerin öğrenim düzeyleri, ebeveynlerin Türkçe bilme durumu, gelir

düzeyleri, farklı uyruktan olan bireylerle sosyal ilişki kurma durumu) ilişkilerini belirlemek amaçlanmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Savaş nedeniyle göç etmiş olan bireylerin zorlu koşullar nedeniyle ülkelerinden göç etmelerinin sosyal gelişimlerinin farklı alanlarına etkilerinin olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Fakat bu çalışmalarda, bu bireylerin sosyal gelişim özelliklerine dair bütüncül bir yapı ortaya konmamıştır.

Çalışma ile savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan 18-20 yaşlarındaki Türkçe bilen gençlerin psikososyal gelişimleri Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı çerçevesinde bütüncül olarak değerlendirmek; savaş nedeniyle göç etmiş gençlerin psikososyal gelişimleri ile cinsiyetleri, Türkiye'de bulunma süreleri, öğrenim düzeyleri, ebeveynlerinin öğrenim düzeyleri, ebeveynlerinin Türkçe bilip bilme durumu, gelir düzeyleri, farklı uyruktan olan bireylerle sosyal ilişki kurma durumları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin psikososyal gelişimleri ile çeşitli demografik özellikleri (cinsiyet, Türkiye'de bulunma süresi, öğrenim düzeyleri, ebeveynlerin öğrenim düzeyleri, ebeveynlerin Türkçe bilme durumu, gelir düzeyleri, farklı uyruktan olan bireylerle sosyal ilişki kurma durumu) arasında bir ilişki olabileceği düşünülmektedir.

Çalışma sonunda; savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan 18-20 yaşlarındaki Türkçe bilen gençlerin psikososyal gelişimlerini Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı çerçevesinde, bütüncül olarak değerlendirilecek ve çeşitli demografik değişkenlerle (cinsiyet, Türkiye'de bulunma süresi, öğrenim düzeyleri, ebeveynlerin öğrenim düzeyleri, ebeveynlerin Türkçe bilme durumu, gelir düzeyleri, farklı uyruktan olan bireylerle sosyal ilişki kurma durumu) ilişkileri belirlenmiştir. Böylece, mevcut çalışmanın;

1. Alanyazın için, savaş nedeniyle göç etmiş olan 18-20 yaşlarındaki Türkçe bilen gençlerin psikososyal gelişimleri hakkında (Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı çerçevesinde) bütüncül bir bakış sağlayacağı,

2. Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin psikososyal gelişimleri ile cinsiyetleri, Türkiye'de bulunma süreleri, öğrenim düzeyleri, ebeveynlerinin öğrenim

düzeyleri, ebeveynlerinin Türkçe bilme durumu, gelir düzeyleri, farklı uyruktan olan bireylerle iletişim kurma durumları arasındaki ilişkiler konusunda alanyazına katkı sunacağı,

3. Alanda çalışmalar yapan uzman ve çalışmacıların ileriki çalışmalarına referans olacağı,

4. Savaş nedeniyle göç etmiş olan milyonlarca gencin yaşadıkları psikososyal problemler konusunda farkındalık oluşturacağı; bu farkındalıkla daha etkili müdahaleler yapılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırma Soruları

Bu çalışmada, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan 18-20 yaşlarındaki Türkçe bilen gençlerin psikososyal gelişimlerini Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı çerçevesinde, bütüncül olarak değerlendirilmek ve çeşitli demografik değişkenlerle (cinsiyet, Türkiye'de bulunma süresi, öğrenim düzeyleri, ebeveynlerin öğrenim düzeyleri, ebeveynlerin Türkçe bilme durumu, gelir düzeyleri, farklı uyruktan olan bireylerle sosyal ilişki kurma durumu) ilişkilerini belirlemek amacıyla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında;

- cinsiyete,
- Türkiye'de bulunma sürelerine,
- öğrenim düzeylerine,
- ebeveynlerinin öğrenim düzeylerine,
- ebeveynlerinin Türkçe bilme durumlarına,
- gelir düzeylerine,
- farklı uyruklardan bireylerle sosyal ilişki kurma durumlarına göre anlamlı bir fark var mıdır?

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Çalışmanın yapılmasında geçerli olması beklenen varsayımlar aşağıda belirtilmiştir. Yapılan çalışmada;

1. Katılımcıların ölçek ve formdaki soruları doğru şekilde anladıkları ve içten yanıtlar verdikleri,
2. Kullanılan ölçeğin, ölçülmesi istenen özellikleri ölçmek için yeterli olduğu,
3. Örneklemin, evreni temsil edecek büyüklükte olduğu varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde bazı sınırlılıklardan söz edilebilecektir:

1. Araştırma; çalışmanın yapıldığı tarihlerde Türkiye’de yaşayan, savaş nedeniyle Türkiye’ye göç etmiş olan 18-20 yaşlarındaki Türkçe bilen gençlerin katılımıyla sınırlıdır.
2. Hedef kitleye Covid-19 pandemisi nedeniyle yaşanan zorluk nedeniyle; çalışma, araştırmacı tarafından erişilebilen katılımcılarla sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Göç Kavramı

Göç kavramı genel olarak; insanların çeşitli nedenlerle buldukları yerden başka bir yere hareket etmeleri anlamına gelmektedir.(17) Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğünde(7) yer alan anlamıyla ise göç; Bir kişinin ya da bir grup insanın devlet içinde ya da uluslararası bir sınırı geçerek yer değiştirmesini ifade etmektedir. Dinamik bir süreç olmasından dolayı genel kabul gören bir tanımının yapılması zor olduğundan göç kavramı; mesafe, irade ve zaman kriterleri doğrultusunda türlere ayrılmıştır.(18) Mesafe açısından bakıldığında, nüfusun yaşanılan ülke sınırları içerisinde yer değiştirmesi iç göç iken; bireylerin yaşanılan ülke sınırları dışında, başka bir ülkeye göç etmeleri dış göç olarak ifade edilmektedir. Zaman kriterinde; 1 yıldan daha kısa süreli olan göçler geçici göç, 1 yıldan daha uzun süreli göçler ise sürekli göç olarak adlandırılmaktadır. İrade kavramı, göçün gönüllü ya da zorunlu olarak gerçekleşmesiyle ilgilidir.(18) Bireylerin daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak amacıyla, kendi istekleriyle gerçekleştirdikleri yer değiştirmeler gönüllü göç olarak ifade edilmektedir.(19) Zorunlu göç ise; siyasi ya da sosyo-ekonomik baskılar, doğal afetler, savaşlar gibi yaşam koşullarını yetersiz duruma getiren nedenlerle bireylerin kendi istekleri dışında, bir zorunluluktan kaynaklanan göç hareketleridir.(20)

Göç etkinliğini gerçekleştiren bireyler de gerçekleştirdikleri etkinliğin özelliklerine göre siyasi ve hukuki olarak farklı şekillerde isimlendirilmektedirler. Bu isimlendirmeler çoğu zaman günlük yaşamda ve hatta alanyazında birbiri yerine kullanıldığından, bu anlam karmaşasını gidermek için aşağıda bu kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır.

2.2. Göçmen, Mülteci, Sığınmacı, Şartlı Mülteci ve Geçici Koruma Kavramları

Göç eden bireylerin tanımlanmaları konusunda hem günlük yaşamda hem de alanyazında bu tanımlamaların çoğu zaman karıştırılabildiği, birbiri yerine kullanıldığı

fark edilmiştir. Oysa ki bu kavramlar, aralarındaki benzerliklere rağmen birbirlerinden farklı bireyleri ifade etmektedirler. Bu nedenle bu bölümde sık sık birbiri yerine kullanılan göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramları ile şartlı mülteci kavramı açıklanarak anlam kargaşası giderilmeye çalışılacak; geçici koruma kavramından söz edilecektir.

Göçmen teriminin evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı bulunmamakla birlikte; kendi yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla, kendi iradesiyle göç eden bireyler için kullanılmaktadır.(7) Göçmenler, ayrıldıkları ülkenin haklarından faydalanmaya devam edebilmektedirler.(1) İskan Kanunu'nda(21) ise göçmen; yerleşmek amacıyla Türkiye'ye gelen Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bireyler olarak tanımlanmıştır.

Mülteci kavramı ise özel bir anlama ve kendine özgü statü sonuçlarına sahiptir. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde(22) yer alan haliyle mülteci olma hakkı; 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen; oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her bireye uygulanacaktır.” şeklinde açıklanmış, bu olayların Avrupa'da yaşanmış olması şartı da ayrıca belirtilmiştir. 1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar olması koşulunun yanı sıra, bireylerin mülteci statüsünde kabul edilebilmeleri için ‘Avrupa'da meydana gelen olaylar’ ifadesi ile coğrafi bir sınırlama da getirilmiştir.(1) 1967 Protokolü'nde ise, 1951 yılından sonra ve Avrupa dışında da yeni mülteci ortamlarının olduğu ve bu nedenle tarih ve coğrafya sınırlamasının kaldırılmasına karar verilmiştir.(23) Fakat Türkiye, bu protokol ile tarih sınırlandırılmasının kaldırılmasını kabul etse de coğrafya konusundaki çekincesini korumaya devam etmiştir.(1)

Sığınmacı ile mülteci ifadeleri çok sık birbirine karıştırılmaktadır. Göç etme nedenleri ve şekilleri açısından benzerlik gösteren bu bireyler arasındaki fark; sığınmacıların mülteci statüsü için başvuruda bulunup henüz bu başvurularının soruşturma aşamasında olmasından kaynaklanmaktadır.(6) Mültecilik statüleri karara

bağlanmamış olan sığınmacılar, henüz mültecilerin sahip oldukları haklardan faydalanamamaktadırlar.

Şartlı mülteci ise Koruma Kanunu ile getirilen yeni bir kavram olup, mülteci statüsünü kazanmak için gerekli olan coğrafya (Avrupa'daki olaylar) koşulunu sağlayamayan; güvenli bir ülkeye yerleştirilinceye kadar geçici bir izinle Türkiye'de kalmalarına izin verilen bireyleri ifade etmektedir.(6)

Geçici koruma; çatışma ya da yaygın şiddet bölgelerinden kaçan kişiler için herhangi bir statü belirleme işlemi yapılmadan, devlet tarafından geçici koruma sağlanması konusunda geliştirilen düzenlemedir.(7) Türkiye'de, Geçici Koruma Yönetmeliği ile bu statüye sahip Suriyelilere kimlik verilmiş ve çeşitli sosyal yardımlar sağlanarak temel insan haklarının güvence altına alınması sağlanmıştır.(1)

Bahsedilen kavramlar birbirleriyle ortak özelliklere sahip olsalar da net çizgilerle birbirlerinden ayrıldıkları görülmektedir. Türkiye'ye Suriye, Irak, Afganistan gibi ülkelerden savaş nedeniyle göç etmiş olan bireylerin günlük yaşamda, televizyon ve haber programlarında, sosyal medyada ve hatta alanyazında mülteci ve sığınmacı olarak isimlendirildiklerini görmekteyiz. Fakat yukarıdaki tanımlarda, bu bireylerin mülteci statüsünde yer alamayacakları, bu nedenle sığınmacı olarak da adlandırılmayacakları görülmektedir. Savaş nedeniyle Türkiye'ye Avrupa dışındaki ülkelere gelen bu bireylerin Türkiye'de bulunma koşullarına göre şartlı mülteci oldukları ya da geçici koruma statüsünde buldukları söylenebilecektir. Bu çalışmada, verilen tanımların ayırt edici özellikleri göz önünde bulundurularak, çalışma grubunun doğru şekilde tanımlanmasına gayret edilmiştir. Katılımcı bireylerin Türkiye'de geçici koruma ya da şartlı mülteci statülerinden hangisi ile buldukları bilinmediğinden, çalışmada 'savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden bireyler' olarak ifade edilmektedirler.

2.3. Savaş Nedeniyle Göç Eden Bireylerin Dünyadaki ve Türkiye'deki Durumu

Göç, tarihsel süreç boyunca insanlığın gündeminde olan bir konudur ve 20. Yüzyıldan günümüze kadar da dünyanın önemli gündemlerinden biri haline

gelmiştir.(24) Özellikle, 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren meydana gelen siyasi, ekonomik ve politik olaylar ile insanların zorunlu olarak göç etmesi bütün dünyada temel bir gereklilik, gerçeklik haline dönüşmüştür.(19) 2010 yılında Afrika'da başlayan Arap Baharı'nın Arap ülkeleri ve Ortadoğu'ya yayılması, tüm dünyayı etkileyen göç hareketlerine neden olmuştur.(24) Bu süreçten etkilenen ülkelerde yaşanan siyasi istikrarsızlıklar sonucu meydana gelen rejim değişiklikleri, iç savaş ve çatışmalar gibi olumsuz süreçler; bu bölgelerde yaşayan insanların zorunlu olarak ülkelerinden ayrılmalarına, daha güvenli bir yer arayışına girmelerine neden olmuştur.(25) Barışık(19), kanlı iç savaşlarla mücadele eden Suriye, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar ve Somali'nin dünyadaki bütün mültecilerin üçte ikisini oluşturduğunu ifade etmiştir. UNHCR'nin yayınladığı rapor, 2020 itibariyle dünyadaki insanların %1'inin yerinden edildiğini ortaya koymaktadır. 2020'nin sonunda 26,4 milyon insanın mülteci olarak yaşadığı, 4,1 milyon sığınmacı olduğu bildirilmiştir. Fakat bu sayılara, bu statüleri alamayan fakat yaşadıkları zorluklar nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda olan bireyler dahil edilmemiştir.(26)

3,7 milyon savaş mağduruna ev sahipliği yapan Türkiye, dünyanın en büyük mülteci nüfusuna sahip ülkesi konumundadır.(26) Göç İdaresi Başkanlığı(27) verilerine göre; Türkiye'de mülteci statüsünde bulunamayan bu bireylerin geçici koruma statüsünde buldukları ve bu sayının yalnızca Türkiye'de yaşamakta olan geçici koruma altındaki Suriyeli bireyleri ifade ettiği görülmektedir. 2011 yılı itibariyle yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle giderek artan sayılarda Suriye vatandaşı, koruma talebiyle Türkiye'ye göç etmiştir.(28) Türkiye'de, Geçici Koruma Kanunu 2014 yılında, geçici koruma statüsündeki bireylerin hak ve sorumlulukları ile bu bireylere ilişkin prosedürleri düzenlemek amacıyla kabul edilmiştir.(29) Bu yönetmelik ile Türkiye'de kalma hakkına sahip olan Suriyelilere kimlik verilmiş ve çeşitli sosyal ve ekonomik imkanlardan faydalanmaları sağlanmıştır.(1) Göç İdaresi'nin Mart 2022 verilerine göre, Türkiye'de yaşayan geçici koruma altındaki 3,7 milyon Suriyelinin 480 bininin 19-24 yaşlarındaki genç bireyler olduğu görülmektedir.(30) Türkiye'ye savaş nedeniyle göç eden bireyler yalnızca Suriyeliler değildir. Uluslararası Göç Örgütü verilerine göre Türkiye'de yaşayan 3,9 milyon göçmen ve mültecinin %90'ı Suriyelidir.(31) Bu bireyler dışında ülkelerindeki siyasi,

ideolojik, politik baskılar, iç çatışmalar ve savaşlar nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan Afgan ve Iraklı bireyler de bulunmaktadır.(5)

Bu çalışmada, Türkiye'ye savaş nedeniyle göç eden 18-20 yaşlarındaki gençlerin psikososyal gelişimleri konu edinilmiştir. Bu nedenle; bu bölümün devamında öncelikle sosyal gelişim kuramlarına genel bir bakış sağlanmış, ardından çalışmanın ana konusu olan Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

2.4. Sosyal Gelişim Kuramları

Bu bölümde, gelişim kuramlarından sosyal gelişim ile ilişkili olanlar ele alınmıştır.

2.4.1. Psikoseksüel Gelişim Kuramı

Freud, psikoseksüel gelişim kuramında kişiliğin gelişimini oral, anal, fallik, latent/gizil/örtük ve genital olmak üzere 5 dönemde incelemiştir; bu dönemlerin her birinde bireyin yeni bir sosyalleşme sorunuyla karşı karşıya kalarak bunu çözmeye çalıştığını öne sürmüştür.(11) Freud, libido adını verdiği bir cinsel enerjiden bahsetmektedir. 5 döneme odaklandığı bölge ile ismini veren ve farklı bölgelerde odaklanarak, insanların bu çatışmaları çözmek için gerçekleştirecekleri davranışları yönlendiren de bu enerjidir.(32) Fakat birey, karşı karşıya kaldığı sosyal sorunları sağlıklı bir şekilde çözemediğinde birey o dönemde takılı kalmakta ve Freud'un saplantı adını verdiği durum meydana gelmektedir.(33)

Freud'un kişilik gelişimini açıkladığı bu kuramın sosyal yönünü ise psikoseksüel gelişim sürecinde meydana gelen ego ve süperego boyutları oluşturmaktadır:(34)

İd, Ego ve Süperego Kavramları

Freud'un kuramının yapısal kısmını bu üç kavram oluşturmaktadır. Freud'a göre dürtü doğrudan davranışa dönüşmemekte, araya giren bu üç yapı ile davranış yönlendirilmektedir.(33)

İd; temeli biyolojik olan, kalıtsal olarak getirilen dürtüleri, doğuştan getirilmiş olan istek ve arzuları ifade eden temel kişilik sistemi yapısıdır. Yeni doğmuş bebeklerin

yalnızca beslenme, boşaltım, korunma ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik dürtüleri idin bir yansımasıdır.(35) Yani, arzu ve isteklerin koşulsuz olarak karşılanmasını amaçladığı söylenebilir.

Süperego; ebeveyn yönlendirmeleri, kültürel değerler, toplumsal beklentiler, ödül ve cezalar gibi davranışı etkileyen dışsal yapıların içsel temsilini ifade etmektedir. Kişiliğin ahlaki ve vicdani yönünü oluşturmaktadır. Gerçekte var olan yerine ideal ve mükemmel olanı amaçlamaktadır.(35)

Ego ise, bireyin gerçekliğe uyum sağlamasını sağlayan bir mekanizma olarak ifade edilebilir. Dürtülere verilecek yanıtları düzenlemekle görevli yapıdır ve idin isteklerine cevap verirken süperegonun kuralları ile uyumlu yollar bularak denge kurmayı amaçlamaktadır.(35)

Psikoseksüel Gelişim Kuramı Dönemleri

Freud, psikoseksüel gelişim kuramını beş dönemde ortaya koymuştur. Bu dönemler aşağıda açıklanmıştır:

Oral Dönem

Doğumdan 18. aya kadar olan süreci kapsayan oral dönem; ağız, dudaklar ve dilin duyarlı bölgeler ve emme davranışının haz kaynağı olduğu dönemdir.(10, 33, 35) Bu ihtiyacın yeterli ve düzenli bir şekilde karşılanması ile bakım veren ile bebek arasında sağlıklı ilişkinin gelişimini ve dünyanın güvenli bir yer olduğuna dair inancını destekleyecektir.(34, 36) Bu dönemde bebeğin çok fazla ya da yeteriz emzirilmesi ise, bu dönemde saplantıya neden olacaktır. Bu dönemde saplantının meydana gelmesi; sonraki dönemlerde bireyde pasiflik, inatçılık, sigara bağımlılığı, tırnak yeme gibi kişilik özellikleri ile kendini gösterebilecektir.(33)

Anal Dönem

18. Aydan 3 yaşa kadar olan dönemi kapsayan anal dönemde duyarlı olan temel bölge anüs ve çevresidir.(10) Tuvalet alışkanlığı bu dönemde kazanılmaktadır ve çocuk bedenini kontrol etmeyi öğrenmektedir. Bu alışkanlığın kazanılması sürecinde ebeveynin sergilediği tutum ve davranışlar büyük önem taşımaktadır. Bu süreçte katı bir tutuma maruz kalan çocukların bu alışkanlığı kazanmaları zorlaşacak ve çocuklar

anksiyete hissedeceklerdir.(33) Bu dönemde uygun olmayan tuvalet eğitimi nedeniyle dışkısını bırakmayan ya da kontrolsüz bırakan çocuklarda önceki döneme gerileme ya da saplantı görülebilecektir.(10, 37) Saplantının meydana gelmesi sonucunda sonraki dönemlerde aşırı düzenli ya da titiz olma, cimrilik, aşırı kontrolcülük, düzensizlik, savurganlık, dağınıklık gibi davranışlar sergileyebileceklerdir. Bu dönemde tuvalet kontrolünün sağlanması sürecinde ebeveyn ve çocuk arasında sağlanan uyumlu ilişki; çocuğun özgüvenini destekleyecek, özerk ve bağımsız davranışlar sergilemesini sağlayacaktır. (34)

Fallik Dönem

Fallik dönem 3-6 yaş arasındaki dönemi ifade etmektedir. Bu dönemde hassas bölge genital bölge ve cinsel organlardır. Çocukların cinsel kimlikleri bu dönemde gelişmekte ve şekillenmektedir. Çocuklar, cinsiyetler arasında farklılıklar olduğunu ayırt etmeye başlarlar; cinsel konular hakkında merak duymakta ve sorularla bu meraklarını gidermeye çalışmaktadırlar.(34) Bu dönemde çocuklar karşı cinsteki ebeveynlerine yakınlık duyarken, hemcinsleri olan ebeveynlerini ise bu yakınlığın dışında bırakmak istemektedirler. Bu çelişkiyi çözmek için çocuk hemcinsi ebeveyni kendine model almakta ve karşı cinsteki ebeveynine olan duygularını baskılamaktadır.(33, 37) Bu durum söz konusu olmadığında, sonraki dönemlerde ebeveyninden ayrılmada problemler yaşama, evlilikten uzak durma, cinsiyet özelliklerini aşırı vurgulama ya da bunları taşıyor olmaktan utanç duyma gibi durumlar söz konusu olabilecektir.(34)

Latent/Gizil/Örtük Dönem

Bu dönem, 6 ile 12 yaşlar arasındaki dönemi kapsamakla birlikte, enerjinin odaklandığı herhangi bir hassas bölge bulunmamaktadır.(37) Bu dönemde çocuklar, önceki dönemde edindikleri özellikleri, genişleyen çevreleriyle birlikte içinde buldukları farklı sosyal ortamlara uygun şekilde uyarlamaya çalışmaktadırlar. Enerjilerini daha çok okula, öğretmenlere, arkadaşlarına, hemcinsleri olan arkadaşlarıyla oynadıkları oyunlara yöneltmişlerdir.(33)

Genital Dönem

12 yaştan ergenlik sonuna kadar olan süreci ifade eden genital dönemde, latent dönemde pasif bir duruma geçmiş olan cinsel enerji tekrar ortaya çıkmaktadır. Önceki dönemlerde başarılı bir şekilde atlattığı olan çocuklar bu dönemde diğer insanlarla ilişkiler geliştirerek sevgiyi aramaktadırlar.(38)

Bütün dönemlerde kişiliğin gelişimi için edinilmiş olan özellikler, sosyal gelişimi etkilemektedir. Saplantının gerçekleşmeden, sağlıklı bir gelişimin sağlanması için ebeveyn tutumunun ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin büyük önem taşıdığı görülmektedir.

2.4.2. Sosyo-Kültürel Gelişim Kuramı

Vygotsky'nin ortaya koymuş olduğu sosyo-kültürel gelişim kuramı, bireyin gelişiminin sosyal etkileşim içinde gerçekleştiğini ve gelişim sürecinde tarih ve kültürün rolünün önemini vurgulamaktadır.(38, 39) Kurama göre, gelişimin sosyal bağlamdan ayrı olarak düşünülmesi söz konusu değildir. Çocuğun içinde bulunduğu sosyo-kültürel çevre ile iletişim ve etkileşimi onun düşünmesi ve gelişmesini etkilemektedir. Vygotsky daha çok sosyo-kültürel çevrenin bireyin düşünmesi ve öğrenmesi üzerine olan etkilerine odaklanmış; dil, bilgiyi yapılandırma, zihinsel işlevler, kavram gelişimi, öğrenme konularında görüşlerini öne sürmüştür.(12)

Sosyo-kültürel gelişim kuramı açısından bakıldığında; gelişim bireyin çevre ile etkileşimi ile meydana gelmektedir. Birey, çevre ile iletişim ve etkileşim kurdukça yeni öğrenmeler meydana gelmektedir. Bu öğrenmeler meydana gelirken başka bireylerin (ebeveyn, akranlar gibi) desteğine ihtiyaç duyabilmekte, zamanla bu destekle sağladığı gelişimsel ilerleme ile diğer bireylere ihtiyaç duymadan görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmektedir.(33, 38)

Kurama göre; insan zihni iki bölümden oluşmaktadır. Sosyal bölümünde yer alan etkileşimler, bireysel bölümde yer alan zihinsel süreçleri şekillendirmekte ve böylece gelişim sağlanmaktadır. Kültürel ve sosyal süreçler, çocukların düşünme becerilerine yön verdiğinden; toplumun bu süreci desteklemesi önem kazanmaktadır.(38, 40)

Vygotsky'e göre birey; kendisinden daha bilgili, daha yetenekli, bilişsel olarak daha gelişmiş olan, içinde bulunduğu çevrenin kültürel özelliklerine sahip olan bireylerle bir arada bulunduğu daha iyi öğrenmeler gerçekleştirmektedir. Bu nedenle model

olma, iş birliği yapma, dili kullanma ve oyun etkinlikleri bireyin gelişiminde önemli yer tutmaktadır.(33, 40)

2.4.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Öncüsü olduğu sosyal öğrenme kuramında Albert Bandura, bireyin öğrenmelerinde çevresindeki diğer insanları gözlemlemesinin önemine vurgu yapmaktadır. Çocuk, içinde bulunduğu çevrede (ilk gözlemlenen bireyler genellikle ebeveynler, bakım verenlerdir) etrafta gördüğü bireylerin davranışlarını gözlemekte, bu davranışları taklit etmekte ve bu davranışların uygun olduğunu düşündüğü ortamlarda bunları tekrarlamaktadır.(11)

Sosyal öğrenme kuramı; davranışın birbiri ile etkileşim içinde olan bilişsel, davranışsal ve çevresel faktörlerden etkilendiğini ifade etmektedir.(41) Sosyo-kültürel gelişim kuramında bahsedilen etkileşim ve desteğin yanı sıra; sosyal öğrenme kuramında, gözlem ve model alma ile de öğrenmenin gerçekleşebileceği vurgulanmaktadır.(42) Bu nedenle; medya, kurumlar, doğrudan temas kurulmayan sosyal çevre gibi faktörler de öğrenme üzerinde etkili olacaktır.(43)

Gözlem yolu ile öğrenme; davranışa dikkat etme, davranışı akılda tutma, davranışı tekrar etme ve davranışı ortaya koymaya yönelik motivasyona sahip olmak üzere dört temel süreçte gerçekleşmektedir.(42) Bandura, davranışın model alınması ve tekrar edilmesi için bazı koşulların sağlanmasının öneminden de bahsetmektedir. Bunlardan biri, sosyal davranışın sonuçlarının o davranışı öğrenmeye olan etkisidir. Bu durum, davranışın artma ya da azalma eğilimi göstermesini de etkilemektedir. Bireyin kişisel, zihinsel ve bilişsel özellikleri de davranışı öğrenmesinde belirleyici olmasının yanı sıra; modelin sahip olduğu özellikler de bireyin davranışı model almak isteyip istemeyeceğini etkileyen önemli faktörlerdendir.(43)

Çocuklar içinde buldukları çevreye uyum sağlamak için uygun davranışları öğrenmek durumundadır. Sosyal Öğrenme Kuramı; bu öğrenme sürecinin gözlemleyerek ve model alarak gerçekleştiğini öne sürmektedir.(33) Kuramda, çocukların problem çözme, içinde buldukları iletişim ve etkileşim durumlarına tepki verme konusunda ihtiyaç duydukları sosyal ipuçlarına bu yolla sahip olabildikleri ifade edilmektedir. Bu sosyal ipuçları ödül ve cezaların ve belirgin davranışların yanı sıra; jest ve mimikler, ses tonu, söylenen sözler olabilmektedir.(44) Gelişimi süresince

bu ipuçlarını gözleyen, model alan, öğrenen ve depolayan çocuk; sonraki süreçlerde sosyal etkileşimlerde bu öğrenmelerinden faydalanmaktadır.(43)

2.4.4. Ekolojik Sistemler Kuramı

Bronfenbrenner'in öncüsü olduğu Ekolojik Sistemler Kuramı, bireyi çevresiyle bir bütün olarak ele almakta ve çevrenin farklı katmanlarının birey ile karşılıklı etkileşimini ortaya koymaktadır. Bu kurama göre; doğuştan getirdiği özellik ve eğilimler çevresel etmenlerle bir araya gelerek çocuğun gelişimine şekil vermektedir.(39) Bu kurama göre, çocuk büyüdükçe daha geniş ve karmaşık bir çevre ile etkileşime girmektedir. Kuram, çevrenin gelişimi desteklediği ya da engellediği konusuna odaklanarak çevrenin içerik ve kalitesinin önemine dikkat çekmektedir.(13) Bronfenbrenner, içinde bulunduğu çevrede var olan ilişkiler sistemi bağlamında çocuğun gelişimini incelemektedir. Çocuk kültürel ve sosyal bir ortamda büyüüp gelişmektedir. Her bir sosyal ortam ise başka bir ortamın etkisi altında ve onunla iç içedir.(44) Bronfenbrenner, kuramında bu iç içe olan sosyal ve kültürel ortamları sistemler incelemiş, her birinin içeriği ve birbirleri ile etkileşimini ortaya koymuştur.(13) Kuramda yer alan sistemler aşağıda açıklanmıştır:

Mikrosistem: Bu katman; bireyin içinde yaşadığı ortamı, günlük hayatta sürekli olarak karşılaştığı ve doğrudan etkileşim içinde olduğu kişileri ve onlarla olan karşılıklı etkileşimlerini ifade etmektedir.(44) Mikrosistem, bireyin gelişiminde en büyük etkiye sahip sistemdir ve en yoğun mikrosistem ailedir. Bu nedenle ailenin ekonomisi, kültürü, inançları, psikolojik durumu, kuralları gibi özellikler mikrosistemin özelliklerini oluşturacaktır.(13)

Mezosistem: Bireyin ilişki içinde bulunduğu farklı mikrosistemler arasındaki ilişkiyi ifade eden bu katman, bir mikrosistemler sistemi olarak ifade edilebilir.(45) Aile ile akranlar ya da öğretmenler arasındaki ilişki bir mezosistem örneğidir.(38) Hem bireyin farklı mikrosistemleri arasında ilişki söz konusudur hem de herhangi bir mikrosistemde yer alan farklı kişilerin farklı roller ile farklı mikrosistemlerde birey ile etkileşime geçmesi söz konusudur. Bir mikrosistemdeki ilişkinin farklı mikrosistemlerde sürdürülmesi, bağlantıların güçlü olmasını sağlayacaktır.(13)

Egzosistem: Bireyin doğrudan temas etmediği, dolaylı olarak gelişimini etkileyen etkileşimler bu katmanda yer almaktadır. Bu çevre bireyi etkilemektedir

fakat bireyin sahip olduğu bir rol yoktur.(46) Eğitim politikaları, ebeveynin iş sahibi olma durumu birer egzosistem örnekleridir. Çocukların gelişimi yalnızca içinde buldukları çevreden değil, aynı zamanda ailelerinin buldukları ortamdaki da etkilenmektedir.(13)

Makrosistem: Bir toplumun kültürünü, inancını, değerlerini, yasalarını, bireylerin yaşam tarzlarını, ekonomik durumunu içermektedir.(47) Makrosistem bireyin gelişimine doğrudan etkide bulunmasa da içinde yaşadığı çevreyi belirlediği için dolaylı olarak etkili olmaktadır. Medya kullanımı, yoksulluk, şiddet gibi makrosistem öğeleri bireyin gelişimi üzerinde etkilidir.(13)

Kronosistem: Bütün sistemleri kapsayan bu sistem, bireyin içinde bulunduğu çevrenin zaman içinde olan değişimini ve bu değişimlerin bireyin gelişimine olan etkilerini ifade etmektedir. Zaman içinde çocuk büyür gelişirken, tarihsel değişiklikler beraberinde meydana gelen yenilik ve değişimlerden de etkilenmektedir.(13)

2.4.5. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı

Bu bölümde, üzerine geliştirilmiş bir ölçeğin kullanıldığı ve bu çalışmanın ana konusu olan, Erikson'un psikososyal gelişim kuramı ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Kuramın Temel Varsayımları

Psikososyal gelişim kuramı, Erik Erikson'un bütün insanların aynı, evrensel temel ihtiyaçlara sahip olduğunu belirttiği ve bu çerçevede şekillendirdiği kuramıdır. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda gelişim, evrensel olarak aynı sırayı izleyen sekiz evreden oluşan; doğumdan ölüme kadar, yaşam boyu devam eden bir süreçtir.(48) İnsan gelişiminin sekiz evresi ve sırası evrensel olmasına karşın, krizlerin yaşanışı ve çözüm yöntemi kültürelidir.(33) Kurama göre gelişim; biyolojik, psikolojik ve toplumsal süreçlerin bir bütünüdür. Bununla birlikte, esas vurgu gelişimin sosyal çevreden etkilendiğini ve kültür ile şekillendiğini üzerindedir.(15, 16)

Erikson, insan gelişimini sekiz psikososyal evreye ayırır ve her dönemin kendine özgü iki zıt duyguyu içeren bir çatışması olduğunu söyler.(11) Bu çatışmaların hepsi başlangıçtan itibaren aslında bir şekilde vardır fakat her krizin ele alınıp çözümlenmesi kendi zamanını bekler. Örneğin; özerklik ikinci evre özelliği olarak ortaya çıkar fakat ilk evrede 8. aydan itibaren çocuğun anneden ayrılmaya başlaması

özerkliğin temellerinin atıldığını gösterir. Benzer şekilde daha önce çözümlenmiş krizlerle ilgili gelişmelerin sonraki evrelerde devam ettiği görülebilir. Ergenlik döneminde kazanılan kimliğin sonraki dönemlerde kazanılan yeni özelliklerle güçlenmesi buna örnektir.(15, 16)

Her dönemdeki kriz ve krizin sonuçlanma şekli, diğer dönemlerdeki krizleri ve kimlik gelişimini etkiler. Çatışmanın olumlu yönde sonlanması sonraki çatışmaların olumlu olmasını destekler. Aynı zamanda travmatik yaşantılar gelişimin geriye gitmesine, daha önce olumlu sonuçlanmış olsa da geçmiş evre özelliklerinin tekrar görülmesine, yani regresyona neden olabilir.(49) Erikson'a göre her evredeki olumsuz duygu da çocuk tarafından bir miktar hissedilmelidir. Bu miktar, çocukta travmatik yaşantı oluşturacak kadar çok değil, olumlu duyguyu güçlendirecek kadar yeterli olmalıdır. Çünkü ancak bu şekilde, olumlu uçtaki duygunun önemi tam olarak fark edilecektir.(15, 16)

Psikoseksüel kuramın aksine Erikson, olumsuz sonuçlanan çatışmaların uygun çevre koşulları oluştuğunda ve sosyal destek sağlandığında başka bir evrede çözülebileceğini ve telafi edilebileceğini vurgulamaktadır.(15, 16)

Kuramın Temel Kavramları

Erikson'un psikososyal gelişime bakış açısını yansıtan ve Psikososyal Gelişim Kuramı'nda önemli yeri olan temel kavramlar aşağıda açıklanmıştır:

Epigenetik İlke: Kuram, epigenetik ilkeye; her şeyin bir temel planı olduğu, her şeyin kendi zamanında ortaya çıkacağı ve yükselişe geçeceği düşüncesine dayanır. Bu ilerleme ve gelişim, işleyen bir bütün oluşturacak şekildedir. Bu ilke, psikososyal gelişimin biyolojik yönüne vurgu yapar ve belirli gelişimsel özelliklerin belli gelişim dönemlerinde ardışık olarak ortaya çıkmasını ifade eder. Ayrıca Erikson, her aşamadaki başarılı gelişimin bir sonraki aşamadaki gelişimin başarısı için de gerekli olduğunu vurgular; yani aşamalar birbirini etkilemektedir.(16, 33)

Sağlıklı İnsan: Erikson, sağlıklı olmanın sadece canlı olmak ya da hasta olmamak değil, psikolojik olarak da bir iyilik halini ifade ettiğini vurgular. Sağlıklı kişiliğin her faktörü birbiri ile etkileşim halindedir ve hepsi her birinin uygun gelişimine bağlıdır. Kuramda, her bir krizin olumlu sonuçlanmasının, sağlıklı kişiliğin desteklenmesini sağladığı savunulur.(16, 50)

Kriz/Çatışma: Erikson insan yaşamını sekiz evreye ayırmıştır ve her evrenin kendine özgü, çözülmesi gereken zorluklarına kriz adını vermiştir. Bu krizler bireyi ileri ya da geri götürebilecek, kişilik gelişimindeki dönüm noktaları olan gelişimsel görevlerdir.(38) Ona göre her aşama bir krizi beraberinde getirir; çünkü büyüme ve farkındalık değişimi beraberinde getirir. Birbirini takip eden her adım radikal bir değişikliği beraberinde getirmesi nedeniyle potansiyel bir krizdir. Her kriz kendinden önceki ve sonrakilerle bir ilişki içindedir. Sağlıklı olma halinin devam etmesi için bu krizlerin olumlu olarak sonuçlandırılması, çözüme ulaştırılması gerektiğini söyler. Olumlu sonuçlanan her kriz, egonun güçlenmesini sağlar.(16)

Kimlik/Ego Kimliği: Erikson, kimliği, bireysellik ve biriciklik duygularının yanı sıra, geçmiş ve gelecekle bütünlük ve süreklilik duygularını da içeren, karmaşık bir içsel durum olarak tanımlar.(51) Kimlik, sosyal etkileşim yoluyla edindiğimiz bilinçli benlik duygusudur. Kişilikteki aynılık ve sürekliliği ifade eder. Bebeklikten itibaren deneyimlerle, yeni roller ve koşullarla biçimlenir ve gelişir. Her krizden sonra özsaygı teyit edilerek desteklenir.(50)

Kimlik Bunalımı: Ergenlik döneminde kimlik arayışı söz konusudur. Ergen kendi benliği ile toplumun beklentileri arasında bocalar. Alternatifleri keşfeder ve deneyimler. Kimlik oluşturma sürecinde yaşanan bu bocalama, güçlü bir kimliğe sahip olamamaktan kaynaklanan kafa karışıklığı ve çaresizlik kimlik bunalımıdır.(16)

Psikososyal Gelişim Kuramının Evreleri

Erikson, Psikososyal Gelişim Kuramı'nda insan gelişimini sekiz evrede incelemiştir. Bu evreler aşağıda ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

Temel Güvene Karşı Güvensizlik

Bu evre bebeğin anne karnındaki güvenli ortamdan çıkarak yaşadığı ilk ve en önemli radikal değişiklikten başlayarak yaşamın ilk yılını ifade eder. Yenidoğan bebek çevresine karşı hassas ve korumasızdır. Ebeveynlerinin ilgisi ve bakım vermesiyle birlikte kendisine sevgi duyan ve ihtiyaç duyduğunda yanında olan birilerinin varlığından emin olur. Temel güven duygusu sağlıklı kişiliğin ilk bileşeni ve temel taşıdır. Bu evrede egoyu güçlendiren şey temel güven ile gelişen umut duygusudur. Bu duygu ile bebek zorluklarla karşılaşsa da sonunda olumlu bir sonuca ulaşacağına

dair güven duyar. Böylece bu duygu, sonraki aşamaların krizlerinin çözülmesi için egoya güç verir.(16)

Bu dönemde bebeğin ihtiyacı bireysel ihtiyaçlarına duyarlı bir bakım sağlanmasıdır. Bu sayede bebek, kendine ve dünyaya karşı bir tutum oluşturur. İhtiyaçları yeterli ve zamanında karşılanan bebek dünyanın güvenli bir yer olduğuna dair bir tutum geliştirir.(34) Güven duygusunun gelişiminin en önemli göstergesi, anne uzaklaştığında ya da gözden kaybolduğunda geri döneceğine olan inancın yerleşmesidir. Dış dünyadaki bu tutarlılık ve ona olan güven, ego kimliği oluşturma sürecinin temelini oluşturmaktadır.(33)

Erikson kuramında ‘*confidence* (kendinden emin olmak)’ kelimesi yerine ‘*trust* (güvenmek)’ kelimesini kullanır ve bunun nedenini ‘*trust*’ın içerdiği karşılıklılık anlamı olarak ifade eder. Erikson’un kuramında güven, yalnızca başkalarına güvenmek değil başkaları tarafından da güvenilir olmayı ve kendine güvenmeyi de içerir.(15) Yani çocuk bu evrede annesine güvenmenin yanı sıra kendine, kendi yeterliliklerine güvenmeyi de öğrenmelidir.(15, 48) Bu kendine güvenin başlangıcı dış çıkardıktan sonra ısırma eylemi ile başlayan benlik bilincinin gelişimidir. Bebek ısırdığında annesine zarar verdiğini fark ederek kendini düzenleme girişiminde bulunur. Erikson, aynı zamanda çocukta gelişecek güven duygusunun annenin kendine güveniyor olmasından da etkilendiğini, bu nedenle annenin sosyal çevresinde rahat ve güven içinde bulunmasının önemli olduğunu vurgulamıştır.(15)

Beslenme, sevgi, korunma gibi temel ihtiyaçlar evrenseldir fakat Erikson bu ihtiyaçların her kültürde farklı karşılanabileceğini belirtir. Bu nedenle her çocuğun gelişimi kendi kültüründe değerlendirilmelidir. Örneğin; bebeği kundaklamanın gelenek olduğu bir kültürde çocuğun güvensizlik hissedeceğini söylemek yanlış olacaktır.(15)

Özerkliğe Karşı Utanç ve Şüphe

2. yıl ile başlayan bu evrede yürümeye başlayan çocuğun bedensel işlevlerindeki, kaslarını kontrol etmesindeki özerklik ve kontrol edebilme söz konusudur. Bu aşamanın temel gücü iradedir. Çocuk hayır demeyi öğrenir ve özerk olduğunu gösteren benmerkezci konuşmalar yapar. Kendi bedeni üzerinde sahip olduğu kontrolü istediği şekilde kullanmak ister. Yürüme, kendi kendine giyinme ve

yemek yeme ile tuvalet alışkanlığı kazanma bu dönemin görevleridir. Çocuk tutma, bırakma, fırlatma eylemleriyle kendi yapabildiklerini test eder. Kendi başına yapabilmek ister fakat çoğu zaman yetişkinlerin ona olan güvensizliğinden kaynaklanan engelleriyle karşılaşır.(34, 38)

Bu evrede kas sisteminin olgunlaşması ile ‘tutma’ ve ‘bırakma’ çelişkisinin koordinesi söz konusudur. 8. aydan itibaren bebek ebeveynden ayrılmaya ve tek başına bir birey olduğunun farkına varmaya başlar. Bu evredeki tuvaletini kontrol etme de onun kendi bedeni üzerinde söz sahibi olduğu önemli bir dönemdir ve bu ayrılığı destekler niteliktedir. Çocuk seçeneğe sahip olduğunu, iradesini kullanarak özerk bir şekilde davranabildiğini fark eder. Bu süreç sosyal çevre ile desteklenmelidir, ebeveynin hoşgörülü olması önemlidir. Yaptığının iyi olduğunu belirten övgüler iyi hissetmesini sağlar. Erikson, tuvalet eğitiminin kesin belirlenmiş sınırlarla olmasından ziyade olgunlaşmaya dikkat çekerek cетvelle değil ustalıklı ilerleyen bir süreç olması gerektiğini belirtir. Bu dönemdeki çok katı ya da çok erken dış kontrol çocuğun kendi vücudunda ve dışarıda güçsüz hissetmesine neden olacaktır. Aynı zamanda bu kontrolün çok gevşek ve zayıf olması çocukta parmak emme gibi gerileme davranışları görülebilir.(15, 50)

Erikson, çocuğun kendine ve dış dünyaya karşı duyduğu şüpheyi, ikincil güvensizlik olarak adlandırır.(16) Bu dönemde ebeveyn ile inatçılık ya da işbirliği, kendini ifade etme isteği ya da bu isteğin bastırılması çatışmaları söz konusudur. Ebeveynin içinde bulunduğu sosyal ve kültürel koşullar bu ilişkiyi etkilemektedir. Bu evrede yaptıkları yeteri kadar desteklenmeyen ve övgü almayan, özerk davranması konusunda gerekli hoşgörüyü görmeyen, katı kontrole maruz kalan çocukların irade duygusu kırılır, yaptıkları ya da yapamadıklarını fark ettikleri eylemlerden utanç ve yeterliliklerinden şüphe duyarlar.(15, 50)

Girişimciliğe Karşı Suçluluk

Evre 4-5 yaş dönemini kapsamaktadır. Çocuk bir önceki evrede edindiği özerklik ile bir kişi olduğuna ikna olduktan sonra bu evrede nasıl bir insan olacağını öğrenecektir. Temel güven ona güç verir, özerklik seçim yapmasını sağlar, bu evrede ise bağımsız ve güçlü olarak hareket etmeyi öğrenir. Evrede egoyu güçlendiren şey amaç duygusudur.(16)

Bu evrede çocuğun hareket kabiliyetiyle birlikte hedefleri çeşitlenmiştir, dil mükemmelleşmiştir ve bu ikisinin gelişimiyle birlikte hayal gücü gelişir. Kesintisiz bir girişim duygusu söz konusudur. Girişimcilik duygusu yeni şeyler öğrenmek için bir gerekliliktir. Çocuk sürekli sorular sorar. Cinsel konularda büyük merak geliştirir. Farklılıklara ilgi duyar ve karşılaştırmalar yapar.(33)

Psikanalitik kuramda da söz edilen Oedepus ve Elektra kompleksleri bu döneme denk gelir. Kültürel olarak ataerkil ya da anaerkil olma bu komplekslerin yaşanış biçimini ve 'yapma' kavramını etkilemektedir. Çünkü erkek ve kız çocuğun özdeşim kuracağı ebeveynin sosyal rolleri kültüre göre değişmektedir. Çocuk aynı cins ebeveyni ile özdeşleşir ve gözlem ve taklit yoluyla sosyal rolleri öğrenir ve içselleştirir. Oedipal istek ve artan hayal gücü suçluluğa yol açar, Erikson bunu ahlakın temel taşı olarak görür. Çünkü çocuk sadece başkaları gördüğünde değil yalnız kaldığında da yanlış olduğu düşünüleni yapmaktan kaçınır. Ebeveynin arkadaşça ilişkisi özdeşleşme için oldukça önemlidir. Öğrendiği ve kazandığı yeterliliklerle çocuğun cinsel güdüsü dengelenir.(16, 50) Bu dönemde çocuğun sorumluluk duygusunu geliştirecek rol ve görevler sağlamak önemlidir. Çocuğun taklit etmesi ve deneyerek toplumsal rollerini ve kendi becerilerini görmeye çalıştığı bu durum, girişimciliktir.(48)

Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Duygusu

Daha önce kendisine verilenlerden ibaret olan çocuk bu evrede okul çağı ve öğrenme ile birlikte öğrendiği şeylerin kişiliğini oluşturduğunu fark eder. Dönemin temel gücü yeterliliktir. Bu dönemde çocuk işlerin nasıl yapıldığını izler ve yapmaya çalışır. Aynı zamanda bu evre, okula başlama ve iş bölümünün deneyimlenmesi ile sosyal olarak en belirleyici evredir.(15)

İçinde bulunulan kültüre göre bu öğrenmeler araç kullanımı ve okuryazarlığın öğrenilmesi olarak şekillenir. Okul dönemiyle birlikte öğrenme yaşantıları ve aile dışındaki bireylerle sosyal ilişkilerin başlangıcı söz konusudur. Bu sosyalleşme ile çocuk, kültürün sosyal çevredeki yansımalarını görmeye başlar. Kendi değerini belirleyen şeylerin kültürel altyapısıyla da ilişkili olduğunu kavramaya başlar. Bu durum kendini değersiz hissedeceği şekilde yaşanırsa kalıcı zarar görebilir.(15, 16)

Erikson, okulun çocuk için yaşamı kısıtlama ve görev duygusuna sebep olan yanına işaret eder ve oyun ile öğrenmeyi önerir. Bu dönemde öğretmenin önemini

vurgular ve öğretmenin çocuğun yapabildiğini vurgulama, okulu sevdirmeye, psikiyatrik sorunları tespit etme, oyun ve öğretimi birleştirebilme konularında yeterli olması gerektiğini belirtir. Bu evrede önemli olanın oyun ile işi yani öğretilmek istenen şeyi iç içe almak olduğunu belirtir. Eğitim ve oyun dengeli bir şekilde iç içe geçtiğinde çocuğun okula uyum sağlaması kolaylaşacaktır. Çünkü bu dönemde oyun, çocuğun bir şeyler yapabildiğini, işe yarar olduğunu hissettiği yani kendisini başarılı bulduğu bir yaşantıdır. Erikson büyüklerin oyunu eğlence için oynamalarının tersine çocuk için bunun bir iş olduğunu ve sosyal yaşama bu şekilde hazırlandığını söyler. Bu noktada oyun terapisinin de önemine değinir ve çocuğun kendini en iyi ifade ettiği yaşantı olan oyunun izlenmesinin problemleri belirlemede çok önemli bir araç olduğunu ifade eder.(15)

Dönemin krizi çabalayarak başarıya ya da aşağılık duygusu geliştirme olarak iki uç arasındadır. Olumlu sonuçlanan evrede çocuk yeterlik duygusu kazanarak egosunu güçlendirir. Erikson, güdülenme için de bir miktar aşağılık duygusu gerekli olduğunu söyler fakat bunun yetersizlik hissine neden olacak kadar olmamasına dikkat edilmelidir.(37)

Kimlik Kazanımına Karşı Kimlik Dağılımı

Bu evrede çocukluk sona ulaşır, gençlik başlar. Fizyolojik olarak bütün vücudun değişip geliştiği, ergenlik hormonlarının devreye girdiği, cinsel olgunluğa ulaşılan bir gelişim söz konusudur. Okulda ise sosyal ve akademik olarak yeni beklentiler oluşur. Bu farklılaşmalar, psikososyal değişmeyi de beraberinde getirir. Bu evrede birey, daha önceki evrelerde öğrendiklerini uygulamaya koyulur. Böylece evrenin temel görevi olarak özdeşleştiği ebeveyninden ayrılarak kendi kimliğini oluşturur.(33)

Bu dönemde birey, başkalarının kendisi hakkındaki görüşlerine büyük merak duyar. Bu merak, bu dönemde oluşturulacak ego kimliğinin bir parçasıdır. Çünkü genç birey, toplumsal gerçekliğe uygun bir kimlik geliştirmeye uğraşır. Kimliğe yön veren etkenler ise toplumsal değerler ve kültürdür. Ego kimliği, başkalarının gördüğüyle kendi hakkında düşündüklerinin eşleşmiş olmasının sağladığı güven duygusudur. Bu kimlik oluşumu aynılık ve süreklilik duygusunun gelişimiyle sağlanır.(15)

Erikson, temel güven duygusu olmadan kalıcı ego kimliğinden söz edilemeyeceğini söyler. Çünkü sonraki aşamalarda ego kimliğini oluşturacak girişimler yapma ve deneyimler kazanma temel güven duygusunun verdiği cesaretle mümkündür.(50) Önceki evrede kim olduğunu öğrenmekten farklı olarak bu dönemde kendilerini tanımlarlar. Bunu yaparken de farklı rol modeller ve deneyimlerle, deneyerek kendine uygun olanı arar. Bu dönemde ebeveynlerin fizyolojik olarak büyük değişim yaşayan ve duygusal olarak çalkantılı bir dönem yaşayan ergenin ego kimliği oluşturma sürecini anlayışla karşılamaları beklenir. Yasaklar yerine hoşgörü önemlidir. Alınan rol modeller ya da denenilen yaşantılar olumsuz olabilir. Bunların sadece kimlik arayışı süreci olduğunun farkında olunmasının yanı sıra çok katı olmayan, hoşgörülü bir disiplin ve otoritenin de gerekliliği ortaya çıkar.(15, 48)

Bu dönemde ergen, kimlik oluşturmak için tatmin edici bir aidiyet duygusu arar. Farklı rol modellerle özdeşleşmeler söz konusu olabilir. Erikson, bu dönemde toplumla uzlaşan bir kimlik oluşturamayan ergenin kimlik dağılımı yaşayabileceğini evrenin olumsuz sonucu olarak öngörür. Ergen, olumlu yollar denemek yerine liderlerle aşırı özdeşleşme, suça yönelme gibi etkinliklere yönelebilir. Bu aidiyet duygusu ve özdeşleşme farklı olana hoşgörüsüzlüğe sebep olabilir. (15, 48)

Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık

Erikson bu evreyi hayatın başlangıcı olarak nitelendirir. Bir önceki evrede kazanılmış olan makul kimlik duygusu bu evrede diğer insanlarla yakınlık kurabilmeyi sağlar. Erikson'a göre iki kişi arasında kurulacak yakınlık ancak iki bireyin de güçlü kimlik oluşturmuş olmasına bağlıdır. Çünkü ancak kim olduğundan emin olan kişi başkasıyla yakın ve içten bir ilişki kurabilir. Yalıtılmışlık duygusu diğer insanlardan uzak kalmayı yansıtır ve bireyler bu korkuyla birbirlerine bağlanma isteği duyarlar.(50)

Erikson, erkek ve kız arasındaki ergenlik bağının cinsellik içeren bir bağ olarak algılandığını fakat gerçekte bu bağın başkalarının nasıl hissettiği, düşündüğü, görüldüğü, beklentileri ve istekleri gibi birçok konuyu tartışarak kimliğin tanımlanmasına katkı sağladığını düşünmektedir.(15)

Bu evrede bireyin sosyal ilişki kurma ve sürdürebilmesi söz konusudur. Bahsedilen yakınlık cinsel yakınlık yanında psikolojik yakınlığı ifade eder. Kimlik

kaybından korkulduğunda yakınlaşma sağlanamaz ve insanlarla mesafe koyulur. Bu evrede psikolojik olarak başkalarıyla yakınlık kuramayan genç ileriki dönemlerde kendini izole edebilir ya da içten olmayan kısa süreli ilişkiler yaşayabilir.(16, 50)

Üretkenliğe Karşı Durgunluk

Erikson bu evrede üretkenliği '*productivity* (verimlilik)' yerine '*generativity* (üretkenlik)' olarak bilinçli bir şekilde adlandırmıştır. Çünkü *production* tüketim için bir şeyler yapmak iken; *generativity*, dünyayı daha iyi bir yer yapan şeyler yaratarak başarma, dünyaya ürettikleriyle damga vurma, kalıcı bir iz bırakmayı ifade eder. Üretkenlik; çocuk sahibi olmak isteme, neslin devamını sağlamayı ifade edilir. Fakat kuramda bahsedilen üretkenlik, üremeden fazlasını; üremenin yanısıra yaratıcılık ve üretmeyi bir arada ifade eder.(15, 16)

Bu aşama için yeni bir neslin oluşturulması tek başına yeterli olmayıp; onların olumlu bir şekilde yönlendirilmesini de içerir. Çünkü yeni neslin bakımını ve devamını sağlamak büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda üretkenliğe sahip olmayan bireyler ise sahip oldukları diğer yetenekleri kullanarak üretkenliği sağlarlar.(33, 50)

Üretkenliğin karşıtı olan duygu durgunluktur. Bu evrede sağlanamayan üretkenlik, bireyde toplum ve yeni nesil için bir şey yapamamış olma hissiyle durgunluğa ve kişilerarası yoksullaşma hissine neden olabilir. Ayrıca sağlanamayan üretkenlik nedeniyle birey, sahte yakınlık kurma ihtiyacı duyabilir.(48, 50)

Kimlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk

Bu evre, bütün yaşamın gözden geçirildiği ve sorgulandığı evredir. Kişi, hayatının nasıl olduğu, neler yaptığı üzerine kendine sorular sorar.(48) Bireyin yaşam döngüsünün ve bu döngünün sorumluluğunun kabulü söz konusudur. Bu yaşam döngüsünden memnuniyet bu evrenin ego bütünlüğü ile sonuçlanmasını sağlar. Bütünlük, yaşamdan memnuniyetin kabulünü ifade eder. Bu memnuniyeti sağlayan kusursuz bir yaşam değildir. Eksikliklerle başa çıkabilmiş olma, yaşamı olumlu ve olumsuz yanlarıyla kabullenme anlamına gelir.(15)

Diğer uçta ise bir şeyleri değiştirmek için artık çok geç olmasından kaynaklanan umutsuzluk vardır. Umutsuzluk, potansiyele sahip olunmasına rağmen yapamamış ya da başaramamış olmaktan kaynaklanan yaşamın boşa geçmiş olma

hissini ifade eder.(33) Başka bir hayata başlama ve alternatif yollar denemeye yetmeyecek kadar kısa bir vakit kalmasıyla hissedilen ölüm korkusu ve umutsuzluk insan sevmeme, kronik hoşnutsuzluk arkasına gizlenebilir. Erikson, bu durumu insanın kendisine yönelik hoşnutsuzluk ve hor görmesinin başkalarına yönlendirmesi olarak değerlendirir.(15)

Mevcut çalışmada, sosyal gelişim kuramlarından Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı'ndan yararlanılmıştır. Erikson'un kuramının tercih edilmesinin nedeni; gelişimin yaşam boyu sürmesini vurgulaması yönüyle oldukça önemli olan bu kuramın aynı zamanda Bandura, Vygotsky ve Bronfenbrenner'in bireyin içinde yaşadığı kültür ile olan etkileşiminin sosyal öğrenme ve sosyal gelişime olan etkilerini; Freud'un kuramındaki evrensel evre anlayışını içermesi nedeniyle kapsayıcı bir kuram olarak görülmesi olarak ifade edilebilir. Ayrıca, savaş nedeniyle buldukları ülkeden başka bir ülkeye göç etmiş, kültürel çevrelerini değiştirmiş gençlerin konu edinildiği bu çalışma için; bireyin sahip olduğu ve içinde yaşadığı kültürün psikososyal gelişime olan etkilerine Erikson'un vurgusu büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma için, 18-20 yaşlarındaki bireylerin Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği puanları incelenmiştir. Çalışma sonuçları kuramın ilk 5 aşaması olan temel güvene karşı güvensizlik, özerkliğe karşı utanç ve şüphe, girişimciliğe karşı suçluluk, çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu, kimlik kazanımına karşı kimlik dağılımı aşamaları çerçevesinde değerlendirilecektir.

2.5. Göç ve Psikososyal Gelişim İlişkisi

Bu çalışmada, savaş nedeniyle yurtlarını terk etmek durumunda kalarak Türkiye'ye yerleşmiş genç bireyler konu edinilmiştir. Bu gibi zorlu koşullar nedeniyle zorunlu olarak göç etmek, zor ve stresli bir süreçtir ve bireylerin gelişimleri üzerinde çeşitli etkileri söz konusudur.

Psikososyal gelişimin temel kazanımlarının (güven, özerklik, girişimcilik, çalışkanlık ve kimlik) gelişiminin savaş nedeniyle göç eden çocuk ve gençlerde, içinde buldukları koşullardan dolayı etkilenebileceği düşünülmektedir. İlgili olarak Lemonaki ve Leman(9) zorunlu göçten daha çok ergenlerin etkilendiğine dikkat çekerek; göç öncesinde bireylerin tanık olduğu savaş, şiddet, önemli doğal afet gibi durumların güvensizliğe neden olduğundan, okula erişimin de engellenmesiyle sağlıklı

psikososyal gelişimin kesintiye uğrayabileceğinden bahsetmektedir. Göç sürecinde sosyal destek eksiklikleri, kimlik ve statüdeki hızlı değişiklikler gibi nedenlerle stres ve anksiyete bozuklukları gibi psikolojik sağlık sorunlarına neden olurken; göç sonrasında genç mülteciler sosyal, kültürel, dilsel farklılıklar nedeniyle günlük yaşamda stres yaşayabilmektedirler.(9) Benzer şekilde, sığınmacı ve mültecilerin içinde buldukları zor şartlar nedeniyle yaşadıkları çeşitli düzeylerdeki psikolojik sorunları(52-54); özellikle dilin ve değişen kültürün etkili olduğu eğitim sorunlarını(55-59) ve sosyal uyumla ilgili sorunları(55, 56, 58-60) konu edinen çalışmalar alanyazında mevcuttur.

Savaş nedeniyle göçün psikolojik problemlerin ortaya çıkmasına yol açtığı ve bu problemlerin psikososyal gelişimin farklı yönleri üzerinde olası etkileri farklı çalışmalarda ortaya konmuştur. Almanya'daki Suriyeli mültecilerle çalışan Renner ve arkadaşları(61); gelir, sosyal destek ve yaşam memnuniyetlerinin düşük olması gibi faktörlerin bu bireylerin ruh sağlığı üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Diyarbakır ve Batman'da yaşayan, Suriye ve Irak'tan gelen savaş mağduru gençlerde travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) düzeyini yüksek lisans tezi ile inceleyen Binay(54); bu bireylerde hem şimdiki TSSB düzeyinin hem de hayat boyu TSSB düzeyinin %50'nin üzerinde olduğunu ortaya koymuştur. Kira ve arkadaşları(53) ise, Mısır'da yaşayan 196 Suriyeli mülteci ile yürüttükleri çalışmada travmanın mültecilerin kimlikleri üzerindeki etkileri incelemişlerdir. Çalışma sonucunda katılımcıların travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve intihar girişimi oranlarının yüksek olduğu ve varoluşsal kaygıların travmanın ruh sağlığına etkilerine aracılık ettiği görülmüştür.

Savaş nedeniyle göç eden çocuk ve gençlerin sekteye uğrayan eğitim süreçlerinin, değişen eğitim ortamları ile sosyal ve kültürel çevrelerinin psikososyal gelişimlerine etkilerinin söz konusu olduğu görülmektedir. Cengiz(56), Hatay'daki geçici eğitim merkezlerinde öğrenim gören Suriyeli ortaokul öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada bu öğrencilerin yaşadıkları psikososyal uyum sorunlarının belirlenmesini amaçlamıştır. Çalışma sonuçları; öğrencilerin çalışma durumları, eğitim aldıkları merkezlerin özellikleri, ebeveynleriyle birlikte yaşayıp yaşamadıkları durumlarına göre onların psikososyal uyum sorunlarının farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyeli üniversite öğrencileriyle küçük

ölçekli nitel bir çalışma yürüten bir başka çalışma(55), bu bireylerde sosyal dışlanmayı farklı boyutlarıyla araştırmışlardır. Çalışma sonucunda Suriyeli üniversite öğrencilerinin ekonomik, mekânsal, eğitim ve sağlık alanlarında sosyal dışlanma algıladıkları bulgularına ulaşılmıştır. Sığınmacı ve mültecilerin göç etmeleriyle yaşadıkları sosyal problemlere ilişkin, Uzun ve Bütün'ün(58) yürüttükleri çalışmada; sınıfında sığınmacı ve mülteci öğrencileri bulunan okul öncesi öğretmeni katılımcılar, sığınmacı ve mülteci çocuklara psikososyal desteğin sağlanmasının öneminden bahsetmişlerdir. Benzer olarak Murray(14), yeni bir dil ve kültür öğrenmek zorunda olan göçmenlerin sosyal izolasyon ve ayrımcılıkla karşılandığını, bu nedenle savaş ve çatışma ortamından gelen mültecilerin psikososyal sorunlar açısından önemli bir risk altında olduklarını belirtmekte ve Erikson'un psikososyal gelişim aşamalarının mülteciler üzerindeki etkilerini anlamak için yararlı bir çerçeve olduğunu ifade etmektedir.

İçinde buldukları zorlu koşullar nedeniyle göç etmiş olan çocuk ve gençlerin değişen yaşam koşullarına uyum sağlamak amacıyla çalışıyor olmaları da araştırmalara konu edinilmiştir. Kilis'teki Suriyeli sığınmacı çocuk işçilerin konu edildiği bir çalışmada(59); bu çocukların yoksulluk, işsiz ebeveynlerin olması, kalabalık aile yapısı gibi nedenlerle çalışmak durumunda kaldığı ve çalışma koşulları nedeniyle psikolojik, fiziksel ve sosyal zorluklar yaşadıkları bildirilmiştir.

Savaş nedeniyle göç etmiş olan çocukların genel gelişimlerini görmek için çalışmış olan Ayas(62) ise, yaptığı çalışma ile savaş nedeniyle göçün çocukların gelişimleri üzerinde olası etkileri araştırmış ve mülteci çocukların gelişimlerinin akranlarına kıyasla geride kaldığını ortaya koymuştur. Bu bireylerin göç etmelerine neden olan zorlu koşullar düşünüldüğünde, bu durum anlaşılır görünmektedir.

Psikososyal Gelişim Kuram'ında çerçevesinden bakıldığında; psikososyal gelişim dönemlerindeki çatışmalardan olumlu duygularla ayrılmak ve sağlıklı bir kişilik geliştirmek için her aşamada çevrenin ve sosyal ilişkilerin (ebeveynler, okul ortamı, sosyal çevre) etkilerinin önemli olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili olarak Kaplan ve Chicko(63), göçmenler ve yerler arasındaki ilişkilerdeki değişikliklerin bazılarının olumlu ve anlamlı olup göçmenlerin kabulüne ve daha iyi entegrasyonuna yol açabilecekken, diğerlerinin önyargı, yabancılaşma ve güvensizliğe neden olabileceğini belirtmektedir. Diğer yandan, geçici eğitim merkezlerindeki Suriyeli

ortaokul öğrencileriyle yapılan başka bir çalışma(56), kampta yaşayan bireylerin sosyal ilişkilerinin kısıtlı olmasının kültürel uyumlarını zorlaştırdığını, dil problemi nedeniyle eğitimin ve bunun sonucu olarak sosyal uyumun zorlaştığını göstermiştir. Sim ve arkadaşları(64) ise, savaş ve göçün neden olduğu ekonomik zorluk, psikolojik sıkıntı ve toplumdaki güvensizlik algıları nedeniyle ebeveynliği ve bunun bir sonucu olarak da çocukların psikososyal uyumunu etkilediğini ortaya koymuştur. Mülteci çocukların sosyal becerilerine dair bir çalışmada(65) da mülteci çocuklar akranları tarafından yardımlaşma ve yakınlık kurmada yeterli görülürken; duygularla baş etme, saldırganlığa alternatif beceriler, stresle başa çıkma ve planlama gibi becerilerde yetersiz görülmüşlerdir. Bu sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda psikososyal gelişime dair çalışmalar önem kazanmaktadır.

Alanyazında, psikososyal gelişim ve destek programlarının uygulandığı(66-68) ve psikososyal gelişime yönelik çeşitli müdahale programlarının konu edinildiği çalışmalar(69-71) da yer almaktadır. Geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların eğitime katılımları ve uyum süreçlerini desteklemek amacıyla; yaşadıkları dışlanma, dil engeli, psikososyal destek eksikliği gibi sorunları önlemeye yönelik yürütülen bir projede; 20 ay süren destek programı sonunda çocukların psikososyal gelişimlerine önemli katkılar sağlandığı ve bu çalışmanın yaygınlaştırılmasının önemi belirtilmiştir.(68) Geçici eğitim merkezlerinde eğitim gören çocuklara yönelik bir sosyal duygusal gelişim programının uyarlanması ve etkilerini incelemeyi amaçlayan bir başka çalışmada(67); Türk ve Suriyeli çocukların bir arada eğitim aldığı karma gruplarda sosyal becerindeki ve sosyal duygusal gelişimlerdeki ilerleme anlamlı görülmüş, aynı zamanda bu ilerlemenin kalıcı olduğu bulunmuştur. Ürdün’de ise, yerinden edilmiş Suriyeli bireylere yönelik, onların psikososyal esnekliği ve dayanıklılığını teşvik ederek olumlu etkileşimleri teşvik etmeyi amaçlayan bir program uygulanmıştır. Uygulama sonucunda katılımcıların refah ve özgüven algılarının geliştiği, diğer bireylerle iletişimlerinin geliştiği ve izolasyonun azaldığı, katılımcılara yönelik sosyal desteğin geliştiği ve önyargının azaldığı izlenmiştir.(66) Bu çalışmalar ve sonuçları göz önünde bulundurulduğunda; savaş nedeniyle göç etmiş gençlerin psikososyal gelişimlerinin desteklenmesinde, konuya ilişkin problemlerin belirlenerek uygun önleme ve erken müdahale çalışmalarının yapılmasının önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir.

Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri açısından bakıldığında, kimlik gelişimi ile ilişkilendirilebilecek çalışmalar da alanyazında mevcuttur. Groen ve arkadaşları(71), travmatik deneyimler ve göç sonrası stres yaşamaları sonrasında birçok sosyokültürel değişikliğin kişisel, etnik ve sosyal düzeyde kültürel kimlikte geniş kapsamlı değişikliklere neden olduğu sonucuna ulaşırken; Saleh(70), yürüttüğü vaka çalışmasında çalıştığı gençlerin olumsuz mesajlara rağmen etnik ve dini kimlikleriyle özdeşleştiklerini ve beklenenden farklı olan bu sonuç nedeniyle kimlik etkilerinin bireye özgü olduğu ve muhtemelen her bir kişiyi farklı şekilde etkilediği anlayışını öne sürmüştür. Bir başka çalışmada ise(72) katılımcılar çift kültürlü hissettiklerinden, bir 'yeni gelen' kimliğinden ve her iki yere de uymamanın duygusal deneyiminden bahsetmişlerdir. Savaş nedeniyle göç etmenin yanısıra sosyal, kültürel ve ekonomik olarak çevrelerinde yaşadıkları büyük değişimin kimlik gelişimleri üzerine etkisi, paylaşılan çalışma sonuçlarında da görülmektedir.

2.6. Araştırmanın Hipotezleri

Konuya ilişkin verilen bütün bilgiler ve alanyazında yer alan çalışma sonuçları ışığında, mevcut çalışma ile psikososyal gelişim ile savaş nedeniyle göç etme durumu arasındaki ilişki ele alınmış ve bu doğrultuda; savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan genç bireylerin, psikososyal gelişimlerinin ilk beş aşamasının özellikleri olan güven, özerklik, girişimcilik, başarı ve kimlik duyguları puanlarının çeşitli demografik değişkenlerle ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, çalışmanın araştırma soruları doğrultusunda aşağıdaki hipotezler test edilmiştir:

H1: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark vardır.

H2: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında Türkiye'de bulunma sürelerine göre anlamlı bir fark vardır.

H3: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

H4: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında annelerinin öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

H5: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında babalarının öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

H6: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında annelerinin Türkçe bilme durumlarına göre anlamlı bir fark vardır.

H7: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında babalarının Türkçe bilme durumlarına göre anlamlı bir fark vardır.

H8: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında gelir düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

H9: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında farklı uyruklardan bireylerle sosyal ilişki kurma durumlarına göre anlamlı bir fark vardır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan 18-20 yaşlarındaki Türkçe bilen gençlerin psikososyal gelişimlerini Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı çerçevesinde, bütüncül olarak değerlendirilmeyi ve çeşitli demografik değişkenlerle ilişkilerini belirlemek amaçlanmıştır. Savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan gençlerin sahip oldukları demografik özellikler ile psikososyal gelişim dönemleri kazanımları arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Çalışma için, sayısal verilerin kullanılarak genellenebilir sonuçlara ulaşmanın hedeflendiği nicel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Araştırma soruları ve hipotezleri doğrultusunda, nicel araştırma yöntemlerinden tarama deseni kullanılmıştır. Tarama araştırmaları; bireylerin belirli bir konudaki görüşleri, inançları, tutumları, beklenti ve özelliklerini anketler/ölçekler gibi materyallerle tespit etmeye çalışan araştırmalardır. Savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan gençlerin sahip oldukları demografik özellikler ile EPGDÖ puanları arasındaki ilişkileri araştırmayı amaçlayan bu çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden faydalanılarak kesitsel tarama modelinde tasarlanmıştır.(73)

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

3.2.1. Araştırmanın Evreni

Bu araştırmanın evrenini; başka bir ülkeden savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan 2021-2022 yıllarında Türkiye'de bulunan, 18-20 yaşlarındaki gençler oluşturmaktadır. Kasım 2020 itibariyle ülkelerindeki zorlu koşullar nedeniyle göç etmiş olan ve Türkiye'de yaşayan yaklaşık 4 milyon birey olduğu bildirilmiştir.(74) Mülteciler Derneği'nin Aralık 2020 verilerine göre Türkiye'de yaşayan 19-24 yaş arası Suriyeli sayısı 511.526'dır.(75)

3.2.2. Araştırmanın Örneklemi

Çalışmanın örneklemini oluşturmak amacıyla farklı örnekleme yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda; çalışmanın yürütüldüğü tarihlerde Covid-19

pandemisinin yaşanması nedeniyle ulaşılması ve çalışmaya katılımının ulaşılabilir olması mümkün olan bireylerden oluşan bir çalışma grubu oluşturulması planlanmıştır. Bu nedenle uygun/kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca, ulaşılan katılımcılardan, potansiyel olarak katılımcı olabilecek başka bireylere de yönlendirmeleri istenerek çalışma grubu genişletilmiş, bu nedenle kartopu örnekleme yönteminden de faydalanılmıştır.(76)

Mevcut çalışma için, veriler başka bir ülkeden savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan 2021-2022 yıllarında Türkiye'de bulunan, 18-20 yaşlarındaki Türkçe bilen gençlere online formlar (Google Forms) aracılığıyla ulaşılarak toplanmıştır. Araştırmanın örneklem sayısı, GPower örneklem belirleme uygulamasında %95 güven aralığı, %5 hata payı ve orta etki büyüklüğünde 306 kişi olarak hesaplanmıştır. %10 oranında uç değerler olabileceği göz önünde bulundurularak, çalışma koşullarına uygun özellikleri taşıyan 337 gence ulaşması hedeflenmiştir.

Yapılan çalışma ile 418 yabancı uyruklu bireye erişilerek veri toplanmıştır. Çalışmaya dahil edilme kriterleri göz önünde bulundurularak bu verilerin 287'si çalışmaya dahil edilmiş ve analizler bu veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki tabloda (Tablo 3.1.), çalışmaya dahil edilen katılımcılara ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.1. Katılımcılara ait demografik bilgiler

Değişken	Kategori	n	%
Cinsiyet	Kadın	165	57,5
	Erkek	122	42,5
	Toplam	287	100
Doğum Yılı	2000	51	17,8
	2001	57	19,9
	2002	69	24
	2003	56	19,5
	2004	54	18,8
	Toplam	287	100
Ülke	Suriye	281	97,9
	Irak	4	1,4
	Afganistan	2	0,7
	Toplam	287	100
Şehir	Ankara	17	5,9
	İstanbul	10	3,5

Hatay	46	16
Gaziantep	51	17,8
Kilis	38	13,2
Şanlıurfa	25	8,7
Bursa	4	1,4
Malatya	20	7
Osmaniye	8	2,8
Karabük	2	0,7
Elazığ	10	3,5
Kahramanmaraş	6	2,1
Mardin	11	3,8
Konya	6	2,1
Mersin	7	2,4
İzmir	2	0,7
Van	2	0,7
Sakarya	1	0,3
Diyarbakır	2	0,7
Adana	3	1
Adıyaman	8	2,8
Batman	4	1,4
Şırnak	1	0,3
Denizli	1	0,3
Düzce	1	0,3
Siirt	1	0,3
Toplam	287	100

287 katılımcının 165'i kadın (%57,5), 122'si ise erkektir (%42,5). Katılımcılar 2000 (%17,8), 2001 (%19,9), 2002 (%24), 2003 (%19,5), 2004 (%18,8) yıllarında doğmuş gençlerdir. Katılımcıların %97,9 (281)'i Suriye'den, %1,4'ü (4) Irak'tan, %0,7 (2)'si Afganistan'dan savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmişlerdir. Gaziantep (51), Hatay (46), Kilis (38), Şanlıurfa (25), Malatya (20), Ankara (17) başta olmak üzere; İstanbul, Bursa, Mardin, Osmaniye, Elazığ, Karabük, Kahramanmaraş, Konya, Mersin, İzmir, Van, Sakarya, Diyarbakır, Adana, Adıyaman, Batman, Şırnak, Denizli, Düzce, Siirt şehirlerinde yaşayan katılımcılar çalışmaya katılım göstermişlerdir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Katılımcılara çalışmanın gönüllülük prensibiyle yürütüldüğünün belirtilmesi ve çalışmaya katılmak için onaylarının alınması için ‘Gönüllü Katılım Formu’, Araştırmaya katılan gençlerin demografik bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından literatür gözden geçirilerek hazırlanmış olan ‘Demografik Bilgi Formu’, katılımcı gençlerin psikososyal gelişim kazanımlarını belirlemek için Arslan ve Arı(77) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan “Erikson’un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin kullanım izinleri alınmıştır.

3.3.1. Gönüllü Katılım Formu

Bu form katılımcılara; araştırmada kullanılan ölçekler ve kullanılış amaçları, çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı, toplanan verilerin gizlilik ilkesiyle toplandığı ve araştırma haricinde paylaşılmayacağı konularında bilgi vererek katılımcının çalışmaya gönüllü olarak katılım onaylarını almak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. (Bkz. EK-1)

3.3.2. Demografik Bilgi Formu

Form, katılımcıların sosyo-demografik özellikleri hakkında bilgi edinmek amacıyla araştırmacı tarafından ve literatür temel alınarak oluşturulmuştur. Demografik Bilgi Formu’nda bireylerin doğum tarihleri, cinsiyetleri, Türkiye’ye hangi ülkeden göç ettikleri, göç etme nedenleri, göç ettikleri tarih, öğrenim düzeyleri, çalışan ya da öğrenci olma durumları, sağlık durumları, ebeveynlerinin öğrenim düzeyleri, ebeveynlerinin çalışma durumları, ebeveynlerinin Türkçe bilme durumları, kardeş sayıları, birlikte yaşadıkları bireylerin kimler olduğu, gelir düzeyleri, aynı uyruktan olmadıkları bireylerle iletişim kurma durumları hakkında 17 soru sorulmuştur. (Bkz. EK-2)

3.3.3. Erikson’un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği

Erikson’un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği, Roshental ve arkadaşları(78) tarafından geliştirilmiştir. Erikson’un psikososyal gelişim dönemlerinin ilk 6’sını (güven, özerklik, girişimcilik, çalışkanlık, kimlik ve yakınlık)

ölmektedir. Bu 6 alt ölçeğin her birinde 12'şer madde bulunmakta ve ölçek toplam 72 maddeden oluşmaktadır. 5'li likert tipi bir ölçektir.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Arslan ve Arı(77) tarafından, 2005 yılında Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi ve Mesleki Eğitim Fakültesi'nde 1. sınıfta öğrenim gören 112'si erkek, 121'i kadın 233 öğrenciye uygulanarak yapılmıştır. Yapılan ölçek uyarlama çalışmasında; ölçeğin kapsam geçerliliği için İngilizce Eğitimi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, İstatistik alanlarındaki uzmanların görüşleri alınarak sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca dil eşdeğerliği sınanmış, alt ölçekler için korelasyon katsayıları 0.79-0.86 arasında bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirlik çalışması için uygulanan test tekrar test tekniği sonucunda korelasyonlar Güven alt ölçeği için $r=.78$, Özerklik alt ölçeği için $r=.74$, Girişimcilik alt ölçeği için $r=.73$, Çalışkanlık alt ölçeği için $r=.71$, Kimlik alt ölçeği için $r=.75$ olarak bulunmuştur. Uygulanan iç tutarlılık tekniği sonucunda bulunan katsayılar ise Güven alt ölçeği için $r=.76$, Özerklik alt ölçeği için $r=.66$, Girişimcilik alt ölçeği için $r=.63$, Çalışkanlık alt ölçeği için $r=.79$, Kimlik alt ölçeği için $r=.70$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda, ölçeğin kullanılabilir olduğu belirtilmiştir. Türkçe'ye uyarlanan ölçekte ilk 5 alt ölçek (güven, özerklik, girişimcilik, çalışkanlık, kimlik) yer almakta, 6. Alt ölçek (yakınlık) bulunmamaktadır. Her alt ölçekte 12 madde olmak üzere toplam 60 madde yer almaktadır. Ölçek, 'her zaman doğru' ve 'hiçbir zaman doğru değil' arasında olası 5 yanıtın sunulduğu 5'li likert tipi bir ölçektir.

Ölçek maddeleri puanlanırken olumlu maddelerde 'her zaman doğru' için 1, 'çoğunlukla doğru' için 2, 'bazen doğru' için 3, 'nadiren doğru' için 4, 'hiçbir zaman doğru değil' için 5 olarak puanlanmaktadır. Olumsuz maddelerde (2, 21, 50. maddeler gibi) ise puanlama ters şekilde, 5'ten 1'e doğru yapılmaktadır. Ölçekten elde edilen düşük puanlar olumlu, yüksek puanlar ise olumsuz kazanımları ifade etmektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Katılımcılara ulaşabilmek için çeşitli sığınmacı/mülteci/göçmen vakıf ve dernekleriyle, öğrenci yurtlarıyla, üniversitelerdeki öğretim elemanlarıyla, üniversitelerin yabancı öğrenci ofisleri ve TÖMER birimleriyle iletişime geçilmiştir. Bahsedilen birim ve bireylerle telefon ve mail aracılığıyla iletişime geçilmiş,

ulaşılabilir olanlar ile yüz yüze görüşülmüştür. Bu kurum ve kişiler aracılığı ile araştırma linkinin çalışma koşullarını sağlayan katılımcılara ulaştırılması sağlanmış, aynı zamanda katılımcıların linki başka katılımcılara ulaştırmaları konusunda destek talep edilmiştir. Gaziantep Üniversitesi ve Kilis Üniversite'sinden elde edilen veriler online formların yanı sıra yüz yüze de toplanmıştır. Covid-19 pandemisi yasakları nedeniyle üniversitelerin, dernek ve vakıfların kapalı olması, veri toplama sürecini zorlaştırsa da yasakların kalkması ile süreç ivedilik kazanmış ve hedeflenen katılımcı sayısına ulaşılmıştır.

Hem online formda hem de basılı olarak yüz yüze uygulanan veri toplama araçlarının ilk sayfasında; çalışma hakkında genel bilgilerin yer aldığı ve çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı, ayrıca elde edilen bilgilerin başka bir amaçla kullanılmayacağı ve paylaşımının yapılmayacağının belirtildiği 'Gönüllü Onam Formu' (Bkz. EK-1) yer almaktadır. Gönüllü Onam Formu'nda katılımcıların 'katılmayı onaylıyorum' ibaresini işaretleyerek çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarını belirttikleri veriler çalışmaya dahil edilmiştir. Gönüllü Onam Formu'nun ardından katılımcılar, 'Demografik Bilgi Formu'nda yer alan 17 soruyu yanıtlamışlardır. Katılımcılar son olarak, 60 maddeden oluşan Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği'ni yanıtlamışlar ve çalışmaya katkı sunmuşlardır. Bireylerin çalışmaya katılımı ortalama 20 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Katılımcıların Demografik Bilgi Formu ve EPGDÖ'yi yanıtlamaları sonucu elde edilen veriler SPSS programından faydalanılarak analiz edilmiştir. Veriler öncelikle; doğruluk, normallik varsayımı ve kayıp/eksik değerler açısından incelenmiştir.

Uygun olmayan katılımcıların analiz dışı bırakılması için uç değerler SPSS programından yararlanılarak hesaplanmıştır. Ölçekte yer alan her bir alt boyutta her bir bireyin toplam puanları için z puanı hesaplanmış, z değeri ± 3 aralığı dışında olan katılımcılar analiz dışı bırakılmıştır.(79)

Kayıp/eksik veriler için SPSS programında EM değeri her bir alt ölçek için hesaplanmıştır. Bu değerin bütün alt boyutlarda 0.05 değerinden büyük olması

nedeniyle SPSS programında kayıp/eksik veriler için ortalama değer ataması yapılmış, toplam puan hesaplamasında meydana gelecek sorunlar önlenmeye çalışılmıştır.(79)

Her bir hipotezde yer alan değişkenler için her bir alt gruptaki EPGDÖ toplam puanlarının çarpıklık-basıklık katsayıları incelenmiştir. Bunun yanısıra histogram ve Q-Q Plot grafikleri incelenerek normallik varsayımları test edilmiştir. Çarpıklık-basıklık katsayıları $\pm 1,96$ aralığında olan test puanlarının normal dağılım gösterdiği varsayılmıştır.(80) Araştırmada test edilen hipotezlerde yer alan her bir değişkene için EPGDÖ alt boyutlarına ait toplam puan değerlerinin basıklık-çarpıklık katsayılarına ilişkin sonuçlar EK-5'te sunulmuştur.

İlk hipotez için cinsiyete göre EPGDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Değerler için basıklık-çarpıklık katsayıları $\pm 1,96$ aralığında yer aldığından, parametrik testlerden bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır.

Alt boyutlarda toplam puanların Türkiye'de bulunma süresi değişkeni için basıklık-çarpıklık katsayıları $\pm 1,96$ aralığında bulunmaktadır. Bu nedenle, parametrik testlerden olan ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) kullanılarak ikinci hipotez için EPGDÖ puanlarının ortalamaları arasında Türkiye'de bulunma süresine göre anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir.

Üçüncü hipotez için öğrenim durumuna göre EPGDÖ alt boyutlarındaki toplam puanları arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığı test edilmiştir. Bu değerler için basıklık-çarpıklık katsayıları $\pm 1,96$ aralığında yer alıyor olsa da ilköğretim grubundaki birey sayısının 10'un altında olması nedeniyle(81) non-parametrik bir test olan Kruskal-Wallis testinden yararlanılmıştır.

EPGDÖ alt boyutlarındaki toplam puanların katılımcıların ebeveynlerinin öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı, dördüncü ve beşinci hipotezler için incelenmiştir. Hem anne hem baba için basıklık çarpıklık katsayılarının $\pm 1,96$ aralığında yer aldığı görülmüştür. Annelerin öğrenim düzeyi için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) kullanılmıştır. Fakat, baba öğrenim düzeyine göre, okuma yazma bilmeyen (OYB) grubunda 7 katılımcı olması nedeniyle non-parametrik testlerden Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır.

Ebeveynlerin Türkçe bilme durumlarına göre EPGDÖ alt boyutlarındaki toplam puanlarının anlamlı olarak birbirinden farklılaşıp farklılaşmadığını görmek için

altıncı ve yedinci hipotezler test edilmiştir. $\pm 1,96$ aralığında yer alan basıklık-çarpıklık değerleri nedeniyle parametrik bir test olan bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır.

Sekizinci hipotezde, gelir düzeyine göre EPGDÖ alt boyutları toplam puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi yer almaktadır. Bu değişken için basıklık-çarpıklık değerleri $\pm 1,96$ aralığında bulunmaktadır. Bu nedenle, parametrik bir test olan ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) ile analiz edilmiştir.

Son hipotez olan dokuzuncu hipotezde ise katılımcıların başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki düzeyleri açısından EPGDÖ alt boyutlarındaki toplam puanlarda anlamlı bir farklılık gözlenip gözlenmediği araştırılmıştır. Basıklık çarpıklık değeri bu değişken için $\pm 1,96$ aralığında yer almadığından, non-parametrik bir test olan Kruskal-Wallis testinden yararlanılmıştır.

Uygulanan analizler ve sonuçlarına ayrıntılı olarak Bulgular bölümünde yer verilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde; ‘savaş nedeniyle Türkiye’ye göç etmiş olan 18-20 yaşlarındaki Türkçe bilen gençlerin psikososyal gelişimlerini Erikson’un Psikososyal Gelişim Kuramı çerçevesinde, bütüncül olarak değerlendirilmeyi ve çeşitli demografik değişkenlerle ilişkilerini belirlemek’ amacıyla yapılmış olan bu çalışmanın hipotezleri doğrultusunda yapılmış olan istatistiksel analizler yer almaktadır. Öncelikle verilerin uygunluğu değerlendirilmiş, ardından değişkenlere dair betimsel istatistikler verilmiştir. Son olarak, araştırma hipotezlerine dair istatistiksel analiz verileri sunulmuştur.

4.1. Verilerin Uygunluğu

Araştırma verileri analiz edilmeden önce; verilerin doğruluğu, kayıp veriler ve verilerin normalliğine dair varsayımlar değerlendirilmiştir. Araştırma için kullanılan Erikson’un Psikososyal Gelişim Dönemleri ölçeği 12’şer maddelik 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçeklerin her biri için ayrı olarak toplam puan hesaplanmakta ve sonuçlar bu doğrultuda değerlendirilmektedir. Bu nedenle kayıp ya da eksik verilerin varlığı toplam puan hesaplanmasında problemler yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle kayıp/eksik veriler için öncelikle her bir alt ölçek için SPSS programında EM değeri hesaplanmış, bu değer bütün alt boyutlarda 0.05 değerinden büyük olduğu için(79) SPSS ile kayıp/eksik veriler için ortalama değer ataması yapılmıştır. Böylece toplam puan hesaplamasında meydana gelecek sorunlar önlenmeye çalışılmıştır.

Uç değerlerin hesaplanması ve uygun olmayan katılımcıların analiz dışı bırakılması için yine SPSS programından yararlanılmıştır. Ölçekte yer alan her bir alt boyutta her bir bireyin toplam puanları için z puanı hesaplanmıştır. Z değerlerinin ± 3 aralığında olması beklenirken(79), 4 katılımcı puanlarının bu koşulu sağlamadığı görüldüğünden analizlere dahil edilmemiştir.

Değişkenlerin normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığını sınamak amacıyla çarpıklık basıklık değeri incelenmiştir. Ölçek alt boyutlarından elde edilen toplam puanların çarpıklık basıklık değerleri $\pm 1,96$ arasında kaldığından, alt boyutlardaki toplam puanların normal dağılım gösterdiği varsayılmıştır.(80)

4.2. Betimsel Analiz Bulguları

Bu bölümde; katılımcılardan “Demografik Bilgi Formu” ile elde edilen ve araştırma hipotezlerinde değişken olarak yer alan (cinsiyet, öğrenim durumu, Türkiye’de bulunma süresi, ebeveynlerin öğrenim durumu, ebeveynlerin Türkçe bilme durumu, diğer uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri) verilerin betimsel değerleri ve Erikson’un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği’ne ait puanların betimsel istatistikleri yer almaktadır.

Tablo 4.1. Katılımcıların cinsiyetleri

Değişken	Kategori	n	%
Cinsiyet	Kadın	165	57,5
	Erkek	122	42,5
	Toplam	287	100

Tablo 4.1.’e göre, 287 katılımcının 165’i kadın (%57,5), 122’si erkektir (%42,5). Kadın katılımcı sayısının (%57,5) daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2. Katılımcıların Türkiye’de bulunma süreleri

Değişken	Kategori	n	%
Türkiye’de Bulunma Süresi	1-3 yıl	29	10,1
	4-6 yıl	61	21,3
	7-9 yıl	137	47,7
	10-12 yıl	60	20,9
	Toplam	287	100

Tablo 4.2.’de, Türkiye’ye savaş nedeniyle göç etmiş olup ülkede 1-3 yıldır yaşayan 29, 4-6 yıldır yaşayan 61, 7-9 yıldır yaşayan 137, 10-12 yıldır yaşayan 60 katılımcı çalışmaya dahil olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu 7 yıl ve daha uzun süredir (%68,6) Türkiye’de yaşamaktadırlar.

Tablo 4.3. Katılımcıların ve ebeveynlerinin öğrenim düzeyleri

Değişken	Kategori	n	%
Katılımcı Öğrenim Düzeyi	İlköğretim	7	2,4
	Lise	35	12,2
	Yükseköğretim	245	85,4
	Toplam	287	100
Anne Öğrenim Düzeyi	OYB	39	13,6
	İlkokul	35	12,2
	Ortaokul	72	25,1
	Lise	74	25,8
	Yükseköğretim	48	16,7
	Toplam	268	93,4
Baba Öğrenim Düzeyi	OYB	7	2,4
	İlkokul	23	8
	Ortaokul	50	17,4
	Lise	74	25,8
	Yükseköğretim	94	32,8
	Toplam	248	86,4

Katılımcıların %85,4 oranıyla büyük çoğunluğunun öğrenim düzeyinin yükseköğretim olduğu görülmektedir. İlköğretim düzeyinde 7, lise düzeyinde ise 35 katılımcı çalışmada yer almıştır. (Tablo 4.3.)

Ebeveynlerin öğrenim düzeyi incelendiğinde (Tablo 4.3.); okuma yazma bilmeyen 39 anne ve 7 baba olduğu görülmektedir. Annelerin 35'si ilkokul, 72'si ortaokul, 74'ü lise, 48'i ise yükseköğretim öğrenim düzeyine sahiptir. Babaların ise 23'ü ilkokul, 50'si ortaokul, 74'ü lise, 94'ü yükseköğretim öğrenim düzeyine sahiptir. Annelerin çoğunluğunun ortaokul ve lise, babaların ise çoğunluğunun lise ve yükseköğretim öğrenim düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Ebeveynlerin öğrenim düzeyine yönelik verilen yanıtların katılımcı sayısından az olmasının nedeni; annesi, babası ya da her iki ebeveyni hayatta olmayan katılımcıların bu sorulara yanıt vermemiş olmalarıdır.

Tablo 4.4. Katılımcıların ebeveynlerinin Türkçe bilme durumu

Değişken	Kategori	n	%
Annenin Türkçe Bilme Durumu	Evet	75	26,1
	Hayır	193	67,2
	Toplam	268	93,4
Babanın Türkçe Bilme Durumu	Evet	86	30
	Hayır	162	56,4
	Toplam	248	86,4

Ebeveynlerin Türkçe bilme durumuna yönelik tablo (Tablo 4.4.) incelendiğinde, yanıt veren katılımcıların annelerinin %26,1'inin, babalarının ise %30'unun Türkçe bildiği görülmektedir. Annelerin %67,2'si ve babaların %56,4'ü ise Türkçe dilini bilmemektedir. Ebeveynlerin Türkçe dilini bulma durumuna dair verilen yanıtların katılımcı sayısından az olmasının nedeni; annesi, babası ya da her iki ebeveyni hayatta olmayan katılımcıların bu sorulara yanıt vermemiş olmalarıdır.

Tablo 4.5. Katılımcıların gelir düzeyleri

Değişken	Kategori	n	%
Gelir Düzeyi	1000TL altında	53	18,5
	1000-2499TL	89	31
	2500-3999TL	91	31,7
	4000-6000TL	37	12,9
	6000TL üzerinde	17	5,9
	Toplam	287	100

Tablo 4.5.'e göre, katılımcıların %18,5'i 1000 TL altında gelire sahip olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun (%62,7) 1000-3999 TL arasında gelire sahip oldukları görülmektedir. 4000 TL ve üzerinde gelire sahip olan katılımcı sayısı ise katılımcıların %18,8 (54)'üdür.

Tablo 4.6. Katılımcıların başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki düzeyi

Değişken	Kategori	n	%
Başka Uyruktan Bireylerle Sosyal İlişki Düzeyi	Görüşmüyor	9	3,1
	Kötü	11	3,8
	Ortalama	83	28,9
	İyi	184	64,1
Toplam		287	100

Başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkilerine dair katılımcıların durumunu belirten tablo (Tablo 4.6.) yukarıda yer almaktadır. Bu tabloya göre; 9 katılımcı başka uyruktan bireylerle görüşmemektedir. 11 katılımcı başka uyruktan bireylerle ilişkilerinin “kötü” olduğunu, 83 katılımcı ise “ortalama” olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun (%64,1) başka uyruktan olan bireylerle sosyal ilişkilerinin iyi olduğu görülmektedir.

Tablo 4.7. Erikson’un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği Puanları betimsel istatistikleri

Ölçek Alt Boyutu	N	Min.	Max.	Ort.	S
Güven	287	14	50,2	32,5248	6,70313
Özerklik	287	14	52	28,1447	7,38359
Girişimcilik	287	15	48	30,3405	6,13649
Çalışkanlık	287	12	53	28,1234	8,01379
Kimlik	287	13	49	30,6157	6,85807
Toplam	287				

Erikson’un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği’ne ait puanların betimsel istatistik değerleri yukarıdaki tabloda yer almaktadır (Tablo 4.7.). Ölçek toplam puanları her alt boyut için ayrı olarak hesaplanmış olup tabloda görülmektedir. Tablo 4.7. incelendiğinde ortalamaların; güven alt boyutu için 32,52 (S=6,70), özerklik alt boyutu için 28,14 (S=7,38), girişkenlik alt boyutu için 30,34 (S= 6,13), çalışkanlık alt boyutu için 28,12 (S=8,01), kimlik alt boyutu için ise 30,61 (S=6,85) olduğu görülmektedir. Puan ortalamalarının en yüksek olduğu alt boyut çalışkanlık, en yüksek olduğu alt boyut ise güven alt boyutudur. En düşük toplam puan çalışkanlık alt

boyutunda görülürken, en yüksek toplam puanın da yine aynı boyutta yer aldığı görülmektedir.

Ölçek toplam puanlarının azaldıkça daha olumlu/yüksek kazanımları, yükseldikçe daha olumsuz/düşük kazanımları ifade ettiği bilindiğinden (77) sonuçlar bu doğrultuda değerlendirilmiştir.

4.3. Hipotezlerin Sınanmasına Yönelik Analizler

Bu bölümde, çalışmada araştırılan hipotezlerin sınanmasına ilişkin analizler ve sonuçlarına dair bulgular yer almaktadır.

Bu çalışmada, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan 18-20 yaşlarındaki Türkçe bilen gençlerin psikososyal gelişimlerini Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı çerçevesinde, bütüncül olarak değerlendirilmeyi ve çeşitli demografik değişkenlerle ilişkilerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda oluşturulmuş olan her bir hipoteze yönelik verilerin analizleri, gerekçeleri ve sonuçları ile birlikte aşağıda ayrıntılı olarak yer almaktadır.

H1: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark vardır.

Aşağıdaki tabloda (Tablo 4.8.), Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği alt boyutlarına ait toplam puanların cinsiyete göre dağılımı yer almaktadır. Ortalama puanların tüm alt boyutlarda erkeklerde kadınlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Ölçek puanları ortalamalarının en yüksek değerleri hem kadınlar ($\bar{X}=32,39$) hem erkekler ($\bar{X}=32,69$) için güven alt boyutunda yer almaktadır. En düşük ortalamalar ise kadınlarda girişimcilik alt boyutunda ($\bar{X}=27,44$), erkeklerde ise çalışkanlık alt boyutundadır ($\bar{X}=28,92$). Ayrıca, tüm alt boyutlarda, kadınların ortalama ölçek puanlarının erkeklerin puanlarından daha düşük olduğu görülmektedir.

Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği alt boyutlarındaki ortalama puanlar arasındaki cinsiyete göre farkın anlamlılığının incelenmesi için bağımsız örneklem t-testi yapılmış ve test sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur (Tablo 4.8.).

Tablo 4.8. Cinsiyete göre EPGDÖ puanları bağımsız örneklem t-testi sonuçları

Ölçek Alt Boyutu	Cinsiyet	n	Ort.	S	t	P
Güven	Kadın	165	32,3969	6,84952	-0,375	0,708
	Erkek	122	32,6977	6,52395		
	Toplam	287				
Özerklik	Kadın	165	27,4448	7,1355	-1,876	0,062
	Erkek	122	29,0913	7,63405		
	Toplam	287				
Girişimcilik	Kadın	165	29,8699	6,08413	-1,514	0,131
	Erkek	122	30,9768	6,17454		
	Toplam	287				
Çalışkan	Kadın	165	27,5345	7,90892	-1,451	0,148
	Erkek	122	28,92	8,11801		
	Toplam	287				
Kimlik	Kadın	165	30,5482	7,08538	-0,194	0,847
	Erkek	122	30,707	6,56593		
	Toplam	287				

Tablo 4.8. incelendiğinde; EPGDÖ güven alt boyutu ortalama puanları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($t_{(285)}=-.375$, $p>0,05$), özerklik alt boyutu ortalama puanları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($t_{(285)}=-1.876$, $p>0,05$), girişimcilik alt boyutu ortalama puanları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($t_{(285)}=-1.514$, $p>0,05$), çalışkanlık alt boyutu ortalama puanları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($t_{(285)}=-1.451$, $p>0,05$), kimlik alt boyutu ortalama puanları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($t_{(285)}=-.194$, $p>0,05$) görülmektedir. Bu nedenle, katılımcıların EPGDÖ puanları arasında cinsiyete göre gözlenen farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı söylenebilir.

H2: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında Türkiye’de bulunma sürelerine göre anlamlı bir fark vardır.

Katılımcıların EPGDÖ alt boyutlarındaki toplam puanlarının Türkiye’de bulunma süresi değişkenine göre dağılımları aşağıdaki tabloda (Tablo 4.9.) yer almaktadır. Bu verilere göre; en düşük ortalamaların güven ($\bar{X}=32,26$), özerklik

($\bar{X}=27,8$), girişimcilik ($\bar{X}=29,43$), çalışkanlık ($\bar{X}=27,69$) ve kimlik ($\bar{X}=30,03$) alt boyutlarında 10-12 yıl önce göç etmiş bireylere ait olduğu görülmektedir. En yüksek ortalamalar ise güven ($\bar{X}=33,63$), özerklik ($\bar{X}=30,80$), girişimcilik ($\bar{X}=32,50$), çalışkanlık ($\bar{X}=30,30$) alt boyutlarında 1-3 yıl önce göç etmiş bireylere aitken; kimlik alt boyutunda en yüksek ortalamalara ($\bar{X}=31,32$) 4-6 yıl önce göç etmiş olan bireylerin sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.9. Türkiye’de bulunma süresine göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri

Ölçek Alt Boyutu	Türkiye’de Bulunma Süresi	n	Ort.	S
Güven	1-3 yıl	29	33,6397	5,50696
	4-6 yıl	61	32,6066	6,1435
	7-9 yıl	137	32,3679	7,02597
	10-12 yıl	60	32,261	7,10611
	Toplam	287	32,5248	6,70313
Özerklik	1-3 yıl	29	30,8069	6,21484
	4-6 yıl	61	27,8361	6,76309
	7-9 yıl	137	27,8696	7,71348
	10-12 yıl	60	27,8	7,64199
	Toplam	287	28,1447	7,38359
Girişimcilik	1-3 yıl	29	32,5017	4,42543
	4-6 yıl	61	30,9257	5,75975
	7-9 yıl	137	30,0201	6,59544
	10-12 yıl	60	29,4323	5,95897
	Toplam	287	30,3405	6,13649
Çalışkanlık	1-3 yıl	29	30,3072	6,5229
	4-6 yıl	61	28,021	7,33413
	7-9 yıl	137	27,8953	8,26257
	10-12 yıl	60	27,693	8,73966
	Toplam	287	28,1234	8,01379
Kimlik	1-3 yıl	29	31,2576	5,26768
	4-6 yıl	61	31,3275	7,32061
	7-9 yıl	137	30,418	6,68544
	10-12 yıl	60	30,0333	7,49229
	Toplam	287	30,6157	6,85807

Katılımcıların Türkiye’de bulunma süresi ile EPGDÖ puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını incelemek amacıyla ilişkisiz örneklemeler için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) yapılmış ve analiz sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 4.10.).

Tablo 4.10. Türkiye’de bulunma süresine göre EPGDÖ puanları One-Way Anova Testi sonuçları

Ölçek		Kareler	Kareler	F	p
Alt Boyutu		Top.	Ort.		
Güven	Gruplar Arası	44,001	14,667	0,324	0,808
	Grup İçi	12806,6	45,253		
	Toplam	12850,6			
Özerklik	Gruplar Arası	228,837	76,279	1,405	0,242
	Grup İçi	15363,1	54,287		
	Toplam	15592			
Girişimcilik	Gruplar Arası	219,901	73,3	1,966	0,119
	Grup İçi	10549,9	37,279		
	Toplam	10769,8			
Çalışkanlık	Gruplar Arası	157,186	52,395	0,814	0,487
	Grup İçi	18210	64,346		
	Toplam	18367,2			
Kimlik	Gruplar Arası	68,564	22,855	0,483	0,694
	Grup İçi	13382,9	47,289		
	Toplam	13451,5			

Verilen analiz sonuçlarına göre; EPGDÖ güven alt boyutu ortalama puanları arasında Türkiye’de bulunma süresine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(3, 283)}=.324$, $p>0,05$), özerklik alt boyutu ortalama puanları arasında Türkiye’de bulunma süresine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(3, 283)}=1.405$, $p>0,05$), girişimcilik alt boyutu ortalama puanları arasında Türkiye’de bulunma süresine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(3, 283)}=1.966$, $p>0,05$), çalışkanlık alt boyutu ortalama puanları arasında Türkiye’de bulunma süresine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(3, 283)}=.814$, $p>0,05$), kimlik alt boyutu ortalama puanları arasında Türkiye’de bulunma süresine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(3, 283)}=.483$, $p>0,05$) görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda, Türkiye’de bulunma süresine ile EPGDÖ puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ifade edilebilir.

H3: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

Katılımcıların öğrenim durumuna göre EPGDÖ alt boyutlarında almış oldukları toplam puanların ortalamaları Tablo 4.11.'de yer almaktadır. Tabloya göre; güven ($\bar{X}=35,85$), özerklik ($\bar{X}=32,42$), girişimcilik ($\bar{X}=32,42$), çalışkanlık ($\bar{X}=31,42$) ve kimlik ($\bar{X}=33,85$) alt boyutlarında en yüksek puan ortalamaları ilköğretim düzeyinde yer almaktadır. En düşük ortalama puanlar ise güven ($\bar{X}=32,09$), özerklik ($\bar{X}=27,78$), girişimcilik ($\bar{X}=30,02$), çalışkanlık ($\bar{X}=27,79$) ve kimlik ($\bar{X}=30,20$) alt boyutlarının hepsinde yükseköğretim düzeyindedir.

Tablo 4.11. Katılımcı öğrenim düzeyine göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri

Ölçek Alt Boyutu	Katılımcı Öğrenim Düzeyi	n	Ort.	S
Güven	İlköğretim	7	35,8571	1,95180
	Lise	35	34,8571	7,50350
	Yükseköğretim	245	32,0964	6,59120
	Toplam	287	32,5248	6,70313
Özerklik	İlköğretim	7	32,4286	2,93582
	Lise	35	29,8000	8,23836
	Yükseköğretim	245	27,7859	7,29269
	Toplam	287	28,1447	7,38359
Girişimcilik	İlköğretim	7	32,4286	5,91205
	Lise	35	32,1143	6,42500
	Yükseköğretim	245	30,0274	6,07057
	Toplam	287	30,3405	6,13649
Çalışkanlık	İlköğretim	7	31,4286	5,82687
	Lise	35	29,7714	9,47779
	Yükseköğretim	245	27,7936	7,81736
	Toplam	287	28,1234	8,01379
Kimlik	İlköğretim	7	33,8571	3,53217
	Lise	35	32,8286	7,61379
	Yükseköğretim	245	30,2070	6,75077
	Toplam	287	30,6157	6,85807

EPGDÖ puan ortalamalarının katılımcıların öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini öğrenmek amacıyla Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. Testin sonuçları Tablo 4.12.'de sunulmuştur.

Tablo 4.12. Katılımcı öğrenim düzeyine göre EPGDÖ puanları Kruskal-Wallis Testi sonuçları

Ölçek	Katılımcı	Sıra				
Alt Boyutu	Öğrenim Düzeyi	n	Ort.	X	p	Fark
Güven	İlköğretim ^a	7	194,57	7,049	0,029*	b>c
	Lise ^b	35	170,16			
	Yükseköğretim ^c	245	138,82			
	Toplam	287				
Özerklik	İlköğretim	7	192,93	4,096	0,129	
	Lise	35	159,34			
	Yükseköğretim	245	140,41			
	Toplam	287				
Girişimcilik	İlköğretim	7	169,93	3,512	0,173	
	Lise	35	165,31			
	Yükseköğretim	245	140,21			
	Toplam	287				
Çalışkanlık	İlköğretim	7	179,29	2,335	0,311	
	Lise	35	156,44			
	Yükseköğretim	245	141,21			
	Toplam	287				
Kimlik	İlköğretim	7	183,36	5,913	0,052	
	Lise	35	170,14			
	Yükseköğretim	245	139,14			
	Toplam	287				

* p<0,05

Yapılan test analizi sonucunda; katılımcıların EPGDÖ puan ortalamalarında öğrenim düzeylerine göre özerklik ($X^2_{(sd=2, N=287)}=4,096, p>0,05$), girişimcilik ($X^2_{(sd=2, N=287)}=3,512, p>0,05$), çalışkanlık ($X^2_{(sd=2, N=287)}=2,335, p>0,05$) ve kimlik ($X^2_{(sd=2, N=287)}=5,913, p>0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Güven alt boyutunda ise ($X^2_{(sd=2, N=287)}=7,049, p<0,05$) katılımcıların ortalama puanlarının öğrenim düzeyine göre farklılaştığı bulunmuştur. Bu durum, katılımcıların öğrenim düzeyine göre EPGDÖ güven alt boyutu puan ortalamaları arasındaki farklılaşmanın istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu göstermektedir. Güven alt boyutunda görülen bu

anamlı farklılaşmanın hangi iki öğrenim düzeyi grupları arasında bulunduğunu incelemek amacıyla ilköğretim-lise, ilköğretim- yükseköğretim, lise-yükseköğretim ikilileri için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Uygulanan test sonucunda; ilköğretim ile lise öğrenim düzeyleri arasında güven alt boyutu ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı ($U=114.500$, $p>0,05$), ilköğretim ile yükseköğretim düzeyleri arasında güven alt boyutu ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı ($U=511.500$, $p>0,05$); lise ile yükseköğretim düzeyleri arasında güven alt boyutu ortalamaları arasında ise anlamlı bir fark olduğu ($U=3364.0$, $p<0,05$) saptanmıştır. Bu durum; katılımcıların EPGDÖ puan ortalamaları arasında lise ve yükseköğretim düzeylerine göre meydana gelen farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir.

H4: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında annelerinin öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

Katılımcıların annelerinin öğrenim durumlarında göre EPGDÖ puan ortalamalarını gösterir tablo aşağıda verilmiştir (Tablo 4.13.). Bu tabloya göre; özerklik ($\bar{X}=29,11$), girişimcilik ($\bar{X}=30,67$), çalışkanlık ($\bar{X}=29,60$) ve kimlik ($\bar{X}=31,23$) alt boyutlarında en yüksek puan ortalamaları ilköğretim düzeyinde; güven alt boyutunda ($\bar{X}=33,20$) ortaokul düzeyinde yer almaktadır. En düşük ortalama puanlar ise güven ($\bar{X}=30,71$), girişimcilik ($\bar{X}=29,93$), ve kimlik ($\bar{X}=28,97$) alt boyutlarında lise; özerklik ($\bar{X}=27,53$) ve çalışkanlık ($\bar{X}=27,25$) alt boyutlarında ortaokul düzeyindedir.

Tablo 4.13. Annenin öğrenim düzeyine göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri

Ölçek	Anne			
Alt Boyutu	Öğrenim Düzeyi	n	Ort.	S
Güven	OYB	39	31,9487	6,72759
	İlkokul	35	33,0571	7,56129
	Ortaokul	72	33,2049	6,22674
	Lise	74	30,7162	6,93516
	Yükseköğretim	48	32,9096	5,51146
	Toplam		268	32,2627
Özerklik	OYB	39	28,1282	8,13757
	İlkokul	35	29,1143	7,69557

	Ortaokul	72	27,5333	6,84155
	Lise	74	27,6235	7,90312
	Yükseköğretim	48	28,0000	7,16968
	Toplam	268	27,9349	7,46975
Girişimcilik	OYB	39	30,4685	6,66876
	İlkokul	35	30,6751	6,97138
	Ortaokul	72	29,9326	5,66912
	Lise	74	29,9324	6,51517
	Yükseköğretim	48	30,6071	5,69804
	Toplam	268	30,2283	6,20431
Çalışkanlık	OYB	39	29,0426	8,60056
	İlkokul	35	29,6080	8,17079
	Ortaokul	72	27,2500	7,63747
	Lise	74	27,3378	8,97069
	Yükseköğretim	48	27,9496	6,74467
	Toplam	268	27,9684	8,08210
Kimlik	OYB	39	31,1862	7,17928
	İlkokul	35	31,2360	6,86354
	Ortaokul	72	30,8433	5,94059
	Lise	74	28,9730	7,61393
	Yükseköğretim	48	31,1667	7,06605
	Toplam	268	30,4860	6,94660

Annelerinin öğrenim durumuna göre katılımcıların EPGDÖ puan ortalamalarının farklılığının anlamlılığını incelemek için ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) kullanılmıştır. Yapılan test analizinin sonucu aşağıdaki tabloda (Tablo 4.14.) gösterilmiştir.

Tablo 4.14. Annenin öğrenim düzeyine göre EPGDÖ puanları One-Way Anova Testi sonuçları

Ölçek		Kareler Top.	Kareler Ort.	F	p
Güven	Gruplar Arası	286,912	71,728	1,661	0,159
	Grup İçi	11355,3	43,176		
	Toplam	11642,2			
Özerklik	Gruplar Arası	69,13	17,282	0,307	0,873
	Grup İçi	14828,7	56,383		
	Toplam	14897,8			
Girişimcilik	Gruplar Arası	28,896	7,224	0,185	0,946

	Grup İçi	10248,9	38,969		
	Toplam	10277,8			
Çalışkanlık	Gruplar Arası	205,689	51,422	0,785	0,536
	Grup İçi	17234,9	65,532		
	Toplam	17440,5			
Kimlik	Gruplar Arası	239,643	59,911	1,246	0,292
	Grup İçi	12644,5	48,078		
	Toplam	12884,2			

Analiz sonuçlarına göre; EPGDÖ güven alt boyutu ortalama puanları arasında katılımcıların annelerinin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(4, 263)}=1.661$, $p>0,05$), özerklik alt boyutu ortalama puanları arasında annenin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(4, 263)}=.307$, $p>0,05$), girişimcilik alt boyutu ortalama puanları arasında annenin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(4, 263)}=.185$, $p>0,05$), çalışkanlık alt boyutu ortalama puanları arasında annenin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(4, 263)}=.785$, $p>0,05$), kimlik alt boyutu ortalama puanları arasında annenin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(4, 263)}=1.246$, $p>0,05$) görülmüştür. Analiz sonuçları göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların EPGDÖ puan ortalamaları arasındaki fark ile annelerinin öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

H5: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında babalarının öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

Babalarının öğrenim düzeyine göre katılımcıların EPGDÖ puanlarının ortalamalarının dağılımları Tablo 4.15'te verilmiştir. Buna göre; EPGDÖ puan ortalamalarının güven ($\bar{X}=35,85$), özerklik ($\bar{X}=34,14$), girişimcilik ($\bar{X}=34,00$), çalışkanlık ($\bar{X}=34,28$) ve kimlik ($\bar{X}=34,57$) olmak üzere tüm alt boyutlarda en yüksek olduğu grup babaları okuma yazma bilmeyen katılımcılardır. En düşük ortalamaların yer aldığı gruplar ise güven ($\bar{X}=30,88$), girişimcilik ($\bar{X}=29,32$), çalışkanlık ($\bar{X}=27,69$), kimlik ($\bar{X}=29,81$) alt boyutlarında lise; özerklik ($\bar{X}=27,28$) alt boyutunda ise ortaokul öğrenim düzeyidir.

Tablo 4.15. Babanın öğrenim düzeyine göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri

Ölçek Alt Boyutu	Baba Öğrenim Düzeyi	n	Ort.	S
Güven	OYB	7	35,8571	4,91354
	İlkokul	23	32,913	9,56277
	Ortaokul	50	32,4458	6,10792
	Lise	74	30,8819	7,07943
	Yükseköğretim	94	33,0411	5,97554
	Toplam	248	32,3444	6,75252
Özerklik	OYB	7	34,1429	5,17779
	İlkokul	23	28,7391	8,38948
	Ortaokul	50	27,288	7,21338
	Lise	74	27,3514	7,86432
	Yükseköğretim	94	28,5015	7,20019
	Toplam	248	28,0949	7,5151
Girişimcilik	OYB	7	34	6,02771
	İlkokul	23	30,1739	7,49334
	Ortaokul	50	29,9976	5,98081
	Lise	74	29,328	6,58665
	Yükseköğretim	94	30,9898	5,79993
	Toplam	248	30,3032	6,27214
Çalışkanlık	OYB	7	34,2857	7,36465
	İlkokul	23	27,6957	9,68802
	Ortaokul	50	27,8856	7,90214
	Lise	74	26,7961	9,07388
	Yükseköğretim	94	28,4919	6,88044
	Toplam	248	27,9533	8,11656
Kimlik	OYB	7	34,5714	3,90969
	İlkokul	23	32,4783	8,21235
	Ortaokul	50	29,9452	7,1013
	Lise	74	29,8134	7,39685
	Yükseköğretim	94	30,7262	6,64774
	Toplam	248	30,5674	7,08835

Babalarının öğrenim durumuna göre katılımcıların EPGDÖ puanlarının ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için Kruskal-Wallis Testi uygulanmış ve teste ait sonuçlar Tablo 4.16.'da sunulmuştur.

Tablo 4.16. Babanın öğrenim düzeyine göre EPGDÖ puanları Kruskal-Wallis Testi sonuçları

Ölçek Alt Boyutu	Baba Öğrenim Düzeyi	n	Sıra Ort.	X ²	p
Güven	OYB	7	163	6,132	0,19
	İlkokul	23	131,83		
	Ortaokul	50	123,48		
	Lise	74	110,24		
	Yükseköğretim	94	131,61		
	Toplam	248			
Özerklik	OYB	7	183,71	6,727	0,151
	İlkokul	23	126,11		
	Ortaokul	50	117,65		
	Lise	74	116,31		
	Yükseköğretim	94	129,79		
	Toplam	248			
Girişimcilik	OYB	7	170,71	6,2	0,185
	İlkokul	23	119,04		
	Ortaokul	50	118,91		
	Lise	74	114,49		
	Yükseköğretim	94	133,25		
	Toplam	248			
Çalışkanlık	OYB	7	187,43	8,584	0,072
	İlkokul	23	113,61		
	Ortaokul	50	126,09		
	Lise	74	112,97		
	Yükseköğretim	94	130,71		
	Toplam	248			
Kimlik	OYB	7	166,93	5,227	0,265
	İlkokul	23	143,13		
	Ortaokul	50	119,05		
	Lise	74	116,66		
	Yükseköğretim	94	125,85		
	Toplam	248			

Kruskal-Wallis Testi sonucunda, babalarının öğrenim durumuna göre katılımcıların EPGDÖ puanları ortalamaları arasında güven ($X^2_{(sd=4, N=248)}=6.132$, $p>0,05$), özerklik ($X^2_{(sd=4, N=248)}=6.727$, $p>0,05$), girişimcilik ($X^2_{(sd=4, N=248)}=6.2$,

$p>0,05$), çalışkanlık ($X^2_{(sd=4, N=248)}=8.584$, $p>0,05$) ve kimlik ($X^2_{(sd=4, N=248)}=5.227$, $p>0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığı bulgularına ulaşılmıştır. Bu durumda; katılımcıların EPGDÖ puanları ile babalarının öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ifade edilebilir.

H6: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında annelerinin Türkçe bilme durumlarına göre anlamlı bir fark vardır.

Annelerin Türkçe bilme durumuna göre katılımcıların EPGDÖ alt boyutlarındaki puan ortalamalarını gösterir tablo aşağıda yer almaktadır (Tablo 4.17.). Annesi Türkçe bilen katılımcıların güven alt boyutunda 30.58, özerklik alt boyutunda 26.48, girişimcilik alt boyutunda 28.58, çalışkanlık alt boyutunda 25.71 ve kimlik alt boyutunda 28.82 olan puan ortalamalarının; annesi Türkçe bilmeyen katılımcılardan daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 4.17. Annenin Türkçe bilme durumuna göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri

Ölçek Alt Boyutu	Anne Türkçe Bilme Durumu	n	Ort.	S
Güven	Evet	75	30,5821	7,38938
	Hayır	193	32,9158	6,16926
	Toplam	268		
Özerklik	Evet	75	26,48	7,60576
	Hayır	193	28,5002	7,35863
	Toplam	268		
Girişimcilik	Evet	75	28,5805	7,07352
	Hayır	193	30,8687	5,72477
	Toplam	268		
Çalışkanlık	Evet	75	25,7144	8,40638
	Hayır	193	28,8442	7,80026
	Toplam	268		
Kimlik	Evet	75	28,8229	7,87738
	Hayır	193	31,1322	6,45667
	Toplam	268		

Katılımcıların annelerinin Türkçe bilme durumlarına göre EPGDÖ'den aldıkları puan ortalamaları arasında görülen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup

olmadığını gözlemek için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Yapılan test analizinin sonuçlarına aşağıdaki tabloda (Tablo 4.18.) yer verilmiştir.

Tablo 4.18. Annenin Türkçe bilme durumuna göre EPGDÖ puanları bağımsız örneklem t-testi sonuçları

Ölçek	Anne Türkçe Bilme Durumu	n	Ort.	S	t	p
Güven	Evet	75	30,5821	7,38938	-2,426	0,017*
	Hayır	193	32,9158	6,16926		
	Toplam	268				
Özerklik	Evet	75	26,48	7,60576	-1,999	0,047*
	Hayır	193	28,5002	7,35863		
	Toplam	268				
Girişimcilik	Evet	75	28,5805	7,07352	-2,501	0,014*
	Hayır	193	30,8687	5,72477		
	Toplam	268				
Çalışkan	Evet	75	25,7144	8,40638	-2,885	0,004*
	Hayır	193	28,8442	7,80026		
	Toplam	268				
Kimlik	Evet	75	28,8229	7,87738	-2,261	0,026*
	Hayır	193	31,1322	6,45667		
	Toplam	268				

* p<0,05

Bağımsız örneklem t-testi analizi sonucunda; EPGDÖ güven alt boyutu ortalama puanları arasında annenin Türkçe bilme durumuna göre anlamlı bir fark olduğu ($t_{(266)}=-2.426$, $p<0,05$), özerklik alt boyutu ortalama puanları arasında annenin Türkçe bilme durumuna göre anlamlı bir fark olduğu ($t_{(266)}=-1.999$, $p<0,05$), girişimcilik alt boyutu ortalama puanları arasında annenin Türkçe bilme durumuna göre anlamlı bir fark olduğu ($t_{(266)}=-2.501$, $p<0,05$), çalışkanlık alt boyutu ortalama puanları arasında annenin Türkçe bilme durumuna göre anlamlı bir fark olduğu ($t_{(266)}=-2.885$, $p<0,05$), kimlik alt boyutu ortalama puanları arasında annenin Türkçe bilme durumuna göre anlamlı bir fark olduğu ($t_{(266)}=-2.261$, $p<0,05$) görülmektedir. Bu nedenle, tüm alt boyutlarda annesi Türkçe bilen katılımcıların, annesi Türkçe bilmeyen katılımcılardan daha düşük ölçek puanı ortalamalarına sahip olmalarının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle, katılımcıların EPGDÖ

puanları, annelerinin Türkçe bilme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

H7: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında babalarının Türkçe bilme durumlarına göre anlamlı bir fark vardır.

Aşağıdaki tabloda (Tablo 4.19.), katılımcıların EPGDÖ puan ortalamalarının babalarının Türkçe bilme durumuna göre dağılımı gösterilmiştir. Tabloya göre; babası Türkçe bilen katılımcıların güven alt boyutunda 31.81, özerklik alt boyutunda 27.66, girişimcilik alt boyutunda 29.49, çalışkanlık alt boyutunda 27.42 ve kimlik alt boyutunda 30.22 olmak üzere tüm ölçek alt boyutlarında puan ortalamalarının; babası Türkçe bilmeyen katılımcılardan daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 4.19. Babanın Türkçe bilme durumuna göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri

Ölçek Alt Boyutu	Baba Türkçe Bilme Durumu	n	Ort.	S
Güven	Evet	86	31,81	6,63173
	Hayır	162	32,6281	6,81907
	Toplam	248		
Özerklik	Evet	86	27,6628	7,99649
	Hayır	162	28,3243	7,26172
	Toplam	248		
Girişimcilik	Evet	86	29,4947	6,68864
	Hayır	162	30,7324	6,01661
	Toplam	248		
Çalışkanlık	Evet	86	27,4214	8,71012
	Hayır	162	28,2357	7,79637
	Toplam	248		
Kimlik	Evet	86	30,2207	7,78847
	Hayır	162	30,7514	6,70519
	Toplam	248		

Bağımsız örneklem t-testi kullanılarak, babalarının Türkçe bilme durumuna göre ölçek puanları ortalamalarında gruplar arasında yer alan bu farkın anlamlılığı test edilmiştir. Tablo 4.20.'de katılımcıların EPGDÖ puan ortalamalarının babalarının

Türkçe bilme durumuna göre farklılaşmasının anlamlılığını incelemek amacıyla yapılmış olan bağımsız örneklem t-testinin sonuçları sunulmuştur.

Tablo 4.20. Babanın Türkçe bilme durumuna göre EPGDÖ puanları bağımsız örneklem t-testi sonuçları

Ölçek	Baba Türkçe	n	Ort.	S	t	p
Alt Boyutu	Bilme Durumu					
	Evet	86	31,81	6,63173	-0,908	0,365
	Hayır	162	32,6281	6,81907		
	Toplam	248				
Güven	Evet	86	27,6628	7,99649	-0,64	0,523
	Hayır	162	28,3243	7,26172		
	Toplam	248				
Özerklik	Evet	86	29,4947	6,68864	-1,483	0,139
	Hayır	162	30,7324	6,01661		
	Toplam	248				
Girişimcilik	Evet	86	27,4214	8,71012	-0,751	0,453
	Hayır	162	28,2357	7,79637		
	Toplam	248				
Çalışkan	Evet	86	30,2207	7,78847	-0,56	0,576
	Hayır	162	30,7514	6,70519		
	Toplam	248				
Kimlik	Evet	86	30,2207	7,78847	-0,56	0,576
	Hayır	162	30,7514	6,70519		
	Toplam	248				

Tablo 4.20.'de yer alan verilere göre; EPGDÖ güven alt boyutu ortalama puanları arasında babanın Türkçe bilme durumuna göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($t_{(246)}=-.908$, $p>0,05$), özerklik alt boyutu ortalama puanları arasında babanın Türkçe bilme durumuna göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($t_{(246)}=-.64$, $p>0,05$), girişimcilik alt boyutu ortalama puanları arasında babanın Türkçe bilme durumuna göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($t_{(246)}=-1.483$, $p>0,05$), çalışkanlık alt boyutu ortalama puanları arasında babanın Türkçe bilme durumuna göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($t_{(246)}=-.751$, $p>0,05$), kimlik alt boyutu ortalama puanları arasında babanın Türkçe bilme durumuna göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($t_{(246)}=-.56$, $p>0,05$) görülmektedir. Bir diğer ifadeyle; babalarının Türkçe bilme durumuna göre katılımcıların ölçek puanları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

H8: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında gelir düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır.

Katılımcıların EPGDÖ alt boyutlarında elde ettikleri puanların ortalamalarının gelir düzeyine göre dağılımı Tablo 4.21.'de gösterilmiştir. Bu tabloya göre; güven (\bar{X} =34.49), girişimcilik (\bar{X} =31.01) ve kimlik (\bar{X} =31.39) alt boyutlarında en yüksek ortalama puana sahip katılımcılar 1000TL altında; özerklik (\bar{X} =32.31) ve çalışkanlık (\bar{X} =29.06) alt boyutlarında ise 4000-6000TL aralığında yer almaktadır. En düşük ortalamalar ise güven (\bar{X} =29.47), özerklik (\bar{X} =26.41), girişimcilik (\bar{X} =28.37), çalışkanlık (\bar{X} =26.47) ve kimlik (\bar{X} =27.17) olmak üzere tüm alt boyutlarda 6000TL ve üzeri gelire sahip olan katılımcılardır.

Tablo 4.21. Gelir düzeyine göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri

Ölçek Alt Boyutu	Gelir Düzeyi	n	Ort.	S
Güven	1000TL altı	53	34,4992	7,43994
	1000-2499TL	89	32,1535	6,23343
	2500-3999TL	91	32,3956	6,23766
	4000-6000TL	37	32,3105	6,35574
	6000TL üzeri	17	29,4706	8,71864
	Toplam	287	32,5248	6,70313
Özerklik	1000TL altı	53	28,5094	7,04279
	1000-2499TL	89	28,1461	7,19146
	2500-3999TL	91	27,9576	7,86402
	4000-6000TL	37	28,8757	6,81621
	6000TL üzeri	17	26,4118	8,44881
	Toplam	287	28,1447	7,38359
Girişimcilik	1000TL altı	53	31,0189	5,89488
	1000-2499TL	89	30,3299	6,10457
	2500-3999TL	91	30,4066	6,21285
	4000-6000TL	37	30,1359	5,67332
	6000TL üzeri	17	28,3718	7,73987
	Toplam	287	30,3405	6,13649
Çalışkanlık	1000TL altı	53	28,5202	8,13896
	1000-2499TL	89	27,8155	7,80963
	2500-3999TL	91	28,1209	8,43252
	4000-6000TL	37	29,0616	7,67336
	6000TL üzeri	17	26,4706	7,66581

	Toplam	287	28,1234	8,01379
Kimlik	1000TL altı	53	31,3911	7,53035
	1000-2499TL	89	30,9519	6,82758
	2500-3999TL	91	30,8352	6,3949
	4000-6000TL	37	29,7368	6,87504
	6000TL üzeri	17	27,1765	6,81208
	Toplam	287	30,6157	6,85807

Katılımcıların EPGDÖ alt boyutlarındaki toplam puan ortalamalarının gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini gözlemek amacıyla uygulanan ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) sonuçları aşağıdaki tabloda (Tablo 4.22.) yer almaktadır.

Tablo 4.22. Gelir düzeyine göre EPGDÖ puanları One-Way Anova Testi sonuçları

Ölçek		Kareler Top.	Kareler Ort.	F	p
Güven	Gruplar Arası	380,685	95,171	2,152	0,075
	Grup İçi	12469,9	44,219		
	Toplam	12850,6			
Özerklik	Gruplar Arası	81,059	20,265	0,368	0,831
	Grup İçi	15510,9	55,003		
	Total	15592			
Girişimcilik	Gruplar Arası	92,236	23,059	0,609	0,656
	Grup İçi	10677,5	37,864		
	Toplam	10769,8			
Çalışkanlık	Gruplar Arası	95,792	23,948	0,37	0,83
	Grup İçi	18271,4	64,792		
	Toplam	18367,2			
Kimlik	Gruplar Arası	275,977	68,994	1,477	0,209
	Grup İçi	13175,5	46,722		
	Toplam	13451,5			

Tablo 4.22.'deki veriler incelendiğinde; EPGDÖ güven alt boyutu ortalama puanları arasında gelir düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(4, 282)}=2.152$, $p>0,05$), özerklik alt boyutu ortalama puanları arasında gelir düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(4, 282)}=.368$, $p>0,05$), girişimcilik alt boyutu ortalama puanları

arasında gelir düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(4, 282)}=.609$, $p>0,05$), çalışkanlık alt boyutu ortalama puanları arasında gelir düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(4, 282)}=.37$, $p>0,05$), kimlik alt boyutu ortalama puanları arasında gelir düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmadığı ($F_{(4, 282)}=1.477$, $p>0,05$) sonucuna ulaşılmıştır. Analiz sonuçları göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların EPGDÖ puan ortalamaları arasındaki fark ile gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

H9: Savaş nedeniyle göç etmiş olan gençlerin EPGDÖ puanları ortalamaları arasında farklı uyruklardan bireylerle sosyal ilişki kurma durumlarına göre anlamlı bir fark vardır.

Katılımcıların başka uyruktan bireylerle ilişki durumuna göre EPGDÖ alt puanlarındaki ortalamaları aşağıdaki tabloda (Tablo 4.23.) sunulmuştur. Tüm alt boyutlarda en yüksek ortalamaların başka uyruktan bireylerle görüşmediğini belirten katılımcılara ait olduğu, en düşük ortalamaların ise başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkilerinin iyi olduğunu belirten katılımcılara ait olduğu görülmektedir.

Tablo 4.23. Başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki düzeyine göre EPGDÖ puanlarının betimsel istatistikleri

Ölçek Alt Boyutları	Başka Uyruktan Bireylerle Sosyal İlişki Düzeyi	n	Ort.	S
Güven	Görüşüyor	9	39,0000	5,56776
	Kötü	11	34,2727	6,23042
	Ortalama	83	34,3518	6,48372
	İyi	184	31,2794	6,52603
	Toplam	287	32,5248	6,70313
Özerklik	Görüşüyor	9	34,6667	6,83740
	Kötü	11	28,1818	8,80702
	Ortalama	83	29,8330	7,26766
	İyi	184	27,0620	7,11961
	Toplam	287	28,1447	7,38359
Girişimcilik	Görüşüyor	9	36,2967	5,31880
	Kötü	11	32,7818	6,59724
	Ortalama	83	32,2227	5,58207
	İyi	184	29,0541	5,99170

	Toplam	287	30,3405	6,13649
Çalışkanlık	Görüşmüyor	9	36,0000	8,52936
	Kötü	11	29,1818	10,14710
	Ortalama	83	29,5260	7,33015
	İyi	184	27,0422	7,89290
	Toplam	287	28,1234	8,01379
Kimlik	Görüşmüyor	9	36,1111	4,78133
	Kötü	11	31,4545	8,18979
	Ortalama	83	31,3887	6,58936
	İyi	184	29,9481	6,86573
	Toplam	287	30,6157	6,85807

Tablo 4.24., katılımcıların EPGDÖ puan ortalamalarının başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki durumlarına göre değişiminin anlamlılığını incelemek amacıyla yapılmış olan Kruskal-Wallis Testine aittir.

Tablo 4.24. Başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki düzeyine göre EPGDÖ puanları Kruskal-Wallis Testi sonuçları

Ölçek Alt Boyutu	Başka Uyruktan Bireylerle Sosyal İlişki Düzeyi	n	Sıra Ort.	X ²	p	Fark
Güven	Görüşmüyor ^a	9	220	19,877	,000*	a>d
	Kötü ^b	11	173,05			c>d
	Ortalama ^c	83	164,61			
	İyi ^d	184	129,25			
	Toplam	287				
Özerklik	Görüşmüyor ^a	9	212,28	14,44	0,002*	a>b
	Kötü ^b	11	140,27			a>d
	Ortalama ^c	83	163,4			c>d
	İyi ^d	184	132,13			
	Toplam	287				
Girişimcilik	Görüşmüyor ^a	9	216,83	24,179	,000*	a>d
	Kötü ^b	11	179,95			b>d
	Ortalama ^c	83	168,87			c>d
	İyi ^d	184	127,07			
	Toplam	287				

Çalışkanlık	Görüşmüyor ^a	9	220,44	12,37	0,006*	a>c
	Kötü ^b	11	150,09			a>d
	Ortalama ^c	83	156,91			c>d
	İyi ^d	184	134,07			
	Toplam	287				
Kimlik	Görüşmüyor ^a	9	200	7,873	0,049*	a>d
	Kötü ^b	11	164,73			
	Ortalama ^c	83	153,83			
	İyi ^d	184	135,59			
	Toplam	287				

* p<0,05

Sonuçlar incelendiğinde, katılımcıların sosyal ilişki durumlarına göre EPGDÖ puan ortalamalarında güven alt boyutunda ($X^2_{(sd=3, N=287)}=19.877, p<0,05$) anlamlı bir fark olduğu, özerklik alt boyutunda ($X^2_{(sd=3, N=287)}=14.44, p<0,05$) anlamlı bir fark olduğu, girişimcilik alt boyutunda ($X^2_{(sd=3, N=287)}=24.179, p<0,05$) anlamlı bir fark olduğu, çalışkanlık alt boyutunda ($X^2_{(sd=3, N=287)}=12.37, p<0,05$) anlamlı bir fark olduğu ve kimlik alt boyutunda ($X^2_{(sd=3, N=287)}=7.873, p<0,05$) anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Başka bir ifadeyle; katılımcıların EPGDÖ güven, özerklik, girişimcilik, çalışkanlık ve kimlik alt boyutları puan ortalamalarında başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki durumuna göre meydana gelen farklılaşmanın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda anlamlı olduğu görülen farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla görüşmüyor-kötü, görüşmüyor-ortalama, görüşmüyor-iyi, kötü-ortalama, kötü-iyi, ortalama-iyi ikili grupları için Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Yapılan test analizi sonucunda görüşmüyor-kötü grupları arasında güven ($U=32.000, p>0,05$), girişimcilik ($U=34.000, p>0,05$), çalışkanlık ($U=25.000, p>0,05$) ve kimlik ($U=41.500, p>0,05$) alt boyutları puanlarında anlamlı bir fark görülmezken; özerklik ($U=23.000, p<0,05$) alt boyutu puanları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görüşmüyor-ortalama ikilisi için güven ($U=234.000, p>0,05$), özerklik ($U=247.000, p>0,05$), girişimcilik ($U=230.500, p>0,05$) ve kimlik ($U=253.500, p>0,05$) alt boyutları puanlarında anlamlı bir fark görülmezken; çalışkanlık ($U=194.000, p<0,05$)

alt boyutu puanları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Görüşmüyor-iyi ikilisi için güven ($U=301.000$, $p<0,05$), özerklik ($U=366.500$, $p<0,05$), girişimcilik ($U=331.000$, $p<0,05$), çalışkanlık ($U=344.000$, $p<0,05$) ve kimlik ($U=452.000$, $p<0,05$) olmak üzere tüm alt boyut puanları arasındaki farkların istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Kötü-ortalama ikilisi için uygulanan test sonucunda; güven ($U=434.000$, $p>0,05$), özerklik ($U=385.500$, $p>0,05$), girişimcilik ($U=408.000$, $p>0,05$), çalışkanlık ($U=430.000$, $p>0,05$) ve kimlik ($U=416.000$, $p>0,05$) alt boyutları puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kötü-iyi grupları için yapılan Mann-Whitney U Testi sonucunda güven ($U=697.500$, $p>0,05$), özerklik ($U=955.500$, $p>0,05$), çalışkanlık ($U=894.000$, $p>0,05$) ve kimlik ($U=816.500$, $p>0,05$) alt boyutları puanlarında anlamlı bir fark görülmezken; girişimcilik ($U=649.500$, $p<0,05$) alt boyutu puanları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur. Son ikili olan ortalama-iyi ikilisi için ise kimlik ($U=6659.500$, $p>0,05$) alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark görülmezken; güven ($U=5763.500$, $p<0,05$), özerklik ($U=5970.500$, $p<0,05$), girişimcilik ($U=5380.500$, $p<0,05$) ve çalışkanlık ($U=6411.500$, $p<0,05$) alt boyutları puanlarındaki farklılaşmanın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

5. TARTIŞMA

Mevcut çalışmada; savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan genç bireylerin, psikososyal gelişimlerinin Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği ile değerlendirilmesi ve ölçek puanlarının puanlarının çeşitli demografik değişkenlerle ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan ve Türkçe bilen 18-20 yaşlarındaki 287 katılımcıya ulaşılarak gerekli veriler toplanmıştır. Çalışmada kullanılan EPGDÖ alt boyutlarından alınabilecek en düşük puanın 12, en yüksek puanın ise 60 olduğu görülmektedir. Ölçekten elde edilen düşük puanlar olumlu/yüksek kazanımları, yüksek puanlar ise olumsuz/düşük kazanımları ifade etmektedir. Çalışmanın araştırma soruları ve hipotezlerine uygun olarak yapılan istatistiksel analizler, bulgular bölümünde sunulmuştur. Bu bölümde, verilen bilgiler doğrultusunda, bulgular bölümünde yer alan analiz sonuçlarının yorumlanması ve ilgili literatür çerçevesinde tartışılması yer almaktadır.

Psikososyal Gelişim Kuramı, bireyin gelişiminin doğumla başlayıp ölüme kadar devam eden bir süreç olduğunu vurgulaması(48) nedeniyle oldukça önemlidir. Erikson'un psikososyal gelişim aşamalarındaki çatışmalarda başarılı olursa da sonraki dönemlerdeki olumsuz yaşantılarla regresyon yaşanabileceği ya da aşamanın krizi başarısız olarak sonuçlanmış olsa da sonraki dönemlerde bunun telafi edilebileceğini öne sürmüş olması(15, 16) ayrıca önem taşımaktadır. Aynı zamanda başarıyla atlatılan aşamadan elde edilen kazanımlar, sonraki aşamaların daha kolay çözümlenmesine katkı sunmaktadır.(49) Bu çalışmada Erikson'un psikososyal gelişim kuramının ele alınmasının en önemli nedeni ise; kuramın psikososyal gelişime olan kültürel bakış açısıdır. Evrensel aşamalar var olsa da her bireyin başarılı ya da başarısız olmasının içinde bulunduğu kültürle ilintili olduğu vurgusu(15, 82) büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu çalışmada, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş, farklı bir kültüre uyum sağlamaya çalışan genç bireylerle çalışılmıştır. Alanyazında, savaş nedeniyle göç etmiş bireylerin gelişimini Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı çerçevesinde inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmadığı için bulguların tartışılmasında, sosyal gelişimle ilgili kavramları içeren çalışmalardan faydalanılmıştır.

Betimsel bulgular incelendiğinde, cinsiyete göre katılımcıların sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir (Tablo 4.1.). Tablo 4.2.'de belirtildiği gibi

katılımcıların çoğunluğunun Türkiye’de bulunma sürelerinin 7 yıl ve daha uzun süre olmasının nedeninin bu gençlerin ve ailelerin göç etmelerine zemin hazırlayan olayların 2010 yılından sonraki beş yılda ivme kazanmış olması olarak değerlendirilebilir. Katılımcıların çoğunluğunun önyargıların aksine savaş nedeniyle Türkiye’ye göç eden gençlerin ebeveynlerinin öğrenim düzeyleri annelerde çoğunlukla ortaokul ve üzeri, babalarda ise çoğunlukla lise ve üzeri düzeydedir (Tablo 4.3.). Buna rağmen, savaş nedeniyle Türkiye’ye göç eden gençlerin ebeveynlerinin büyük çoğunluğunun Türkçe bilmiyor olması dikkat çekicidir (Tablo 4.4.). Bu durum, bu bireylerin sosyal ve kültürel olarak yaşadıkları ülkeye ve içinde buldukları topluma uyum sağlamakta zorlandıklarını düşündürmektedir. Nitekim; katılımcılardan başka uyuktan bireylerle sosyal ilişkilerinin iyi olduğunu bildirenlerin oranı yalnızca %64.1’dir. Bunun yanı sıra, gelir düzeylerinin katılımcıların yaklaşık %50’si için 2500 TL altında olduğu görülmektedir (Tablo 4.5.). Vatandaşı olmadıkları bir ülkede istihdam edilmelerinin zorluğu ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için az ücretle çalıştırılmayı kabul etmelerinin bu duruma neden olduğu düşünülebilir. TÜRK-İŞ’in 2021 araştırma sonuçlarına göre(83) Aralık 2020’de Türkiye’de açlık sınırının 2589.94 TL olduğu düşünüldüğünde, bir ailenin ihtiyaçlarının karşılanması için yetersiz olduğu ve bu durumun bu gençlerin psikososyal gelişimleri üzerinde olumsuz etkileri söz konusu olabilecektir. Saygın ve Hasta’nın(84) azınlıktaki bireylerin içinde buldukları toplumun dilini bilmelerinin eğitime katılımları, iş edinmeleriyle ve böylece ekonomik durumlarıyla da ilgili olduğunu; eğitim düzeyi, dil bilme düzeyi ve gelir düzeyinin arttıkça da bireylerin içinde buldukları topluma uyum düzeylerinin artacağını belirtmeleri bu durumu desteklemektedir. Katılımcıların çoğunluğu başka uyuktan bireylerle sosyal ilişkilerinin iyi olduğunu bildirirken yaklaşık %36’sının başka uyuktan bireylerle sosyal ilişki düzeyinin ortalama ve altında olduğu görülmektedir (Tablo 4.6.). Bu oran önemli görülmekte ve dil bilme durumlarında olduğu gibi bireylerin sosyo-kültürel uyumlarının yeterli olmadığını akla getirmektedir. Türkiye’de özellikle Suriyeli bireylere yönelik yerel halkın olumsuz önyargıların ve olumsuz düşüncelerin(85, 86), göç eden bireylere yönelik olumsuz medya haberlerinin(87, 88), göç eden bireylerin hissettikleri dışlanma ve ayrımcılığın(89, 90) bu duruma neden olmuş olabileceği ifade edilmektedir.

Çalışma için öncelikle EPGDÖ puanlarının genel ortalamaları değerlendirilmiştir. Ölçekten elde edilen düşük puanların olumlu/yüksek kazanımları, yüksek puanların ise olumsuz/düşük kazanımları ifade ettiği göz önünde bulundurularak EPGDÖ alt boyutlarında katılımcıların puan ortalamaları (Tablo 4.7.) incelenmiştir. Bu doğrultuda, güven alt ölçeği ortalama puanının diğer alt boyutlara göre daha yüksek olduğu, bu nedenle diğer kazanımlara göre güven duygusunun kazanımının daha düşük olduğu söylenebilir. Savaş nedeniyle göç eden bireyler göç öncesi, sırası ve sonrasında savaş, şiddet gibi olumsuz yaşantılara tanıklık etmekte; fiziksel ve psikolojik sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmakta, zorunlu yerinden edilmiş olmaktan dolayı belirsizlikler yaşamaktadırlar.(9, 91) Savaş nedeniyle göç eden bireylerin tanık oldukları şiddet, yakınların kaybı, yaşam alanını kaybetme/değiştirme, beslenme problemleri, eğitimi bırakma gibi yaşantıların(9, 91) bu bireylerin temel ihtiyaçlarının kesintiye uğramasına, travmatik yaşantılar deneyimlemelerine ve bu nedenle dünyanın güvenli bir yer olduğuna dair inançlarını zedeleyebileceği düşünülmektedir. Güven alt boyutu puanlarının ölçekten alınabilecek ortalama puanın altında olması nedeniyle, bireylerin güven alt boyutunda psikososyal gelişimlerinin ortalamanın üzerinde özellik gösterdiği söylenebilecektir. Erikson'un kuramında, bir aşamada kazanılamayan bir duygusunun sonraki aşamalarda uygun koşullarda kazanılabileceği; kazanılmış bir duygunun ise sonraki dönemlerdeki olumsuz yaşantılar nedeniyle regresyona uğrayabileceği belirtilmiştir.(49) Bu nedenle, savaş nedeniyle göç etmiş olan gençler, bebeklik döneminde temel güven duygusunu kazanmış olsalar da olumsuz yaşantıları nedeniyle bu konuda problemler yaşamış olabilecekleri düşünülmektedir. Ölçek çalışkanlık alt boyutu puanları incelendiğinde, bu alt boyutun en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden gençlerin psikososyal gelişimlerinin en iyi kazanımının çalışkanlık olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Bu durum, katılımcıların büyük çoğunluğunun yükseköğretim düzeyinde öğrenim görmüş ya da görüyor olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca, savaş nedeniyle göç eden bireylerin olumsuz yaşantıları nedeniyle yaşadıkları baskı ve kısıtlamalar ve özellikle eğitim koşullarında değişiklikler meydana gelse de bu bireylerin görev bilinci edinmeleri ve zorlu koşulların üstesinden gelerek kendilerini yeterli hissetmelerinin bir sonucu olduğu düşünülebilir. Genel puan ortalamalarına göre katılımcıların özerklik, girişimcilik ve

kimlik alt boyutlarında ölçekten alınabilecek ortalama puanın altında puanlara sahip oldukları, bu nedenle bireylerin bu alanlarda görece olumlu/yüksek kazanımlara sahip oldukları ifade edilebilir. Bu durumda, savaş nedeniyle göç eden gençlerin irade sahibi bireyler oldukları ve özerk, bağımsız ve güçlü olarak hareket edebildikleri; benlik algılarının ortalamadan daha olumlu olduğu söylenebilecektir. Bu durumun, katılımcıların Türkçe bilmesinden ve katılımcıların büyük çoğunluğunun yükseköğretim öğrenim düzeyine sahip olmasından kaynaklanıyor olabileceği düşünülebilir. Çünkü, dil bilmenin eğitim süreçlerine ve sosyo-kültürel uyuma katkı sağladığı belirtilmektedir.(84) Bu çalışmada elde edilen sonuçların aksine; Velae(92) günlük yaşamları ciddi bir şekilde kesintiye uğrayan mülteci çocukların kendi yaşam koşulları üzerindeki kontrol sahibi olmalarının ve buna bağlı olarak özerkliklerinin de kısıtlandığını belirtmektedir. Kimlik gelişimiyle ilgili olarak ise Lemonaki ve Leman(9), yer değiştiren bireylerin kimlik kazanımlarında istikrarsızlıkların söz konusu olduğunu, tanımlanan yeni kimlikleri benlik algılarına dahil etmek durumunda kaldıklarını, kendilerini hem ev sahibi ülke hem de kendi etnik kökenlerine uygun bir kimlik oluşturmanın karmaşık bir süreç olduğundan söz etmektedir.

Kadınlar ve çocukların savaş nedeniyle göç eden bireyler içinde en hassas grup olduğu ve olumsuz yaşantılardan en çok etkilenen bireyler oldukları belirtilmektedir.(93) Bu nedenle, bu çalışmada, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden gençlerin psikososyal gelişimlerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Güven alt boyutunda cinsiyete göre ortalama puanları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmasa da kadınların erkeklerden daha düşük puanlar almış oldukları görülmektedir. Cinsiyet değişkeni açısından EPGDÖ özerklik alt boyutu incelendiğinde; kadınların ölçek puanı ortalamalarının erkeklerden daha düşük olduğu görülmektedir (Tablo 4.8.). Buna rağmen, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 4.8.). Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların girişimcilik puan ortalamalarının kadınlarda erkeklerden daha düşük olduğu; fakat istatistiksel açıdan puanlar arasındaki farkların anlamlı olmadığı görülmüştür. Cinsiyet değişkenine göre erkeklerden daha düşük çalışkanlık puanı ortalamasına sahip olmaları nedeniyle kadınların çalışkanlıklarının daha olumlu olduğu görülmektedir. Fakat bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı ortaya konmuştur. Cinsiyete göre bireylerin kimlik alt boyutu puan ortalamaları incelendiğinde kadınların erkeklerden

daha düşük ortalamaya sahip oldukları görülmektedir (Tablo 4.8.). Bu durum, kadınların erkeklere göre daha olumlu/yüksek kimlik gelişimi gösterdiğini ortaya koysa da aradaki farkın çok az olduğu görülmektedir. Nitekim, aradaki bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (Tablo 4.8.). Bu çalışmada, EPGDÖ alt boyutlarının tümünde kadınların erkeklerden daha düşük puanlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır fakat yine alt boyutların hiçbirinde ölçek puanları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Bu durumun; savaş nedeniyle göç öncesinde tanık olunan şiddet olaylarıyla ve sonrasında yer değiştirme sırasında yaşanan zorluklarla erkekler daha yakından temas kurmuş olmaları nedeniyle daha düşük psikososyal gelişim özelliklerine sahip olsalar da bu yaşantılardan her iki cinsiyetin de benzer düzeylerde etkilenmiş olmalarıyla ilgili olabileceği düşünülebilir. Kadınların dezavantajlı grup olarak nitelendirilmesi(20) ile bu durumun çeliştiği söylenebilir. Literatürde bu çalışma sonuçlarıyla hem paralel olan hem de çelişen sonuçlar mevcuttur. Mevcut çalışmayla benzer şekilde, Ceylan ve arkadaşları(94), Batman'da mülteci kampında kalan 83 bireyle yürüttükleri çalışmada katılımcıların benlik saygısı ve algılanan sosyal destek düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuşlar; kendilik kavramının sürekliliği konusunda ise erkeklerin kadınlardan daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Diğer yandan; Ürdün'deki Suriye'li mültecilerle çalışan Aburoomi ve Malak(95), erkeklerin sosyal fobisinin kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Gündoğan'ın(96), 429 sığınmacı ve mülteci ile çalıştığı yüksek lisans tezinde, olumsuz benlik algısı konusunda kadınların erkeklerden daha yüksek puana sahip olduğu sonucu mevcut çalışma bulgularıyla çelişse de; bu farkın anlamlı olmadığı sonucu benzerlik göstermektedir. Cengiz(56) ise geçici eğitim merkezlerinde eğitim alan Suriyeli ortaokul öğrencilerinin psikososyal uyum sorunlarını incelemiş ve cinsiyete göre anlamlı bir fark olmadığını tespit etmiştir. 12-18 yaşlarındaki Suriyeli çocukları sosyal anksiyete açısından değerlendiren Yağcı'nın(97) kızların erkeklerden daha fazla sosyal anksiyeteye sahip olduğu sonucuna ulaşması ile bu çalışmada alınmış olan; kadınların daha olumlu psikososyal gelişim puanlarına sahip olmaları ise bu çalışmanın sonuçları ile çelişmektedir.

Savaş nedeniyle göç eden bireyler farklı bir kültürle karşı karşıya kalmaktadır. Yaşam alanları, aile yapıları, eğitim ortamları, ekonomik özellikleri, çevrelerinde

konusulan dil gibi birçok konuda değişiklik yaşamaktadırlar.(9, 91) Bu nedenle, bireylerin bu değişikliklere uyum sağlayabilmeleri için zamana ihtiyaç duydukları; göç ettikleri yerde geçirdikleri süre farklılaştıkça, içinde buldukları yaşam koşullarına ve kültüre uyumlarının da farklılaşacağı düşünölmüştür. Bu doğrultuda, bu çalışmada bireylerin Türkiye’de bulunma sürelerine göre psikososyal gelişimlerinde anlamlı bir farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır. Türkiye’de bulunma süresine göre katılımcıların güven alt ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı bir fark bulunmamış olsa da Türkiye’de bulunma süresi arttıkça puanların azaldığı, yani güven alt ölçeği kazanımlarının arttığı görölmektedir. Bu durum, bireylerin göç ettikleri ölkede buldukları süre arttıkça, yaşamlarındaki değişimlere daha iyi adapte olabilecekleri ve psikososyal gelişimlerinde olumlu değişimler görölebileceği şeklinde yorumlanabilir. Bu çalışmaya konu olan bireylerin gerek göç etmeden önce tanık oldukları zorlu yaşantılar nedeniyle gerekse göç sonrası yaşadıkları sosyal, ekonomik ve kültürel değişiklikler(9, 91) nedeniyle aileleri ve çevre tarafından baskı yaşayabilecekleri ve bunun sonucunda irade ve özerklik duygularının zedelenebileceği; göç ettikleri ölkede geçirdikleri sürenin artmasıyla birlikte uyumun sağlanabileceği ve bu psikososyal kazanımların güçlenebileceği düşünölmüştür. Bu nedenle katılımcıların Türkiye’de bulunma sürelerine göre EPGDÖ puanları değerlendirilmiştir. 3 yıl ve daha az Türkiye’de bulunan katılımcıların ölçek puanlarının daha uzun süreler Türkiye’de bulunan katılımcılardan daha yüksek olduğu görölmüştür (Tablo 4.9.). Bu farkın anlamlılığı için uygulanan analiz sonucunda bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı ortaya konmuştur. Savaş nedeniyle Türkiye’ye göç etmiş olan bireylerin Türkiye’de bulunma sürelerinin arttıkça, değişen çevre ve kültüre uyumlarının artacağı düşünölerek girişimcilik puanlarında da farklılaşmanın olacağı düşünölmüştür. Mevcut çalışma sonucunda, Türkiye’de bulunma süresi arttıkça, katılımcıların girişimcilik puanlarının azaldığı görölmektedir (Tablo 4.9.). Bu nedenle, Türkiye’de bulunma süresi arttıkça katılımcıların girişimciliklerinin daha olumlu/yüksek olduğu görölse de bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı bulunmuştur (Tablo 4.10.). Türkiye’de bulunma sürelerinin arttıkça katılımcıların EPGDÖ çalışkanlık alt boyutu puanı ortalamalarının düştüğü, yani katılımcıların daha olumlu/yüksek kazanımlara sahip oldukları görölmektedir. Bu nedenle, savaş nedeniyle Türkiye’ye göç eden bireylerin

Türkiye’de bulunma süresi arttıkça çalışkanlık kazanımları artmaktadır. Bu farkın anlamlı olup olmadığı test edilmiş ve anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların Türkiye’de bulunma süresi arttıkça kültüre, sosyal çevreye ve yeni yaşam alanlarına olan uyumlarının artacağı; bununla birlikte kimlik gelişiminin de daha olumlu olabileceği düşünülmüştür. Tablo 4.9.’da 1-6 yıldır Türkiye’de bulunan bireylerin kimlik puanlarının 7-12 yıldır Türkiye’de bulunan katılımcılardan daha yüksek olduğu görüldüğünden bu bireyler daha olumsuz/düşük kimlik gelişimi göstermektedir. Fakat yapılan analizde bu farkların istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir (Tablo 4.10.). Mevcut çalışmada, en olumlu psikososyal gelişim özellikleri puanlarını 10-12 yıldır Türkiye’de bulunan bireyler aldıkları görülmektedir. Tüm alt boyutlarda, daha uzun süre Türkiye’de bulunan gençlerin daha olumlu/yüksek psikososyal gelişim özellikleri göstermeleri; ülkede geçirilen süre arttıkça dil öğrenme, sosyal ilişkilerin genişlemesi, eğitime katılım gibi etkinliklerin de artmasıyla sosyal ve kültürel uyumun da artmış olduğu şeklinde açıklanabilir. Saygın ve Hasta(84) da bireylerin sosyal çevreye ve kültürel uyumu onların göç ettikleri ülkede bulunma süreleriyle ilişkili olduğunu belirtmektedir. Göç eden bireylerin göç ettikleri yerde bulunma sürelerinin onların sosyal ve kültürel uyumlarının daha olumlu olduğu; buldukları ülkede yaşama süreleri daha kısa olan bireylerin ise daha olumsuz olduğu çalışmalarla ortaya konmuştur.(98) Benzer şekilde, Yıldız ve Karagöl’ün(99) Ankara’da lisansüstü öğrenim gören Suriyeli bireylerle yaptığı nitel çalışmada, katılımcıların Ankara’da buldukları süre ile sosyal uyumlarının doğru orantılı olarak arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan, Değer’in(100) okul öncesindeki Suriyeli çocukların sosyal duygusal uyum becerilerini incelediği tez çalışmasında da bu çalışmada olduğu gibi, annenin ve babanın Türkiye’de bulunduğu süre ile uyum becerileri arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Mevcut bulguların aksine, Suriyeli lise öğrencileriyle yürütülen bir yüksek lisans tez çalışmasında(101) ise Türkiye’de bulunma süresi arttıkça mültecilerin algılanan sosyal destek düzeyinin azaldığı görülmüştür.

Eğitim ortamları bireylerin yeni sosyal beceriler kazandıkları, sosyal çevrelerinin genişlediği, sosyal ilişkilerinin çeşitlendiği ortamlardır. Hem akademik becerilerin hem de sosyal becerilerin gelişmesine katkı sağlaması nedeniyle katılımcıların öğrenim düzeyine göre psikososyal gelişimlerdeki farklılığın anlamlı

olup olmadığı çalışmanın araştırma sorularından biri olmuştur. Nitekim Erikson, öğretmeni çocuğun çalışkanlık duygusunun kazanımında ve yeterlilik duygusunu gelişiminde önemli bir etken olarak görmekte, bunun yanı sıra çocuğun psikolojik sorunlarının tespitinde de önemli bir rolü olduğunu belirtmektedir.(15) Pastoor'un(102) ve Kovinthan'ın(103) çalışmaları da mülteci çocuk ve gençlerin psikososyal gelişimlerinde öğretmenin rolünün önemli olduğu görüşünü desteklemektedir. Tablo 4.11.'de yer alan veriler incelendiğinde ilkökul düzeyinden yükseköğretim düzeyine gidildikçe ölçek puan ortalamalarının azaldığı görülmektedir. Bu durum, katılımcıların öğrenim düzeyi arttıkça psikososyal gelişim dönemleri kazanımlarının arttığını göstermektedir. Nitekim, bu farklılığın anlamlılığı için yapılan test sonucunda (Tablo 4.12.) güven alt boyutunda farkın anlamlı olduğu bulunmuş, farkın anlamlılığının ise lise ile yükseköğretim düzeyi arasında olduğu belirlenmiştir. Bu durum, savaş nedeniyle göç eden bireylerin öğrenim düzeylerinin arttıkça, katıldıkları eğitim ortamlarında sosyal ilişkilerinin güçlenmesiyle birlikte kültürel ve sosyal uyumlarının desteklenmesiyle açıklanabilir. Bu sayede dünyanın iyi bir yer olduğuna dair inançlarının güçlenmesi ve umut duygularının artmasının desteklendiği düşünülmektedir. Eğitim ortamlarının, bireylerin kendilerini ifade etmelerini ve yapabilirliklerini destekleyen ortamlar olarak bireylerin özerklik ve irade duygularının desteklenebileceği düşünülmüştür. Bu nedenle, öğrenim düzeyine göre özerklik puanında anlamlı bir farkın meydana gelip gelmediği incelenmiştir. Tablo 4.12.'de özerklik puanlarında öğrenim düzeyinin arttıkça özerklik alt boyutu puanlarında bir azalma olduğu görülmektedir. Bu durum, öğrenim düzeyi arttıkça bireylerin özerkliklerinin daha olumlu/yüksek olduğunu gösterse de yapılan test sonucunda ölçek puanları arasındaki bu farkın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 4.12.). Katılımcıların öğrenim düzeylerine göre girişimcilik puanı ortalamaları incelendiğinde, Tablo 4.11.'de katılımcıların öğrenim düzeyi arttıkça ölçek puanlarının düştüğü, yani özerkliklerinin daha olumlu/yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı araştırılmış, katılımcıların özerklik puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 4.12.). Öğrenim düzeyi arttıkça katılımcıların çalışkanlık alt boyutu puan ortalamalarının azaldığı tespit edilmiştir. Bu durum, öğrenim düzeyi arttıkça savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden bireylerin psikososyal gelişimlerinde çalışkanlıklarının

daha olumlu/yüksek olduğunu göstermektedir. Fakat, bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Eğitim ortamları sosyal ilişkilerin arttığı ve çevrenin genişlediği, aynı zamanda toplumsal kural ve kabullerin öğrenildiği birimler olarak kimlik gelişimi için önemli görülmüş ve bu nedenle bu çalışmada, bireylerin öğrenim düzeyine göre EPGDÖ kimlik alt boyutu puan ortalamaları incelenmiştir. Öğrenim düzeyi arttıkça katılımcıların kimlik puanı ortalamalarının düştüğü görülmektedir. Bu durum, öğrenim düzeyi arttıkça bireylerin kimlik gelişimlerinin daha olumlu/yüksek olduğunu ortaya koysa da bu değişimin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı ortaya konmuştur. Anlamlı farklar olmasa da bu çalışmada, öğrenim düzeyi arttıkça tüm alt boyutlarda psikososyal gelişim özelliklerinin daha olumlu/yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum; eğitim ortamlarının bireylerin dil öğrenmelerini, sosyal ilişkiler kurmalarını, kültüre adaptasyonlarını, sosyal destek ihtiyaçlarını sağlamaları ve böylece sosyal ve kültürel uyumu desteklemeleriyle açıklanabilir. Ataca ve Berry(104), Kanada’da yaşayan 200 Türk göçmen ile yürüttükleri çalışmada; eğitim düzeyi ve gelire birlikte sosyal-kültürel uyumun da arttığı sonucuna ulaşmaları, bu çalışmaya ait bulguları desteklemektedir. Saygın ve Hasta(84) da eğitimi azınlıktaki bireylerin içinde buldukları toplumun dilini öğrenmelerine katkı sağlayan, gelirlerinin artmasına katkı sağlayan bir etken olarak görmekte ve onların sosyal-kültürel ve psikolojik uyumlarını arttırdığını vurgulamaktadır.

Çocukların gelişiminin desteklenmesinde ebeveynlerin rolü önemli görülmektedir. Türkiye’de yaşayan Suriyeli annelerin çocuk eğitimi yeterlik düzeylerini araştıran Emre ve arkadaşları(105) çocuğu tanıma ve çocuğu yönlendirme ölçek alt boyutlarında annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu doğrultuda, ebeveynin çocuğa bakım vermesinin temel güven duygusunun kazanımı üzerinde etkisinin önemi düşünülerek, bu çalışmada, savaş nedeniyle göç eden gençlerin psikososyal gelişimlerinin ebeveynlerinin öğrenim düzeylerine göre ne derece farklılaştığı araştırılmıştır. Annenin öğrenim düzeyine göre psikososyal gelişimin incelenmesi için yapılan tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) (Tablo 4.14.) ve babanın öğrenim düzeyine göre psikososyal gelişimin incelenmesi için yapılan Kruskal-Wallis testi (Tablo 4.16.) sonuçlarında ebeveynlerin öğrenim düzeyine göre EPGDÖ puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir. Bireylerin özerkliklerinin gelişmesinde ebeveynlerin tutum ve

davranışları, çocuklarını desteklemeleri ve onlarla işbirliği yapmaları önemlidir. Bu durum ebeveynin içinde bulunduğu sosyal ve kültürel koşullar ile ilişkilidir.(15) Bu nedenle ebeveynlerin öğrenim düzeyine göre bireylerin özerklik puanlarının farklılık gösterip göstermeyeceği incelenmiştir. Annenin öğrenim düzeyine göre ve babanın öğrenim düzeyine göre özerklik gelişimi incelenmiş ve ebeveynlerin öğrenim düzeyine göre katılımcıların EPGDÖ özerklik puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir. Bunun yanında, annenin okuma yazma bilmediği durumda katılımcıların özerklik puanlarının diğer öğrenim düzeylerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 4.13.). Bu durum, Türkiye'ye savaş nedeniyle göç eden bireylerden annesi okuma yazma bilmeyenlerin diğer öğrenim düzeyinde olanlarla kıyaslandığında görece daha düşük/olumsuz özerklik gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Ebeveynlerinin öğrenim düzeyine göre katılımcıların özerklik puanları incelendiğinde, babaların öğrenim düzeylerinde okuma yazma bilmeyen grubun en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (Tablo 4.15.). Bu nedenle, babaları okuma yazma bilmeyen katılımcılar daha olumsuz/düşük girişimcilik özelliği göstermektedir. Annelerin öğrenim düzeylerine göre katılımcıların girişimcilik puanı ortalamaları için ve babaların öğrenim düzeyine göre katılımcıların girişimcilik puanı ortalamaları için yapılan analizler sonucunda, ebeveynlerin öğrenim düzeylerine göre katılımcıların girişimcilik puanlarının anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Ebeveynlerinin öğrenim düzeyine göre katılımcıların çalışkanlık puanı ortalamalarının belirli bir örüntü göstermediği görülmektedir. Fakat babaları okuma yazma bilmeyen katılımcıların puan ortalamalarının diğerlerinden daha yüksek olması dikkat çekicidir. Buna rağmen; hem annenin öğrenim düzeyine göre psikososyal gelişimin incelenmesi için hem de babanın öğrenim düzeyine göre psikososyal gelişimin incelenmesi için yapılan analizlerin sonuçlarında ebeveynlerin öğrenim düzeyine göre EPGDÖ çalışkanlık alt boyutu puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir. Ebeveynlerin tutum ve davranışlarının kimlik gelişimi üzerindeki etkisi önemli görüldüğünden, ebeveynlerin öğrenim düzeyine göre katılımcıların kimlik puanlarındaki değişimin anlamlılığı anne öğrenim düzeyi için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) (Tablo 4.14.), baba öğrenim düzeyi için Kruskal-Wallis Testi (Tablo 4.16.) ile incelenmiş; puanlar arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ölçek puanları ile ebeveynin öğrenim düzeyi arasında

hiçbir alt boyutta anlamlı bir ilişkinin bulunmuyor olmasının nedeni, ebeveynlerin sahip oldukları eğitimi içinde buldukları kültüre entegre edemiyor olmaları ve yaşadıkları dil problemi nedeniyle de bu eğitimi ifade edemiyor olmaları olarak düşünülebilir. Değer'in (100) Suriyeli okul öncesi çocuklarının sosyal duygusal uyum becerilerinin anne ve babanın eğitim düzeylerine göre farklılaşmadığı bulgusu mevcut çalışma ile benzerlik göstermektedir. Diğer yandan, çalışma bulguları ile çelişen sonuçlar da literatürde yer almaktadır. İstanbul'da 1658 lise öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada(106) öğrencilerin aile profilleri ve akademik başarıları göç bağlamında incelenmiştir. Çalışma sonucunda, ebeveynlerin öğrenim düzeyi arttıkça öğrencilerin akademik başarısının arttığı belirtilmiştir.

Savaş nedeniyle başka bir ülkeye göç eden bireylerin karşılaştıkları en büyük problemlerden biri dil problemidir.(20) Çünkü dilin bireylerin kendilerini ifade edebilmeleri, ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri ve uyum sağlayabilmeleri için gerekli ve önemli olduğu düşünülmektedir. Stewart ve arkadaşları(107) Kanada'daki Afrikalı mültecilerle, Kiselev ve arkadaşları(108) İsviçre'deki Suriyeli mültecilerle çalışmışlar, Panuganti ve arkadaşları(109) ise Amerikada'ki 2 Suriyeli kadın mülteci ile bir vaka çalışması yürütmüşlerdir. Bu üç çalışmada da mültecilerin yaşadıkları en önemli problemlerden birinin dil bilme problemi olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, ebeveynlerinin Türkçe bilme durumlarına göre bu çalışmanın konusu olan savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan gençlerin psikososyal gelişimlerinde herhangi bir farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Katılımcılardan anneleri Türkçe bilenlerin, bilmeyenlere göre daha düşük ölçek puanlarına sahip oldukları görülmektedir (Tablo 4.17.). Annelerin Türkçe bilme durumuna göre psikososyal gelişim dönemleri puanlarının incelendiği bağımsız örneklem t-testi sonucunda (Tablo 4.18.), tüm ölçek alt boyutlarındaki puanlar arasında görülen bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Bu durum, Türkçe bilen annelerin kültüre uyumlarının, sosyal ilişkilerin, çocuğu akademik ve sosyal anlamda desteklemelerine katkı sağladıkları ve bu nedenle psikososyal gelişim dönemleri kazanımlarının daha olumlu/yüksek olduğu şeklinde açıklanabilecektir. Yapılan analiz sonucunda babası Türkçe bilen katılımcıların ölçek puanlarının daha düşük olduğu görülmüş olsa da (Tablo 4.19.) babanın Türkçe bilme durumuna göre katılımcıların psikososyal gelişimlerinde anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 4.20.).

İstatistiksel açıdan anlamlı olmasa da babası Türkçe bilen bireylerin psikososyal gelişim dönemleri kazanımlarının bilenlere göre daha olumlu/yüksek olduğu görülmektedir. İçinde buldukları sosyal ve kültürel koşulların ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkilerini ve özerkliklerine etkileri(15) göz önünde bulundurularak ebeveynlerin Türkçe bilme durumlarına göre özerklik puanlarındaki farklılığın anlamlılığı incelenmiştir. Katılımcıların özerklik puanı ortalamalarının ebeveynlerinin Türkçe bilmemesi durumunda daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçla birlikte, ebeveyni Türkçe bilen katılımcıların daha özerk davranış gösterdiği söylenebilir. Ayrıca, yapılan bağımsız örneklem t-testleri sonucunda babaların Türkçe bilme durumuna göre katılımcıların özerklik puanları anlamlı şekilde farklılaşmazken, annenin Türkçe bilme durumuna göre özerklik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmüştür. Bu nedenle, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş ve annesi Türkçe bilen bireylerin bilmeyenlere göre daha olumlu/yüksek özerklik gösterdikleri görülmektedir. Ebeveynlerinin Türkçe bilme durumlarına göre girişimcilik puanlarındaki değişimi incelendiğinde; babaları Türkçe bilen katılımcıların ölçek puanlarının bilmeyenlere göre daha düşük olduğu görülmüş ve daha olumlu/yüksek girişimcilik gösterdikleri görülmüş olsa da babaların Türkçe bilme durumlarına göre katılımcıların girişimcilik puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür. Diğer yandan; anneleri Türkçe bilen katılımcıların puan ortalamaları daha düşüktür ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda, annenin Türkçe biliyor olmasının Türkiye'ye savaş nedeniyle göç eden gençlerin girişimciliklerinin daha olumlu/yüksek olması ile ilişkili olduğu söylenebilir. Anneleri Türkçe bilen katılımcıların bilmeyenlerden, babaları Türkçe bilen katılımcıların bilmeyenlerden daha düşük çalışkanlık puanına sahip olmaları; ebeveynin Türkçe bilmesinin savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden bireylerin daha olumlu/yüksek çalışkanlık göstermeleriyle ilişkili olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Yapılan anlamlılık testlerinde babaların Türkçe bilmelerine göre çalışkanlık puanları arasındaki farklılığın anlamlı olmadığı; annelerin Türkçe bilme durumuna göre ise bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Ebeveynlerin yaşadıkları ülkenin dilini biliyor olmaları hem çocukların toplumsal uyumunu desteklemeleri hem de sosyal ilişkilerini kuvvetlendirmeleri açısından önemli olduğu; böylece çocuklarının topluma uyumu ve

kimlik gelişimine katkı sağlayabilmelerinin kolaylaşacağı düşünülebilir. Bu nedenle savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden bireylerin ebeveynlerinin Türkçe bilme durumuna göre EPGDÖ kimlik alt boyutu puanları değerlendirilmiştir. Her iki ebeveyn grubunda da Türkçe bilen ebeveyni olan katılımcıların Türkçe bilmeyen ebeveyni olanlara göre daha düşük ortalama puanlara sahip oldukları görülmüştür. Bu nedenle ebeveynleri Türkçe bilen bireylerin kimlik gelişimlerinin daha olumlu/yüksek olduğu söylenebilir. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını tespit etmek amacıyla yapılan analizlerde babaların Türkçe bilme durumuna göre puanlar arasındaki farkın anlamlı olmadığı; annenin Türkçe bilme durumuna göre kimlik puanları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bu sonuçlar ışığında; Türkiye'ye savaş nedeniyle göç eden bireylerin psikososyal gelişimlerinin babalarının Türkçe bilme durumuna göre farklılaşmadığı, annelerin Türkçe bilme durumuna göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu durum, annelerin çocukluk döneminde çocuklarının büyüme ve gelişimiyle daha çok ilgili olmaları, sosyal iletişimlerinin daha güçlü olmaları; babaların ise daha çok dışarıda bulunmaları ve ailenin ekonomik işleyişiyle ilgileniyor olmaları, bu nedenle çocukların anne ile geçirdikleri zaman diliminin daha fazla olmasından kaynaklanıyor olabilir. Mevcut çalışma bulgularının aksine Değer'in(100) çalışmasında hem anne hem de babanın Türkçe seviyesi ile çocuklarının sosyal duygusal uyum becerileri arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Bu konuda, Rah ve arkadaşları(110) çalışmalarında, mülteci ebeveynlerin dildeki yetersizlikleri nedeniyle çocuklarına akademik destek sağlayamadıklarını belirtmişlerdir. İlgili olarak, Mersin'de ilkokul öğrencisi 10 Suriyeli veli ile görüşen Tümkaya ve Çopur(111) çalışmalarında, Türkçe bilmemelerinin bu velilerin eğitime katılımlarını engelleyen etmenlerden biri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Masgorat ve Ward(112) ile Ataca ve Berry(104) de içinde buldukları toplumun dilini bilen azınlık grubuna dahil bireylerin sosyo-kültürel uyumlarının daha iyi olduğunu, dil bilmemenin toplumla kaynaşmayı engelleyen bir unsur olduğunu belirtmiş olmaları mevcut çalışma bulgularını desteklemektedir.

Savaş nedeniyle göç eden bireyler yurtlarından olmakta, evlerini ve işlerini kaybetmektedirler. Başka bir ülkeye yerleştiklerinde de ekonomik problemler baş göstermektedir. Bu durum, bu bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarını dahi zorlaştırabilmektedir.(20) Bu nedenle, gelir düzeyine göre bu bireylerin psikososyal

gelişimlerinde farklılıklar olabileceği düşünülmüş ve bu durum mevcut çalışmanın araştırma sorularından biri olmuştur. Yapılan analiz sonucunda gelir düzeyine göre bireylerin EPGDÖ puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmadığı gözlenmiştir. Bununla birlikte, tüm alt boyutlarda en düşük ortalama puanların 6000 TL üzerinde geliri olan katılımcılara ait olması, gelirin yüksek olmasının psikososyal gelişim dönemleri kazanımlarının görece daha yüksek/olumlu olabileceğini göstermektedir. Bu durumun, ihtiyaçların karşılanmasıyla artan refahın bireylerin sosyal uyumunu kolaylaştırdığı düşünülebilir. Gelir düzeyi, ebeveynlerin içinde bulunduğu sosyoekonomik durumu etkilediği için ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşimleri üzerinde etkili olabileceği düşünülmüştür. Gelir arttıkça özerklik alt boyutu puanı ortalamalarının azaldığı gözlenmiştir (Tablo 4.21.). Bununla birlikte, gelir düzeyine göre EPGDÖ özerklik puanı ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını görmek amacıyla yapılan analiz sonucunda gelir düzeyine göre bireylerin EPGDÖ puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 4.22.). Bu durum; gelir düzeyi arttıkça bu bireylerin özerklik kazanımlarının daha olumlu/yüksek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların girişimcilik puanlarının geliri 1000 TL altında olanlar için en yüksek, 6000 TL üzerinde olanlar içinse en düşük olduğu görülmüştür. Bu durum, bireylerin gelir düzeyinin yüksek olması durumunda daha olumlu/yüksek girişimcilik, gelir düzeyinin düşük olması durumunda ise daha olumsuz/yüksek girişimcilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Fakat, yapılan analiz sonucunda ölçek puanları arasındaki bu farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Tablo 4.21.'de, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden bireylerin çalışkanlık puanlarının geliri 1000 TL altında olanlar için en yüksek, 6000 TL üzerinde olanlar içinse en düşük olduğu görülse de; yapılan analiz sonucunda (Tablo 4.22.) katılımcıların çalışkanlık puanı ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin içinde buldukları sosyoekonomik durumun, onların yöneldikleri sosyal etkinlikleri ve sosyal seçimlerini etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu durumun aynı zamanda kimlik gelişimiyle de ilişkili olabileceği düşünülmüş ve savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden bireylerin kimlik gelişimlerinin gelir düzeyine göre ne ölçüde farklılaştığı bu çalışmanın araştırma konularından biri olmuştur. Tablo 4.21.'de bireylerin EPGDÖ kimlik alt boyutu puan ortalamalarının gelir düzeyi arttıkça ters orantılı olarak azaldığı görülmektedir. Bu nedenle, savaş nedeniyle göç

eden bireylerin gelir düzeyleri ile kimlik gelişimleri arasında ters orantı olduğu, gelir düzeyleri arttıkça daha olumlu/yüksek kimlik gelişimi özellikleri gösterdikleri söylenebilir. Fakat puanlardaki bu değişimin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı yapılan analiz sonucunda ortaya konmuştur (Tablo 4.22.). Gelir düzeyi ile gençlerin EPGDÖ puanları arasında hiçbir alt boyutta anlamlı bir ilişki bulunmaması durumu, zorlu koşullardan kurtulmuş olan bu bireylerin Türkiye’de içinde buldukları koşulların daha yaşanılabilir olduğunu düşünmelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Değer’in(100) okul öncesindeki Suriyeli çocuklarla çalıştığı yüksek lisans tezinde gelir düzeyi ile çocukların sosyal duygusal uyum becerileri arasında herhangi bir ilişki bulunmamış olması sonucu bu çalışma ile benzerlik göstermektedir. Diğer yandan; Ataca ve Berry(104) Kanada’da yaşayan Türklerin sosyokültürel, psikososyal ve evlilik uyumlarını inceledikleri çalışmada sosyal-kültürel uyumun gelir düzeyiyle paralel olarak arttığını belirtmiştir. Bu görüşü destekleyen ve mevcut araştırma bulgularıyla çelişen çalışmalar alanyazında yer almaktadır. Saklan(113), 35 öğretmen ve 42 Suriyeli öğrenciyle yürüttüğü nitel çalışma sonucunda ekonomik sorunların bu öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları önemli sorunlardan biri olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, alanyazında gelir düzeyi azaldıkça bireylerin benlik saygılarının azaldığını(114), gelir düzeyi azaldıkça problem çözme becerilerinin azaldığını(115), gelir algısı arttıkça akademik başarının arttığını(106), gelir algısı azaldıkça sosyal anksiyetenin arttığını(97) ortaya koyan çalışmalar yer almaktadır.

Savaş nedeniyle göç eden bireylerin en büyük problemlerinin yaşam alanlarını terk ettikten sonra yeni bir çevreye, kültüre ve yeni yaşam koşullarına uyum sağlamak olduğu bilinmektedir. Özellikle dillerini bilmedikleri bir ortamda sosyal yaşamlarını sürdürmenin zorluğundan bahsedilmiştir.(20, 84) Gülerce ve Çorlu(116) da Suriyeli üniversite öğrencileri yürütmüş oldukları nitel çalışmada önyargılar, dil problemi ve ötekileştirme gibi sorunların toplumsal etkileşimin yeterince güçlü olmamasının sebebi olarak yorumlamışlardır. Almanya’da yaşayan Suriyeli mültecilerle çalışan Vianzminsky ve arkadaşları(117) da benzer şekilde; dil becerilerindeki eksikliğin bireylerin algıladıkları ayrımcılık düzeyiyle ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumda; bireylerin dillerini ve kültürlerini bilmedikleri bireylerle iletişim ve sosyal ilişki kurmanın zor olduğu; bu nedenle de psikososyal gelişimlerinin etkilenebileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda; savaş nedeniyle göç eden bireylerin başka uyruktan

bireylerle sosyal ilişkilerinin düzeyine göre psikososyal gelişim dönemleri kazanımlarının farklılaşp farklılaşmadığı merak konusu olmuş ve bu çalışmada bu soruya yanıt aranmaya çalışılmıştır. Araştırma verileri incelendiğinde; başka uyruktan bireylerle görüşmediğini bildiren katılımcıların en yüksek, başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkilerinin iyi olduğunu bildiren katılımcıların ise en düşük ortalama ölçek puanlarına sahip oldukları görülmüştür (Tablo 4.23.). Yapılan analiz sonucunda ise başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki düzeylerine göre ortalama puanlar arasındaki bu farkların istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 4.24.). Bu durum, sosyal ilişkilerin güçlendikçe bireyin içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevreye uyumunun kolaylaşması ve hissettiği aidiyetin artmasıyla açıklanabilir. Güven alt boyutu için başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri ortalama olan ve iyi olan gruplar ile başka uyruktan bireylerle görüşmeyen katılımcılar ile başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri iyi olan katılımcılar arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür. Bu durum, sosyal ilişkileri kuvvetlendikçe bireylerin dünyanın daha güvenilir bir yer olduğu inançlarının ve özgüvenlerinin de güçlendiği şeklinde yorumlanabilir. Bireyin kendini güvende hissetmesi için çevresindeki insanlara da güvenmesi, sağlıklı ilişkiler kurması beklenmektedir. Bu nedenle bu sonucun beklenebilir olduğu söylenebilir. Sosyal ilişkiler, bireylerin kendilerini ifade edebilmeleri ve yeterliliklerini destekleyecek ortam oluşturmaları açısından önemli görülmektedir. Bu doğrultuda, bu çalışmada, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden bireylerin özerklik puanlarının başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki kurma düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. En yüksek ortalama puanların başka uyruktan bireylerle görüşmediğini belirten katılımcılara, en düşük ortalama puanların ise sosyal ilişki düzeyleri iyi olan katılımcılara ait olması; başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki düzeyleri daha iyi olan katılımcıların daha özerk olduklarını göstermektedir. Yapılan analiz sonucunda bu farklılık anlamlı görülmüştür. Bu anlamlılığın başka uyruktan bireylerle görüşmeyen ve sosyal ilişkileri kötü olan katılımcılar arasında; sosyal ilişkilerini ortalama ve iyi olarak nitelendiren katılımcılar arasında; başka uyruktan bireylerle görüşmeyen katılımcılar ve başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri iyi olan katılımcılar arasında olduğu bulunmuştur. Bu durum, sosyal ilişkileri güçlenen gençlerin kendilerine güvenlerinin de artması ve bu durumun onların irade duygularını geliştirerek daha özerk bireyler olmalarına katkı

sunduğu şekilde yorumlanabilir. Başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki kurma durumuna göre katılımcıların girişimcilik puanlarının görüşmüyor grubundan iyi gruba doğru gidildikçe azaldığı görülmektedir (Tablo 4.23.). Bu verilere göre, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden bireylerin başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki düzeyleri arttıkça, girişimciliklerinin de daha olumlu/yüksek olduğu söylenebilir. Nitekim, yapılan anlamlılık testi sonucunda da bu farkın anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 4.24.). Bu anlamlı farkın ise başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri iyi olan katılımcılar ile başka uyruktan bireylerle görüşmeyen, sosyal ilişkilerinin kötü olduğunu bildiren ve sosyal ilişkilerinin ortalama olduğunu bildiren katılımcılar arasında olduğu bulunmuştur. Sosyal ilişkilerin güçlenmesinin bireylerin hissettikleri sosyal desteği arttıracak ve böylece bu gençlerin girişimcilik özelliklerinin desteklenmiş olabileceği bu durumun nedeni olarak düşünülebilir. Savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden bireylerin başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki düzeylerine göre çalışkanlık puanları incelenmiş; en yüksek ortalamalara sahip bireylerin başka uyruktan bireylerle görüşmediği, en düşük ortalamalara sahip bireylerin ise sosyal ilişkilerinin iyi olduğunu belirttikleri görülmüştür. Anlamlılık testi sonucunda (Tablo 4.24.) bu puanlar arasındaki farklılıkların anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farkların ise; başka uyruktan bireylerle görüşmeyen ve sosyal ilişkileri ortalama olan katılımcılar arasında; sosyal ilişkileri ortalama ve iyi olan katılımcılar arasında; başka uyruktan bireylerle görüşmeyen ve sosyal ilişkileri iyi olan katılımcılar arasında olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle; başka uyruktan bireylerle görüşmeyen, ya da sosyal ilişkileri ortalama olan katılımcıların, başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri iyi olan katılımcılardan daha olumsuz/düşük çalışkanlık gösterdikleri söylenebilir. Sosyal ilişkileri daha güçlü olan gençlerin, kendilerine güvenlerinin desteklenmesi, sosyal uyumlarının ve sosyal desteklerinin artmasıyla birlikte daha yeterli hissetmelerine katkı sunmuş olabileceği düşünülmektedir. Kimlik gelişiminin bireyin topluma uyum sağlaması ve aidiyet hissetmesiyle ilişkili olduğu Erikson'un kuramında vurgulanmıştır.(15) Bu bilgiden yola çıkılarak, savaş nedeniyle ülkesini değiştirmiş olan bireylerin sosyal ilişki düzeylerinin onların kimlik gelişimleriyle ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Bu kapsamda, katılımcıların EPGDÖ kimlik alt boyutu puanlarının onların başka uyruktan bireylerle kurdukları sosyal ilişki düzeyine göre ne ölçüde farklılaştığı

araştırılmıştır. Bireylerin başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri arttıkça kimlik alt boyutu puan ortalamalarının düştüğü Tablo 4.23.'te yer almaktadır. Bu durum, savaş nedeniyle göç eden bireylerin başka uyruktan bireylerle sosyal ilişki düzeyi arttıkça kimlik gelişimlerinin daha olumlu/yüksek olacağını göstermektedir. Yapılan analizde bu puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuş; bu anlamlı farkın ise başka uyruktan bireylerle görüşmeyen katılımcılar ile başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri iyi olan katılımcılar arasında olduğu tespit edilmiştir. Sosyal ilişkilerin güçlenmesinin bireylerin hissettikleri sosyal desteği arttıracak ve böylece bu gençlerin girişimcilik özelliklerinin desteklenmiş olabileceği bu durumun nedeni olarak düşünülebilir. Yağcı'nın(97), 12-18 yaşlarındaki geçici sığınma statüsündeki Suriyeli göçmen çocuklarla yürüttüğü çalışmada sosyal ayrımcılığa uğrayan çocukların uğramayan çocuklardan daha fazla sosyal anksiyete taşıdığı bulgusuna ulaşılması çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Ward ve Rana-Deuba(118), Nepal'de yaşayan 104 yabancı ile yürüttükleri çalışmada kendi grup üyeleriyle daha fazla iletişim halinde olan bireylerin ev sahibi bireylerle daha az yakınlık kurdukları ve daha fazla sosyo-kültürel uyum problemi yaşadıkları sonucuna ulaşmışlardır. 23 farklı ülkede ikamet eden Yeni Zelanda Amerikan Saha Servisi öğrencisi ile çalışan Ward ve Kennedy(119) ise ev sahibi bireylerle kurulan yakınlık ve etkileşimleri arttıkça, yabancı bireylerin sosyo-kültürel uyumlarının arttığını ortaya koymuşlardır. Bu çalışmaların sonuçları ile mevcut çalışma bulgularının paralel olduğu görülmektedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde; savaş nedeniyle Türkiye'ye göç etmiş olan 18-20 yaşlarındaki Türkçe bilen gençlerin psikososyal gelişimlerini Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı çerçevesinde, bütüncül olarak değerlendirilmeyi ve çeşitli demografik değişkenlerle (cinsiyet, Türkiye'de bulunma süresi, öğrenim düzeyleri, ebeveynlerin öğrenim düzeyleri, ebeveynlerin Türkçe bilme durumu, gelir düzeyleri, farklı uyruktan olan bireylerle sosyal ilişki kurma durumu) ilişkilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiş olan bu çalışmanın sonuçları ve çalışma sonuçlarına yönelik öneriler yer almaktadır. Çalışma sonuçları derlenerek aşağıda sunulmuştur:

- Güven, Özerklik, Girişimcilik, Çalışkanlık ve Kimlik olmak üzere tüm alt boyutlarda kadınlar erkeklerden daha düşük EPGDÖ puanlarına sahiptir. Fakat cinsiyete göre katılımcıların EPGDÖ Güven alt boyutu puan ortalamaları, Özerklik alt boyutu puan ortalamaları, Girişimcilik alt boyutu puan ortalamaları, Çalışkanlık alt boyutu puan ortalamaları ve Kimlik alt boyutu puan ortalamaları arasındaki farkların anlamlı olmadığı görülmüştür.
- Türkiye'de bulunma süresine göre katılımcıların EPGDÖ Güven alt boyutu puan ortalamaları, Özerklik alt boyutu puan ortalamaları, Girişimcilik alt boyutu puan ortalamaları, Çalışkanlık alt boyutu puan ortalamaları ve Kimlik alt boyutu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.
- Katılımcıların öğrenim düzeyi arttıkça Güven, Özerklik, Girişimcilik, Çalışkanlık ve Kimlik olmak üzere tüm alt boyutlarda EPGDÖ puan ortalamalarının azaldığı görülmektedir. Öğrenim düzeyine göre katılımcıların EPGDÖ Özerklik alt boyutu puan ortalamaları, Girişimcilik alt boyutu puan ortalamaları, Çalışkanlık alt boyutu puan ortalamaları ve Kimlik alt boyutu puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Güven alt boyutunda ise yükseköğretim öğrenim düzeyine sahip bireylerin lise öğrenim düzeyine sahip bireylerden daha yüksek ortalama puana sahip olmalarının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür.
- Annelerinin öğrenim düzeyine göre katılımcıların EPGDÖ Güven alt boyutu puan ortalamaları, Özerklik alt boyutu puan ortalamaları, Girişimcilik alt boyutu

puan ortalamaları, Çalışkanlık alt boyutu puan ortalamaları ve Kimlik alt boyutu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Katılımcıların EPGDÖ Güven alt boyutu puan ortalamaları, Özerklik alt boyutu puan ortalamaları, Girişimcilik alt boyutu puan ortalamaları, Çalışkanlık alt boyutu puan ortalamaları ve Kimlik alt boyutu puan ortalamaları arasında babalarının öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.
- Güven, Özerklik, Girişimcilik, Çalışkanlık ve Kimlik olmak üzere tüm alt boyutlarda annesi Türkçe bilen katılımcıların bilmeyenlerden daha düşük ölçek puanlarına sahip olduğu görülmüştür. Annelerinin Türkçe bilme durumuna göre katılımcıların EPGDÖ Güven alt boyutu puan ortalamaları, Özerklik alt boyutu puan ortalamaları, Girişimcilik alt boyutu puan ortalamaları, Çalışkanlık alt boyutu puan ortalamaları ve Kimlik alt boyutu puan ortalamaları arasındaki farkların anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. EPGDÖ tüm alt boyutlarında annesi Türkçe bilen bireylerin puanlarının annesi Türkçe bilmeyen katılımcılardan daha düşük puana sahip olmaları istatistiksel olarak anlamlıdır.
- Babası Türkçe bilen katılımcıların bilmeyenlerden Güven, Özerklik, Girişimcilik, Çalışkanlık ve Kimlik olmak üzere tüm alt boyutlarda daha düşük ölçek puanlarına sahip olduğu görülmüştür. Fakat babalarının Türkçe bilme durumuna göre katılımcıların EPGDÖ Güven alt boyutu puan ortalamaları, Özerklik alt boyutu puan ortalamaları, Girişimcilik alt boyutu puan ortalamaları, Çalışkanlık alt boyutu puan ortalamaları ve Kimlik alt boyutu puan ortalamaları arasındaki farkların anlamlı olmadığı saptanmıştır.
- Gelir düzeyine göre katılımcıların EPGDÖ Güven alt boyutu puan ortalamaları, Özerklik alt boyutu puan ortalamaları, Girişimcilik alt boyutu puan ortalamaları, Çalışkanlık alt boyutu puan ortalamaları ve Kimlik alt boyutu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
- Sosyal ilişki düzeyine göre katılımcıların EPGDÖ Güven alt boyutu puan ortalamaları, Özerklik alt boyutu puan ortalamaları, Girişimcilik alt boyutu puan ortalamaları, Çalışkanlık alt boyutu puan ortalamaları ve Kimlik alt boyutu puan ortalamaları arasındaki farkların anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan anlamlılık testleri sonucunda Güven alt boyutunda başka uyruktan bireylerle görüşmeyen ve başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri iyi olan bireyler

arasındaki, başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri ortalama olan ve başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri iyi olan bireyler arasındaki farkın anlamlı olduğu; Özerklik alt boyutunda başka uyruktan bireylerle görüşmeyen ve başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri kötü olan bireyler arasındaki, başka uyruktan bireylerle görüşmeyen ve başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri iyi olan bireyler arasındaki, başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri ortalama olan ve iyi olan bireyler arasındaki farkın anlamlı olduğu farkın anlamlı olduğu; Girişimcilik alt boyutunda başka uyruktan bireylerle görüşmeyen ve başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri iyi olan bireyler arasındaki, başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri kötü olan ve başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri iyi olan bireyler arasındaki, başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri ortalama olan ve iyi olan bireyler arasındaki farkın anlamlı olduğu farkın anlamlı olduğu; Çalışkanlık alt boyutunda başka uyruktan bireylerle görüşmeyen ve başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri ortalama olan bireyler arasındaki, başka uyruktan bireylerle görüşmeyen ve başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri iyi olan bireyler arasındaki, başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri ortalama olan ve iyi olan bireyler arasındaki farkın anlamlı olduğu farkın anlamlı olduğu; Kimlik alt boyutunda ise başka uyruktan bireylerle görüşmeyen ve başka uyruktan bireylerle sosyal ilişkileri iyi olan bireyler arasındaki ortalama puan farklarının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Aşağıda, çalışma sonuçlarına ilişkin öneriler yer almaktadır:

- Savaş nedeniyle göç eden bireylerin dil bilmiyor olmaları, eğitimlerinin Türkiye’de denkliğinin olmaması gibi nedenler, onların Türkiye’de iş bulamamalarına ya da çok düşük ücretlerle çalışmalarına neden olmaktadır. Bu durum bu bireylerin ve çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamalarını, eğitime katılımlarını zorlaştırdığı; sosyokültürel uyumlarını olumsuz olarak etkilediği alanyazında yer almaktadır. Bu çalışmada gelir düzeyine göre EPGDÖ puanlarının anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmış olsa da katılımcıların yarısının açlık sınırının altında gelire sahip oldukları görülmektedir. Bu nedenle bu bireylerin iş gücüne katılmalarının desteklenmesi, maddi desteklerin sağlanmasının bu bireylerin sosyal uyumları ve psikososyal gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

- İçinde yaşanılan toplumun dilini biliyor olmanın bireyin sosyo-kültürel uyumunu arttırmakta; bireylerin eğitim faaliyetlerine katılımlarını, iş sahibi olmalarını desteklemekte ve kolaylaştırmaktadır. Bu çalışmada da annelerin Türkçe bilmesine göre katılımcıların EPGDÖ puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda; savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden bireylere ve ebeveynlerine Türkçe dilinin öğretilmesi önemli görölmektedir.
- Savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden gençlerin ebeveynlerinin Türkçe bilmiyor olmaları, ekonomik güçlükler yaşamaları, dışlanma ve ötekileştirilmeye maruz kalmaları gibi nedenlerle eğitim-öğretim yaşantıları olumsuz etkilenebilmektedir. Çalışma sonucunda katılımcıların öğrenim düzeylerine göre EPGDÖ güven alt boyutu puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı görölmektedir. Savaş nedeniyle göç eden gençlerin topluma uyumlarını arttırmak, iş sahibi olmalarına katkı sağlamak; kendilerine ve dünyaya güven duymalarını, daha özerk ve girişken bireyler olabilmelerini, alışkanlıklarını ve olumlu kimlik gelişimlerini desteklemek için onların eğitime katılımlarının desteklenmesi önemli görölmektedir.
- Savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden bireylerin önyargılar, Türkçe dilini bilmiyor olmaları, ekonomik yetersizlikleri, akademik başarısızlıkları gibi nedenlerle dışlanmaya, ötekileştirilmeye, akran zorbalığına maruz kalmaları bu gençlerin psikososyal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Bu alışma ile katılımcıların başka bireylerle sosyal ilişki düzeylerine göre EPGDÖ puanlarının anlamlı şekilde farklılaştığı göröldüğünden; olumsuz yaşantıları önlemek amacıyla hem yerel halkın bilinleneceği hem de göç eden bireylerin topluma uyumunu ve refah içinde yaşamasını sağlayacağı sosyal destek çalışmalarının yapılmasının faydalı olabileceği düşünölmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin bu çocuklarla çalışabilme konusunda becerilerinin geliştirilmesinin desteklenmesi, çokkültürlü eğitime dair bilgi ve beceri eğitimlerine dahil edilmeleri önemli görölmektedir.
- Bu çalışmada, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden bireylerin psikososyal gelişimleri Türkçe bir ölçek ile değerlendirilmiştir. Onların anadillerindeki öleme araçları ile daha geniş kitlelere ulaşılabileceği, farklı öğrenim düzeylerinde ve farklı özelliklere sahip bireylerin de temsil edilmesinin sağlanabileceği düşünölmektedir.

7. KAYNAKÇA

1. Nurdoğan AK, Dur AİB, Öztürk M. Türkiye'nin mülteci sorunu ve Suriye krizinin mülteci sorununa etkileri. *İş ve Hayat*. 2016;2(4):217-38.
2. UNHCR. Mülteci ve göçmen? sözcük seçimleri önemlidir. Mart 2016. Erişim adresi: https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf. 2016.
3. Refugees UNHCR. UNHCR Turkey operational update, october 2021. United Nations High Commissioner for Refugees; 2021 3 Aralık 2021.
4. Özgöker U, Doğan G. Uluslararası göç ve mülteci krizi. İstanbul: Der Kitabevi; 2019.
5. Başkanlığı GPvPD. 2016 Türkiye göç raporu. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları; 2017.
6. Akıncı B, Nergiz A, Gedik E. Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 2015(2):58-83.
7. Göç terimleri sözlüğü. 2. ed. 2011. Göç terimleri sözlüğü.
8. Zulfiqar A Bhutta WJK, Bennett S. Children of war: urgent action is needed to save a generation. *The Lancet*. 2016;388:1275-6.
9. Lemonaki E, Leman P. Adolescent refugees. *The Encyclopedia of Child and Adolescent Development*. 2019:1-9.
10. Demircioğlu H. Kişilik gelişimi. In: Aral N, Temel F, editors. *Çocuk gelişimi*. Ankara: Hedef CS; 2018. p. 292-313.
11. Aral N, Kadan G. Sosyal gelişim. In: Aral N, Kadan G, editors. *Çocuk gelişimi*. Ankara: Hedef CS; 2018. p. 236-62.
12. Gözün Kahraman Ö. Vygotsky'nin sosyo-kültürel uşamı. In: Doğan Ö, editor. *Gelişim kuramları*. Ankara: Hedef CS; 2018. p. 110-24.
13. Kuşcu Ö. Ekolojik sistemler kuramı. In: Doğan Ö, editor. *Gelişim kuramları*. Ankara: Hedef CS; 2018. p. 198-207.
14. Murray JS. War and conflict: addressing the psychosocial needs of child refugees. *Journal of Early Childhood Teacher Education*. 2019;40(1):3-18.
15. Erikson E. *Childhood and society*. London: Imago Publishing; 1963.
16. Erikson E. *Identity: youth and crisis*. New York: Norton & Company; 1968.
17. Oral B, Cetinkaya F. Sosyolojik bir olgu olarak göç, tanımı, nedenleri ve göç kuramları. 2017.
18. Özdal B, Vardar Tufan E. Temel kavramlar ve olgular. In: Özdal B, editor. *Uluslararası göç ve nüfus hareketleri bağlamında Türkiye*. Bursa: DORA; 2018. p. 1-60.

19. Barışık S. Göç kavramı, tanımı ve türleri. In: Barışık S, editor. Küreselleşen dünyada fırsat eşitliği arayışında uluslararası göç ve Türkiye'nin Suriye deneyimi. Ankara: Gazi Kitabevi; 2020. p. 1-24.
20. Tufan Emimi F. Göç sonrası sorunların çözümünde sivil toplum stratejisi. Ankara: Ekin Yayınevi; 2018.
21. İskan kanunu. In: Sistemi TCCMB, editor.: Resmi Gazete; 2006.
22. Cenevre'de 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu. In: TBMM, editor. 1961.
23. Mültecilerin hukuk statüsüne ilişkin 1967 protokolü. In: Başkanlığı TCİBGİ, editor. 1968.
24. Süleyman Ekici GT. Göç ve İnsan. Birey ve Toplum. 2015;5(9).
25. Doğan A. Uluslararası göçün nedenleri. In: Barışık S, editor. Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi. Ankara: Gazi Kitabevi; 2020. p. 77-96.
26. Küçük B. BM: Küresel yerinden edilenlerin sayısı 82 milyonla rekor kırdı; Türkiye, ev sahipliğinde ilk sırada. Euronews [Internet]. 2021 15.06.2022. Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2021/06/18/bm-kuresel-yerinden-edilenlerin-say-s-82-milyonla-rekor-k-rd-turkiye-ev-sahipliginde-ilk-s>.
27. Geçici koruma: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı; 2022. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.
28. Geçici korumamız altındaki Suriyeliler: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>.
29. UNHCR. Türkiye'deki mülteciler ve sığınmacılar: UNHCR BM Mülteci Örgütü. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar> 15.06.2022.
30. Türkiye'deki Suriyeli sayısı mayıs 2022: Mülteciler Derneği; 2022. Erişim adresi: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>.
31. Küçük B. Hangi ülkede kaç Afgan mülteci var? Türkiye'de kaç Afgan göçmen yakalandı?. 2021. Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2021/08/21/hangi-ulkede-kac-afgan-multeci-var-turkiye-de-yakalanan-duzensiz-gocmenlerin-say-s-ne>.
32. Artan İ. Cinsel gelişim ve eğitim. In: Metin ENB, editor. Doğum öncesinden ergenliğe çocuk gelişimi. Ankara: Pegem Akademi; 2021. p. 227-60.
33. Miller PH. Theories of developmental psychology. 6 ed. UK: Worth Publishers; 2016.
34. Demircioğlu H. Sosyal duygusal gelişim. In: Baysal Metin EN, editor. Doğum öncesinden ergenliğe çocuk gelişimi. Ankara: Pegem Akademi; 2021. p. 163-94.
35. Arı R. Freud'un psikoseksüel gelişim kuramı. In: Doğan Ö, editor. Gelişim kuramları. Ankara: Hedef CS; 2018. p. 40-60.

36. Ocak Karabay Ş. Cinsel gelişim. In: Aral N, Temel F, editors. Çocuk gelişimi. Ankara: Hedef CS; 2020. p. 350-83.
37. Bee H, Boyd D. The developing child. 11 ed. UK: Pearson Education; 2007.
38. Santrock JW. Life-span development. 13 ed. New York: McGraw-Hill; 2011.
39. Berk LE. Infants and children prenatal through middle childhood. 7 ed. UK: Pearsın Education; 2012.
40. Eke K. Sosyal gelişim. In: Öğretir Özçelik AD, editor. Çocuk gelişimi. Ankara: Pegem Akademi; 2021. p. 133-56.
41. Doğan ÖAŞ, Esra. Büyüme ve gelişme. In: Baysal Metin EN, editor. Okul öncesinden ergenliğe çocuk gelişimi. Ankara: Pegem Akademi; 2021. p. 1-21.
42. Bandura A. Social learning theory. NYC: General Learning Press; 1971.
43. Kayılı G. Sosyal öğrenme kuramı. In: Doğan Ö, editor. Gelişim kuramları. Ankara: Hedef CS; 2018. p. 162-78.
44. Trawick-Smith J. Early childhood development: a multicultural perspetive. 5 ed. UK: Pearson Education; 2010.
45. Bronfenbrenner U. Ecology of the family as a contex for human development: research perspectives. *Developmental Psychology*. 1986;22(6):723-42.
46. Bronfenbrenner U. The ecology of human development: experiments by nature and design. UK: Harvard University Press; 1979.
47. Bronfenbrenner U. Ecological systems theory. In: Vasta R, editor. *Annals of child development-six theories of child development: revised formulations and current Issues*. UK: JAI Press; 1989. p. 1-103.
48. Özözen Danacı M. Erik Erikson'un psikososyal gelişim kuramı. In: Doğan Ö, editor. *Gelişim kuramları*. Ankara: Hedef CS; 2018. p. 62-81.
49. Selçuk Z. *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel; 2000.
50. Erikson E. *Identity and the life cycle*. USA: W. W. Norton &Company; 1979.
51. Burger JM. *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs; 2006.
52. Buchmüller T, Lembcke H, Busch J, Kumsta R, Leyendecker B. Exploring mental health status and syndrome patterns among young refugee children in Germany. *Frontiers in Psychiatry*. 2018;9:212.
53. Kira IA, Shuwiekh H, Rice K, Al Ibraheem B, Aljakoub J. A threatened identity: the mental health status of Syrian refugees in Egypt and its etiology. *Identity*. 2017;17(3):176-90.
54. Binay H. Suriye ve Irak'tan gelen savaş mağduru çocuk ve genç mültecilerde travma sonrası stres bozukluğu düzeyi: Hasan Kalyoncu Üniversitesi; 2016.
55. Gül M, Şaman Kaylı D. Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencilerinde sosyal dışlanma algısı üzerine nitel bir araştırma: Uşak Üniversitesi örneği. *Journal of Society & Social Work*. 2020;31(3).

56. Cengiz E. Suriyeli ortaokul öğrencilerinin psikososyal uyum sorunları ile demografik özellikler arasındaki ilişkinin incelenmesi: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2018.
57. Moinolnolki N, Han M. No child left behind: what about refugees? *Childhood Education*. 2017;93(1):3-9.
58. Uzun E, Mercan Bütün E. Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*. 2016;1(1).
59. Harunoğulları M. Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis örneği. *Göç Dergisi (GD)*. 2016;3(1):29-63.
60. Ekmen E, Koçak O, editors. Göçün Suriyeli ve Yemenli göçmenlerin aile yapıları üzerine etkileri. *Journal of Social Policy Conferences*; 2020.
61. Renner A, Jäckle D, Nagl M, Hoffmann R, Röhr S, Jung F, et al. Predictors of psychological distress in Syrian refugees with posttraumatic stress in Germany. *PloS one*. 2021;16(8):e0254406.
62. Ayas MT. Ankara'da geçici koruma statüsü altında yaşayan 18-72 ay arası Suriyeli çocukların gelişim düzeyinin değerlendirilmesi [Uzmanlık]: Hacettepe Üniversitesi; 2019.
63. Kaplan DH, Chacko E. Placing immigrant identities. *Journal of Cultural Geography*. 2015;32(1):129-38.
64. Sim A, Fazel M, Bowes L, Gardner F. Pathways linking war and displacement to parenting and child adjustment: A qualitative study with Syrian refugees in Lebanon. *Social Science & Medicine*. 2018;200:19-26.
65. Bilecik S. Akran görüşlerine göre mülteci çocukların sosyal becerileri üzerine nicel bir araştırma. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 2019;18(35):287-314.
66. Chica N, Acosta P. Psychosocial support to foster social cohesion between refugee and host communities in Jordan. *Intervention-Journal of Mental Health and Psychosocial Support in Conflict Affected Areas*. 2018;16(2):147-53.
67. Kardeş S. Mülteci çocukların psikososyal gelişimine yönelik program uyarlanması. (Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 2018.
68. Sümbüloğlu İK, Selma; Gulle, Buğra; Saillard, Elif; Koca, Erkan. Suriyeli çocukların okul ortamında sosyal içerilmesine ilişkin geliştirilmiş psikososyal destek programı: YanYana Projesi. In: Karakoç FY, Abacıgil F, Önde M, İnandı T, Koşan Z, editors. 3 ULUSLARARASI 21 ULUSAL HALK SAĞLIĞI KONGRESİ; 26-30 Kasım 2019; Antalya, Türkiye. 2019. p. 962-3.
69. Yohani S. Applying the ADAPT psychosocial model to war-affected children and adolescents. *Sage Open*. 2015;5(3):2158244015604189.
70. Saleh A. Who am I? Refugee adolescents' transformation and negotiation of identities at the cultural borders: Clemson University; 2018.

71. Groen SP, Richters AJ, Laban CJ, van Busschbach JT, Devillé WL. Cultural identity confusion and psychopathology: a mixed-methods study among refugees and asylum seekers in the Netherlands. *The Journal of nervous and mental disease*. 2019;207(3):162.
72. Hayes SW, Endale E. “Sometimes my mind, it has to analyze two things”: Identity development and adaptation for refugee and newcomer adolescents. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*. 2018;24(3):283.
73. Sönmez V, Alacapınar FG. Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık; 2019.
74. UNHCR. Turkey operational update november 2020. United Nations High Commissioner for Refugees; 2020.
75. Türkiye'deki Suriyeli sayısı aralık 2020. Erişim adresi: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi-aralik-2020/#:~:text=%C4%B0%C3%A7i%C5%9Fleri%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20taraf%C4%B1ndan%20yap%C4%B1lan%20a%C3%A7%C4%B1klamada,419%20bin%20oldu%C4%9Fu%20belirtildi.>
76. Christensen L, Johnson RB, Turner L. Research methods, design, and analysis. England: Pearson; 2015.
77. Arslan E, Arı R. Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama, güvenirlik ve geçerlik çalışması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2008(19):53-60.
78. Rosenthal DA, Gurney RM, Moore SM. From trust on intimacy: a new inventory for examining erikson's stages of psychosocial development. *Journal of Youth and Adolescence*. 1981;10(6):525-37.
79. Akbaş U, Koğar H. Nicel araştırmalarda kayıp veriler ve uç değerler. Ankara: Pegem Akademi; 2020.
80. Can A. SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi. 9. ed. Ankara: Pegem Akademi; 2020.
81. Alpar R. Spor, sağlık ve eğitim bilimlerinden örneklerle uygulamalı istatistik ve geçerlik-güvenirlik. 6. ed. Ankara: Detay Yayıncılık; 2020.
82. Fleming JS. Erikson's psychosocial developmental stages. 2004.
83. Kasım 2021 açlık ve yoksulluk sınırı. TÜRK-İŞ Haber Bülteni. 2021.
84. Saygın S, Hasta D. Göç, kültürleşme ve uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*. 2018;10(3):312-33.
85. Saçan S. Aydın halkının Suriyeli göçmenlere yönelik bakış açısının incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2017;1(1):28-38.
86. Güzel B, editor Yerel halkın Türkiye'de bulunan Suriyelilere yönelik tutumunun araştırılması: Kahramanmaraş örneği. *Journal of Social Policy Conferences*; 2021.

87. Karataş M. Türk yazılı basınında Suriyeli sığınmacılar ile halk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 2015(2):112-51.
88. Livberber T. Suriyeli sığınmacıların Türk basınında temsili: haberler üzerine eleştirel bir analiz. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2021;13(4):1003-28.
89. Diker NP, Karan O. Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları sosyal dışlanma ve geliştirdikleri direniş taktikleri: Ankara örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*. 2021;9(2):281-321.
90. Ersoy AF, Turan N. Sığınmacı ve göçmen öğrencilerde sosyal dışlanma ve çeteleşme. *Third Sector Social Economic Review*. 2019;54(2):828-40.
91. Stuart L, Lustig MD, M.P.H., Maryam Kia-Keating, ED.M., Wanda Grant Knight, PH.D., Paul Geltman MD, M.P.H., Heidi Ellis, PH.D., J. David Kinzie, M.D., Terence Keane, PH.D., Glenn N. Saxe MD. Review of child and adolescent refugee mental health. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 2014;43(1):24-36.
92. Veale A. Conflict-driven social change: the case of Syrian children and youth. *Current opinion in psychology*. 2020;35:114-8.
93. Arabacı Z, Hasgül E, Serpen A. Türkiye’de kadın göçmenlik ve göçün kadın sağlığı üzerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 2016;36:129-44.
94. Vedat Ceylan CA, Mehmet Yalçın, Esra Yalçın, Ercan Akın, Samet Köse. Suriyeli mülteci ve sığınmacıların çeşitli psikolojik faktörler açısından incelenmesi: Batman örnekleme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 2017;3(2):595-606.
95. Aburoomi RJ, Malak MZ. Evaluation of social phobia among Syrian refugees’ youth in Jordan. *Psychiatric Quarterly*. 2021;92(3):1175-85.
96. Gündoğan N. Türkiye’de yaşayan sığınmacı ve mültecilerin psikososyal gereksinimleri ve psikolojik belirtileri. (Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 2015.
97. Yağcı H. Geçici sığınmacı statüsündeki 12-18 yaş arasındaki Suriyeli Türkmen çocukların sosyal anksiyete açısından değerlendirilmesi. *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*. 2021;2(2):156-70.
98. Ward C, Kennedy A. The measurement of sociocultural adaptation. *International journal of intercultural relations*. 1999;23(4):659-77.
99. Yıldız N, Karagöl ET. Ankara’da öğrenim gören Suriyeli lisansüstü öğrencilerin çok kültürlülük ve kimlik bağlamında sosyal uyum algıları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 2022;33(1):41-68.
100. Değer ZK. Okul öncesi dönemdeki Suriyeli çocukların sosyal duygusal uyum becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 2019.
101. Ekinci D. Suriyeli lise öğrencilerinin algılanan sosyal destek ve aile işlevleri açısından psikolojik sağlamlık düzeylerinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi) Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2017.

102. de Wal Pastoor L. The mediational role of schools in supporting psychosocial transitions among unaccompanied young refugees upon resettlement in Norway. *International Journal of Educational Development*. 2015;41:245-54.
103. Kovinthan T. Learning and teaching with loss: meeting the needs of refugee children through narrative inquiry. *Diaspora, indigenous, and minority education*. 2016;10(3):141-55.
104. Ataca B, Berry JW. Psychological, sociocultural, and marital adaptation of Turkish immigrant couples in Canada. *International journal of psychology*. 2002;37(1):13-26.
105. Emre O, Ulutaş A, Ayanoğlu M, Kaçmaz C. Türkiye'de yaşayan göçmen Suriyeli annelerin çocuk eğitimi yeterliliği düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Scientific Educational Studies*.2019;3(2):74-90.
106. Hacıhafızoğlu Ö, Karairmak Ö, Öztabak M. Göç olgusu bağlamında lise öğrencilerinin aile profilleri ve akademik başarı durumları. *HAYEF Journal of Education*. 2015;12(2):81-97.
107. Stewart M, Dennis C-L, Kariwo M, Kushner KE, Letourneau N, Makumbe K, et al. Challenges faced by refugee new parents from Africa in Canada. *Journal of immigrant and minority health*. 2015;17(4):1146-56.
108. Kiselev N, Pfaltz M, Schick M, Bird M, Pernille H, Sijbrandij M, et al. Problems faced by Syrian refugees and asylum seekers in Switzerland. *Swiss medical weekly*. 2020;150:w20381.
109. Panuganti PL, Al-Hariri L, Toll E. Refugee resettlement: case studies of two Syrian women in Rhode Island. *Rhode Island Medical Journal*. 2021;104(8):43-6.
110. Rah Y, Choi S, Nguyễn TST. Building bridges between refugee parents and schools. *International Journal of Leadership in Education*. 2009;12(4):347-65.
111. Tümkaya S, Çopur E. Suriyeli ebeveynlerin ilkokulda aile katılımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*.18(39):348-81.
112. Masgoret A-M, Ward C. Culture learning approach to acculturation. *The Cambridge handbook of acculturation psychology*. 2006:58-77.
113. Saklan E, Karakütük K. Türkiye'deki Suriyeli eğitim çağı çocuklarının eğitim süreçleri üzerine bir çözümlenme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2022;18(1):51-76.
114. Karadağ G, Güner İ, Çuhadar D, Uçan Ö. Gaziantep Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin benlik saygıları. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 2008;3(7):29-42.
115. Eskicumalı A, Eroğlu E. Ailenin sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyleri ile çocukların problem çözme yetenekleri arasındaki ilişki. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2001;1:165-89.

116. Gülerce H, Çorlu R. Yükseköğretimdeki Suriyeli sığınmacı öğrenciler: uyum ve çatışma alanları. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2021(12):71-106.
117. Viazminsky A, Borho A, Morawa E, Schmitt GM, Erim Y. Perceived discrimination among Syrian refugees in Germany and its associations with mental health. *Global Public Health*. 2022:1-14.
118. Ward C, Rana-Deuba A. Home and host culture influences on sojourner adjustment. *International journal of intercultural relations*. 2000;24(3):291-306.
119. Ward C, Kennedy A. Psychological and socio-cultural adjustment during cross-cultural transitions: A comparison of secondary students overseas and at home. *International journal of psychology*. 1993;28(2):129-47.

8. EKLER

EK-1: Gönüllü Onam Formu

Sayın katılımcı,

Ülkelerindeki zorlu koşullar nedeniyle göç etmek durumunda kalan sığınmacı ve mülteci çocuk ve gençlerin çeşitli sosyal sorunlar yaşadıkları yapılan araştırmalarda yer almaktadır. Bu doğrultuda, sığınmacı ve mülteci gençlerin psikososyal gelişimleri ve demografik değişkenlerle olan ilişkisi araştırmaya değer görülmektedir.

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Bölümü'nde Doç. Dr. Zeynep ÇETİN danışmanlığında yürütülecek olan bu yüksek lisans tez çalışmasında, 18-20 yaş arasındaki Türkçe bilen sığınmacı ve mülteci gençlerin psikososyal gelişimleri çeşitli değişkenler açısından incelenecektir.

Doldurmanız beklenen formlar, araştırma için ihtiyaç duyulan bilgileri elde etmeye yöneliktir. Tüm maddelerin eksiksiz ve doğru bir şekilde doldurulması çalışma için büyük önem taşımaktadır. Çalışma kapsamında edinilen tüm bilgiler gizli tutulacak ve araştırmayı yürüten araştırmacılardan başka kişilerle paylaşılmayacak, araştırma amaçları dışında kullanılmayacaktır. Çalışmanın yapılması için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan izin alınmıştır.

Araştırmaya katılım tamamen isteğe bağlıdır. Araştırmanın herhangi bir aşamasında araştırmadan onayınızı çekme hakkına sahipsiniz. Aklınıza takılan herhangi bir soruyu verilen iletişim bilgilerinden araştırmacılara ulaşarak sorabilirsiniz. Lütfen, araştırmaya katılmayı onaylıyorsanız aşağıdaki 'Katılmayı onaylıyorum.' bölümünü, onaylamıyorsanız 'Katılmayı onaylamıyorum.' bölümünü işaretleyiniz. Verilen iletişim bilgilerinden araştırmacılara ulaşarak araştırma sonuçlarına dair bilgi edinebilirsiniz.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Doç. Dr. Zeynep ÇETİN

Hacettepe Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Çocuk Gelişimi Bölümü

Tel:

Mail:

Fatma KARADEMİR

Hacettepe Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Çocuk Gelişimi Bölümü

Tel:

Mail:

Lütfen aşağıdakilerden birini işaretleyin:

“18-20 yaşlarındaki sığınmacı ve mültecilerin psikososyal gelişim dönemlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi” konulu tez çalışmasına;

Katılmayı onaylıyorum

Katılmayı onaylamıyorum

EK-2: Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu

Sayın Katılımcı,

Katılacağınız çalışma, 18-20 yaşlarındaki sığınmacı ve mültecilerin psikososyal gelişim dönemlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlayan bir yüksek lisans tez çalışmasıdır.

Bu formda demografik bilgilerinizle ilgili sorular, diğer formda ise psikososyal gelişimin değerlendirilmesinde kullanılan Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği bulunmaktadır.

Lütfen bütün soruları eksiksiz ve doğru olarak yanıtlayınız. Anket formu isimsiz olarak doldurulacaktır, isminizi yazmanız istenmemektedir. Tez danışmanım ve benim dışımda hiç kimse verdiğiniz cevaplardan haberdar olmayacaktır. Bu çalışmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Fatma KARADEMİR

1. Doğum tarihiniz

2. Cinsiyetiniz

() Kadın () Erkek

3. Türkiye'ye hangi ülkeden göç ettiniz?

4. Türkiye'ye göç etme nedeniniz nedir?

5. Türkiye'ye göç etme tarihiniz nedir?

6. Türkiye'de hangi şehirde yaşıyorsunuz?

7. Eğitim düzeyiniz nedir?

() ilkokul () ortaokul () lise () yükseköğretim (üniversite)

() diğer (belirtiniz)

8. Şu an ne ile uğraşıyorsunuz?

() çalışıyorum (işinizi belirtiniz)

() öğrenciyim (okul ve bölüm belirtiniz)

() çalışan ya da öğrenci değilim

9. Herhangi bir sürekli hastalığınız var mı?

yok var (hastalığınızı belirtiniz)

10. Ebeveynlerinizin durumu (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

anne yaşamıyor baba yaşamıyor

anne baba boşanmış anne baba ayrı yaşıyor anne baba birlikte yaşıyor

diğer (farklı bir durum söz konusuysa belirtiniz)

11. Ebeveynlerin eğitim durumu

Anne: okuma yazma bilmiyor ilkokul ortaokul lise

yükseköğretim (üniversite) diğer (belirtiniz)

Baba: okuma yazma bilmiyor ilkokul ortaokul lise

yükseköğretim (üniversite) diğer (belirtiniz)

12. Ebeveynlerin çalışma durumu

Anne: Hayır Evet (işini belirtiniz)

Baba: Hayır Evet (işini belirtiniz)

13. Ebeveynler Türkçe biliyor mu?

Anne: Evet Hayır

Baba: Evet Hayır

14. Kardeş sayısı (siz dahil)

1-2 3-4 5-6 7 ve daha fazla

15. Evinizde kimlerle yaşıyorsunuz?

16. Ailenizin aylık geliri nedir?

1000 TL altında 1000-2499 TL 2500-3999 TL 3999-6000 TL

6000 TL üzerinde

17. Aynı uyruktan olmadığınız bireylerle sosyal ilişkileriniz nasıl?

Kötü Ortalama İyi

Başka uyruktan kimseyle görüşmüyorum

EK-3: Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği Kullanım İzinleri

Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği Kullanım İzni

☆

Fatma Karademir 24.11.2020

Sayın Hocam, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim

R

ramazan arý 27.11.2020

Alicılar: ben ▾

Fatma hanım benim için ölçeğin kullanılmasından mutluluk duyarım. Ancak, bir de Dr. Emel Arslan hocayı haberdar edesen çok şık olur. Başarılar.

Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği Kullanım İzni

☆

Fatma Karademir 19.11.2020

Sayın Hocam, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim

E

EMEL ARSLAN 21.11.2020

Alicılar: ben ▾

merhaba,
Türkçe'ye uyarlamasını yapmış olduğumuz Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeğini kaynak göstererek tez çalışmanızda kullanabilirsiniz. iyi çalışmalar dilerim.

EK-4: Basıklık Çarpıklık Değerleri Tablosu

Ölçek Alt Boyutu		Güven				Özerklik				Girişimcilik				Çalışkanlık				Kimlik				
Değişken	Kategori	Çarpıklık		Basıklık		Çarpıklık		Basıklık		Çarpıklık		Basıklık		Çarpıklık		Basıklık		Çarpıklık		Basıklık		
		K	St	K	St	K	St	K	St	K	St	K	St	K	St	K	St	K	St	K	St	
		ats	H	ats	H	ats	H	ats	H	ats	H	ats	H	ats	H	ats	H	ats	H	ats	H	ats
Cinsiyet	Kadın	-0,312	0,0189	0,351	0,0376	0,0239	0,0189	0,0852	0,0376	0,0118	0,0189	0,0615	0,0376	0,209	0,0189	0,0376	0,0279	0,0218	0,0279	0,0189	0,0505	0,0376
	Erkek	-0,615	0,0219	0,493	0,0435	0,0099	0,0219	0,0299	0,0435	0,0199	0,0219	0,0172	0,0435	0,014	0,0219	-0,21	0,0435	0,054	0,0219	0,0314	0,0314	0,0435
Türkiye'de Bulunma Süresi	1-3 yıl	-0,496	0,0434	1,182	0,0845	-0,64	0,0434	-0,88	0,0845	-0,351	0,0434	0,258	0,0845	-0,53	0,0434	0,796	0,0845	-0,47	0,0434	0,434	0,091	0,0845
	4-6 yıl	-0,674	0,0306	0,437	0,0604	-0,19	0,0306	1,094	0,0604	-0,39	0,0306	0,832	0,0604	-0,96	0,0306	0,75	0,0604	-0,10	0,0306	0,164	0,047	0,0604
	7-9 yıl	-0,281	0,0207	0,491	0,0411	0,282	0,0207	0,87	0,0411	0,077	0,0207	0,36	0,0411	0,29	0,0207	0,441	0,0411	0,322	0,0207	0,548	0,0411	
	10-12 yıl	-0,513	0,0309	-0,14	0,0608	0,007	0,0309	-0,04	0,0608	-0,11	0,0309	0,657	0,0608	0,246	0,0309	0,467	0,0608	-0,21	0,0309	0,629	0,0608	
Katılımcı Öğrenim Düzeyi	İlköğretim	-0,288	0,0794	1,446	1,587	0,516	0,0794	1,205	1,587	0,2	0,0794	1,911	1,587	0,508	0,0794	0,422	1,587	0,598	0,0794	0,431	0,0794	1,587
	Lise	-0,12	0,0398	0,227	0,0778	0,291	0,0398	0,638	0,0778	0,208	0,0398	0,333	0,0778	0,329	0,0398	0,412	0,0778	0,285	0,0398	0,168	0,0778	
	Yüksek öğretim	-0,519	0,0156	0,267	0,031	0,073	0,0156	-0,709	0,031	-0,243	0,0156	-0,534	0,031	0,055	0,0156	0,441	0,031	0,379	0,0156	0,631	0,031	

Anne Öğrenim Düzeyi	OY B	0,634	0,0378	0,0036	0,0741	0,0555	0,0378	0,03	0,0741	0,0293	0,0378	0,0711	0,0741	0,0265	0,0378	0,0138	0,0741	0,042	0,0378	0,0197	0,0741
	ilko kul	0,673	0,0398	1,132	0,0778	0,0367	0,0398	0,0128	0,0778	0,0137	0,0398	0,0131	0,0778	0,0747	0,0398	0,0961	0,0778	0,0477	0,0398	0,0922	0,0778
	Ortaokul	0,132	0,0283	0,0618	0,0559	0,0033	0,0283	0,0983	0,0559	0,0096	0,0283	0,0124	0,0559	0,0114	0,0283	1,119	0,0559	0,0125	0,0283	1,263	0,0559
	Lise	0,422	0,0279	0,0399	0,0552	0,0137	0,0279	1,067	0,0552	0,021	0,0279	0,0916	0,0552	0,0208	0,0279	0,065	0,0552	0,0181	0,0279	1,008	0,0552
	Yüksek öğretim	0,66	0,0343	0,0222	0,0674	0,0348	0,0343	1,115	0,0674	0,0495	0,0343	0,0154	0,0674	0,0262	0,0343	0,0752	0,0674	0,0313	0,0343	0,042	0,0674
Baba Öğrenim Düzeyi	OY B	0,12	0,0794	1,225	1,587	0,0356	0,0794	0,0804	1,587	0,0933	0,0794	0,0937	1,587	0,0894	0,0794	0,0883	1,587	0,0486	0,0794	0,045	1,587
	ilko kul	0,071	0,0481	0,0728	0,0935	0,0664	0,0481	0,0178	0,0935	0,034	0,0481	0,0339	0,0935	1,236	0,0481	1,106	0,0935	0,0479	0,0481	0,0503	0,0935
	Ortaokul	0,399	0,0337	0,0093	0,0662	0,0062	0,0337	1,162	0,0662	0,014	0,0337	0,0751	0,0662	0,0113	0,0337	0,0369	0,0662	0,0125	0,0337	1,216	0,0662
	Lise	0,547	0,0279	0,063	0,0552	0,0496	0,0279	0,063	0,0552	0,048	0,0279	0,006	0,0552	0,0446	0,0279	0,016	0,0552	0,0177	0,0279	0,0331	0,0552
	Yüksek öğretim	0,479	0,0249	0,0655	0,0493	0,0167	0,0249	1,117	0,0493	0,0465	0,0249	0,063	0,0493	0,0277	0,0249	1,258	0,0493	0,049	0,0249	0,0601	0,0493
Anne Türkçe Bilme Durumu	Evet	0,13	0,0277	0,0185	0,0548	0,0407	0,0277	0,0306	0,0548	0,0146	0,0277	0,0663	0,0548	0,0332	0,0277	0,0226	0,0548	0,0186	0,0277	0,032	0,0548
	Hayır	0,489	0,0175	0,0706	0,0348	0,068	0,0175	0,0644	0,0348	0,0155	0,0175	0,0339	0,0348	0,0156	0,0175	0,0246	0,0348	0,0254	0,0175	0,0416	0,0348

Baba Türkçe Bilme Durumu	Evet	0,307	0,026	0,0395	0,0514	0,0205	0,026	0,0943	0,0514	0,0151	0,026	0,0271	0,0514	0,0191	0,026	0,0461	0,0514	0,0302	0,026	0,0709	0,0514
	Hayır	0,495	0,091	0,0325	0,0379	0,0124	0,0191	0,0352	0,0379	0,0347	0,0191	0,0445	0,0379	0,0229	0,0191	0,0377	0,0379	0,0326	0,0191	0,04	0,0379
Gelir Düzeyi	100 OTL altı	0,401	0,0327	0,0601	0,0644	0,0031	0,0327	0,0806	0,0644	0,0182	0,0327	0,0811	0,0644	0,0072	0,0327	0,0299	0,0644	0,0303	0,0327	0,0155	0,0644
	1000-2499 TL	0,946	0,0255	0,0846	0,0506	0,0003	0,0255	0,074	0,0506	0,0066	0,0255	0,0445	0,0506	0,0194	0,0255	0,0291	0,0506	0,0081	0,0255	0,0022	0,0506
	2500-3999 TL	0,392	0,0253	0,0591	0,05	0,0286	0,0253	0,0104	0,05	0,0287	0,0253	0,046	0,05	0,0411	0,0253	0,0065	0,05	0,0117	0,0253	0,0328	0,05
	4000-6000 TL	0,029	0,0388	0,0256	0,0759	0,0074	0,0388	0,0139	0,0759	0,0284	0,0388	0,0763	0,0759	0,0537	0,0388	0,0691	0,0759	0,0249	0,0388	0,0121	0,0759
	6000 TL üzeri	0,001	0,055	0,0355	0,063	0,0125	0,055	0,0801	0,063	0,002	0,055	0,0186	0,063	0,0189	0,055	0,0952	0,063	0,0249	0,055	0,0393	0,063
Başka Uyraktan Bireylerle Sosyal İlişki Düzeyi	Görüşüyor	1,145	0,0717	0,0304	1,4	0,0654	0,0717	2,096	1,4	1,062	0,0717	2,035	1,4	0,0223	0,0717	2,061	1,4	2,003	0,0717	5,891	1,4
	Kötü	1,548	0,0661	2,093	1,279	0,037	0,0661	0,0342	1,279	1,227	0,0661	3,012	1,279	0,066	0,0661	0,0262	1,279	0,0957	0,0661	0,0331	1,279
	Ortalama	0,04	0,0264	0,0338	0,0523	0,0116	0,0264	0,0195	0,0523	0,0371	0,0264	0,0354	0,0523	0,027	0,0264	0,0079	0,0523	0,0492	0,0264	0,034	0,0523
	İyi	0,665	0,0179	0,0147	0,0356	0,0124	0,0179	1,0226	0,0356	0,0058	0,0179	0,0824	0,0356	0,026	0,0179	0,076	0,0356	0,0252	0,0179	0,0578	0,0356

EK-5: Etik Komisyon İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-35853172-300-00001480854
Konu : Fatma KARADEMİR (Etik Komisyon İzni)

4.03.2021

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 12.01.2021 tarihli ve E-68552689-300-00001397570 sayılı yazı.

Fakülteniz Çocuk Gelişimi Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Zeynep ÇETİN sorumluluğunda Yüksek Lisans öğrencilerinden Fatma KARADEMİR tarafından yürütülen "18-20 Yaşlarındaki Sığınmacı ve Mültecilerin Psikososyal Gelişim Dönemlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 23 Şubat 2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: CF35EEE3-71BC-4BF4-BAD2-095137C7078A

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/tn-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Sevdâ TOPAL

E-posta: yazim@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Bilgisayar İşletmeni

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks: 0 (312) 311 9992

Telefon: 03123051008

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

EK-6: Tez Orijinallik Raporu

Dijital Makbuz

Bu makbuz ödevinizin Turnitin'e ulaştığını bildirmektedir. Gönderiminize dair bilgiler şöyledir:

Gönderinizin ilk sayfası aşağıda gönderilmektedir.

Gönderen: **Fatma Karademir**
 Ödev başlığı: **tez**
 Gönderi Başlığı: **TÜRKİYEYE GÖÇ EDEN 18-20 YAŞLARINDAKİ GENÇLERİN PSİK...**
 Dosya adı: **YAL_GEL_M_ZELL_KLER_N_N_E_TL_DE_KENLER_A_ISINDAN_NC...**
 Dosya boyutu: **790.89K**
 Sayfa sayısı: **89**
 Kelime sayısı: **23,513**
 Karakter sayısı: **156,315**
 Gönderim Tarihi: **19-Ara-2022 10:59ÖÖ (UTC+0300)**
 Gönderim Numarası: **1984362806**

TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN 18-20 YAŞLARINDAKİ GENÇLERİN PSİKOSOSYAL GELİŞİM ÖZELLİKLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

ORIJİNALLIK RAPORU

% 7	% 7	% 2	% 3
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
2	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	% 1
3	www.ices-uebk.org İnternet Kaynağı	% 1
4	www.iet-c.net İnternet Kaynağı	% 1
5	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<% 1
6	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	acikerisim.pau.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
8	toad.halileksi.net İnternet Kaynağı	<% 1

9. ÖZGEÇMİŞ